

Verdsatt og feilvurdert

Flerkulturelle journalister i norske redaksjoner

Marianne Mikkelsen
Masteroppgave i journalistikk
Institutt for medier og kommunikasjon
UNIVERSITETET I OSLO
Vår 2009

CULCOM

Kulturell kompleksitet
i det nye Norge

Sammendrag

De fleste flerkulturelle journalistene som er intervjuet i denne undersøkelsen mener at deres kulturelle eller etniske bakgrunn innebærer en kompetanse som er verdifull i yrkesutøvelsen, blant annet fordi den gir dem tillit og letter kommunikasjonen med kilder med minoritetsbakgrunn. Ingen av dem er ønsket å arbeide *bare* med minoritetsrelaterte temaer, og noen få interesserer seg ikke for stoffområdet. Flertallet synes det er greit å jobbe med slike saker når de føler det naturlig, men ønsker ikke press i den retningen. Journalistene gir uttrykk for et motdiskursivt opprør mot dagens etnifisering, og de er på vakt mot diskriminering som yrkesutøvere. Selv om flere har opplevd press og påvirkningsforsøk fra mennesker med minoritetsbakgrunn, mener ingen at de har større habilitetsproblemer enn andre journalister. De er sterkt kritiske til deknningen av islam og muslimer i norske medier og bruker de samme karakteristikkene som den kritiske forskningsdiskursen om dette, først og fremst karakteriserer de journalistikken som kunnskapsløs. I denne masteroppgaven drøfter jeg deres synspunkter på etnisitet, profesjonalitet og forskjellsbehandling - samt spenningsforholdet mellom ønsket om å bli verdsatt for, men samtidig ikke bli begrenset av, kulturell bakgrunn - i lys av teori om det relasjonelle identitetsbegrepet, det journalistiske feltet og tolkningsrammene i den nasjonale orden.

Summary

Most multicultural journalists interviewed in this analysis express that their cultural or ethnic background is valuable to their professional work, because it gives them credibility and eases the communication with sources within the ethnic and religious minorities. None of them are interested in working only with issues related to minorities, and a few of the journalists are not interested at all. However, most of them are not reluctant to cover this area when it feels natural to do so. They express attitudes and actions of counter discourse against the media's tendency of othering minorities and they are on guard against discrimination as professionals. Even though some of them have experienced attempts of pressure or threats from people with minority background, none of the journalists regard themselves to have greater challenges in aspects of professional independence and competence than other journalists. The multicultural journalists are critical towards the way Norwegian media cover Muslims and Islam. They characterize it in the same way as the critical media researchers do, and are especially critical to the media's lack of knowledge about Islam. In this master thesis I discuss their views on ethnicity, professional work and discrimination – and the seemingly contradiction between wanting to be appreciated for, but at the same time not limited by, cultural background – in terms of theory about the relational identification process, the journalistic field and the hierarchical frames of the national order.

Takk

Først og fremst tusen takk til de journalistene som bidro med sine erfaringer og gjorde denne oppgaven mulig! Takk til Elisabeth Eide for engasjert og dyktig veiledning (fra høsten 2007 til våren 2009), til biveileder Sharam Alghasi for nyttige tips og til Gunn Bjørnsen for gode samtaler og kloke råd! Stor takk også til Fritt Ord og CULCOM for stipend – til CULCOM også for faglig påfyll og interessant fellesskap! Takk for inspirerende undervisning ved IMK og Journalistutdanningen ved HiO! En takk fra hjertet også til min aller mest tålmodige lytter og rådgiver, Erik Arnesen. Sist, men ikke minst: Tusen takk til alle mine kolleger og læremestere i NRK Migrapolis og NRK FleRe!

Holmestrand 20. juni 2009,
Marianne Mikkelsen

Innhold

Sammendrag	i
Summary.....	ii
Takk.....	iii
Innhold	iv
Innledning	1
Kap. 1: Tidligere undersøkelser og tiltak.....	6
Utviklingen i Norden	6
En dansk likestillingsrapport.....	7
Flere nordiske prosjekter.....	8
Svenske offentlige utredninger	10
Norske journaliststudenter med minoritetsbakgrunn	12
Amerikansk forskning.....	13
Kap. 2: Metode. Eksplorering av medieaktørers fortolkning.....	15
Min forforståelse.....	19
Min egen rolle.....	20
Datainnsamlingen.....	22
Kap. 3: Teori. Maktfelt, kulturell identitet og nasjonal orden.....	25
Symbolsk makt	25
Det journalistiske feltet.....	26
Symbolsk overherredømme	28
De symbolske godenes økonomi	31
Kulturell identitet.....	32
Identitet og interessefellesskap	35
Den nasjonale orden.....	37
Kap. 4: Journalistenes bakgrunn og erfaringer.....	40

Hvorfor journalist?	44
Hvordan ble du ansatt?	48
Minoriteter som stoffområde	50
Journalistisk kompetanse	55
Forskjellsbehandling	61
"Rasismepåstand møtt med vantro"	63
Diskriminering i redaksjonen	64
Fordommer og åpenhet blant publikum og kilder	68
Press og habilitet	70
"Eget miljø"	75
Mediedekningen av minoriteter	81
Dekningen av islam og muslimer	85
Ytringsfrihet	89
Kap. 5: Avslutning	92
Referanser	vi
Vedlegg 1: Intervjuguide	xiii
Vedlegg 2: Henvendelse til journalistene	xvi

Innledning

I denne oppgaven ønsker jeg å utforske hvordan flerkulturelle journalister i norske redaksjoner definerer sin egen rolle og identitet, og i hvilken grad deres egne holdninger til seg selv som profesjonsutøvere stemmer overens med de forventningene de opplever å bli møtt med både fra publikum, kolleger og ledelse. Dersom det finnes uttalte interessekonflikter mellom journalister med minoritetsbakgrunn og redaksjonelle ledere og/eller brukere med majoritetsbakgrunn, ønsker jeg også å avdekke disse.

I løpet av de siste årene har dyktige flerkulturelle journalister i Norge blitt attraktive for redaksjonene på grunn av kulturell og språklig kompetanse og evnen til å skaffe seg tillit i minoritetsmiljøer og tiltrekke seg publikum med innvandrerbakgrunn. Dette innebærer samtidig et fokus på de flerkulturelle journalistenes etnisitet som kan fungere diskriminerende. Hvordan den enkelte journalist balanserer forventningene til en spesiell etnisk eller kulturell kompetanse med egne behov og interesseområder, er noe av det jeg vil belyse.

Samtidig er det en realitet at nyhetsjournalistikken er basert på visse tradisjonelle nyhetskriterier som justeres i forhold til den enkelte mediebedrifts eller redaksjons målsetning og målgruppe. Journalister sosialiseres inn i en rolle som i stor grad er definert på forhånd. Ofte sier man at oppfatningene om hva som er god journalistikk "sitter i veggene". En av nyhetsjournalistikkenes konvensjoner er å fokusere på konflikter og det som ikke går som det skal. Når vi som journalister diskuterer om vi har en god "sak" eller ikke, er ett av de vanlige kontrollspørsmålene "hva (eller hvor) er konflikten?". Dette innebærer en tendens til å sette parter og grupper opp mot hverandre som i verste fall kan drive konfliktene videre. På denne måten *kan* nyhetsjournalistikkenes tendens til tilspissing fungere nærmest motsatt av den løsningsorienterte dialogen.

Det er flere tiår siden europeiske forskere begynte å sette spørsmålstegn ved representasjonen av minoriteter i nyhetsmediene og avdekket negative sider ved den, tendenser som ser ut til å være basert på fordommer og manglende kunnskap og som til dels er så dypt forankret i begrepsapparat og grammatikalske strukturer at diskrimineringen er vanskelig å få øye på for utøveren selv. I løpet av det siste tiåret har diskusjonen om denne representasjonen fått mer oppmerksomhet også i norske medier, delvis

grunnet forskning og litteratur som har problematisert temaet, men også fordi det har vokst opp en generasjon nordmenn med familiebakgrunn fra andre land som selv har erfart forskjellsbehandlingen i mediene og krever sin plass i debatten. De ønsker naturlig nok et oppgjør med en journalistikk som etter deres erfaring virker stigmatiserende og som presenterer mennesker med minoritetsbakgrunn først og fremst som medlemmer av en gruppe, mens personer med majoritetsbakgrunn i mye større grad fremstilles som individer.

Samtidig går en av de markerte skillelinjene i den offentlige debatten i Norge i dag mellom de som er tilhengere av flerkulturell dialog og de som mener det er nødvendig med konfrontasjon og oppgjør med den kulturelle innflytelsen etterkrigstidens innvandrere og deres barn utøver, spesielt gjelder dette muslimer. I realiteten er det selvfølgelig nødvendig med både dialog og konfrontasjon avhengig av hva slags praksis, handlinger og forståelse man tar utgangspunkt i. Poenget her er at den offentlige debatten i dag domineres av folk som gir uttrykk for at det handler om enten/eller. De konfliktorienterte debattantene har en tendens til å karakterisere dialogtilhengerne som naive, mens disse på sin side mener at de mest aggressive agitatorene sprer fremmedfrykt og rasisme. Samtidig vil enten/eller-tilhengere i begge leire lettere komme til orde i nyhetsmediene på grunn av de journalistiske konvensjonene. Komplekse meninger og både/og-svar gjør det vanskeligere å formulere et journalistisk fokus. Enkle karakteristikk er mer salgbare.

Sider ved representasjonen av minoriteter i media som er gjenstand for forskning og debatt er bl.a. at journalistikken har en tendens til å trekke opp klare skiller mellom "oss" og "dem" og hierarkisk *annengjøre* minoritetene - "annengjøring" her definert som en prosess der et "jeg" eller "vi" produserer eller representerer andre personer (Eide 2002:29)¹. Dette innebærer en klisjepreget og generaliserende fremstilling av mennesker med minoritetsbakgrunn, grove gruppeinndelinger og en tendens til kontrastering - majoritetsmediene overdimensjonerer minoriteters negative sider for på den måten å fremheve majoritetens positive. En rekke internasjonale og noen norske undersøkelser dokumenterer dette. Å utforske hvordan journalister med minoritetsbakgrunn fungerer

---

¹ "Othering" ble opprinnelig bruk av Gayatri Spivak om hvordan den koloniale diskursen produserer de dominerte subjektene i et maktforhold. Bildet av "den andre" skapes av den herskende og av nødvendighet for den herskendes eget selvilde (Ashcroft, Griffiths & Tiffin. 1998:171). Eide opererer med ulike annengjøringsprosesser. I denne oppgaven fokuserer jeg spesielt på hierarkisk annengjøring, der "den andre" produseres eller representeres som noe laverestående eller mindreverdige.

innenfor disse rammene er en del av intensjonen med denne undersøkelsen. Hvordan balanserer de mellom integrering i profesjonen og behovet for å bevare et eventuelt særpreg som flerkulturelle journalister?

Problemstillingen er sammensatt fordi temaet er komplekst. Å trene opp evnen til å nyansere på dette området er avgjørende for å øke den interkulturelle kompetansen i samfunnet, ikke minst slik den kommer til syne i den norske offentlighet. Foreløpig er generaliseringene og stereotypiene dominerende innenfor deler av det journalistiske feltet, men det er en positiv utvikling i det at stadig flere stemmer med ulik bakgrunn kommer til orde. Det fører bl.a. til at folk som sokner til majoriteten får mer øvelse i å oppfatte medlemmer av andre grupper som ulike individer og på den måten utvikler sin evne til å nyansere.

På den ene siden kan det å fokusere på etnisitet fungere diskriminerende fordi det er å trekke opp skillelinjer mellom grupper og vektlegge forskjellene. Det gjelder også når man vurderer journalisters bakgrunn eller mediedekningen av ulike grupper. På den andre siden kan det å se bort fra det etniske aspektet være med på å tilsløre ulikheter som er vesentlige og bør tas hensyn til, og det kan hindre oss i å avsløre forskjellsbehandling som bunner i etnisk ulikhet. På samme måte som "rasisme" ikke kan fungere som grep uten at "rase" også gjør det. Evnen til å nyansere ligger i viljen til ikke å overdrive forskjellene eller undervurdere likhetene, samtidig som man erkjenner at både forskjeller og likheter eksisterer side om side i samme relasjon. Min påstand er at nyansering og konkretisering bidrar til å normalisere mennesker med minoritetsbakgrunn og kan skape grunnlag for reell konfliktløsning, mens essensialisering og marginalisering virker motsatt.

Jeg bruker betegnelsen "journalister med flerkulturell bakgrunn" om de journalistene jeg har intervjuet. Da jeg begynte på undersøkelsen, kalte jeg dem "journalister med minoritetsbakgrunn", men jeg har under arbeidet kommet til at denne betegnelsen er lite hensiktsmessig. Begrepsparet "minoritet/majoritet" beskriver et relasjonelt maktforhold. Svært mange av dagens flerkulturelle journalister er etterkommere av innvandrere og flyktninger og har familiebakgrunn fra en minoritet. Men i andre roller og relasjoner tilhører de like ofte majoriteten. En av journalistene svarte "norsk elite" da jeg spurte om hva vedkommende anså som sitt "eget miljø" – det sier litt om hvor lite treffende "minoritetsbakgrunn" blir i noen sammenhenger.

"Flerkulturell" er som begrep nært beslektet med "multikulturell" - begrepsparet "multicultural/monocultural" må derfor logisk bli "flerkulturell/enkulturell" i fornorsket versjon. "Enkulturell"² er et begrep jeg benytter selv om det er kontroversielt - både fordi det kan oppfattes provoserende og fordi folk som omfattes av karakteristikken med rette kan hevde at de ikke er det. Jeg ser begrepet som et analytisk verktøy, mer enn et deskriptivt - slik "flerkulturell" også er det. (Strengt tatt er vel alle individer mer eller mindre integrerte helheter som består av ulike kulturelle elementer). "Flerkulturell" og "enkulturell" må ikke forveksles med begrepene "multikulturalisme" (multiculturalism) og "monokulturalisme" (monoculturalism)³. Slik jeg bruker begrepene "flerkulturell" og "enkulturell" kan man være enkulturell multikulturalist og omvendt.

Begrepet "minoritetsjournalist" brukes ikke sjelden i media og også innenfor det journalistiske fagmiljøet bl.a. fordi det tar litt mindre tid å si og skrive og derfor passer godt i overskrifter og seminar titler. Dette er ikke korrekt i forhold til profesjonsterminologien for øvrig, der det begrepet man henger på foran "journalist" sier noe om hvilket fagområde journalisten jobber med, jfr. "sportsjournalist", "forbrukerjournalist" etc. Her bør fagterminologien bør være konsekvent. Dessuten er det diskriminerende å klebe etnisitet direkte til yrkesbetegnelsen. Begrepet "minoritetsjournalist" bør, hvis det i det hele tatt skal brukes, betegne en journalist som har minoritetsmiljøer som hovedområde, uavhengig av hva slags etnisk bakgrunn journalisten selv har.

Mange forskere, mediefolk og mennesker med minoritetsbakgrunn har lenge hevdet at svaret på den udemokratiske tendensen til annengjøring av minoriteter i media er flere journalister med minoritetsbakgrunn. De vil kunne sette spørsmålstegn ved de av journalistikkens premisser som virker diskriminerende, og de vil naturlig inkludere andre mennesker med minoritetsbakgrunn. Dette er noe av argumentasjonen. Samtidig er det mye som tyder på at nyhetsjournalistikkens konvensjoner er vanskelige å endre fordi de oppfattes som selvfølgelige og en nødvendig del av det samfunnet vi lever i. De er en del av det mentale felleseie vi tar for gitt. Journalisters holdninger blir dessuten i stor grad preget av premissene i den redaksjonen de jobber i. Flerkulturelle journalister

---

² Jeg bruker i denne sammenheng "enkulturell" som en betegnelse på en familiebakgrunn der majoritetskulturen er eller har vært dominerende.

³ I følge Simon Cottle (2000:217) er "monokulturalisme" en hegemonisk ideologi som anser den dominerende kulturen i samfunnet som overlegen og som søker å assimilere minoritetskulturer, mens "multikulturalisme" er en innstilling der man kartlegger, integrerer og hyller de ulike kulturelle forskjellene i samfunnet.

er i tillegg svært forskjellige – noen er rett og slett ikke særlig opptatt av etnisitet eller minoritetsproblematikk.

Er flere journalister med minoritetsbakgrunn likevel ett viktig virkemiddel for på sikt å oppnå en mindre stereotyp nyhetsjournalistikk? Det er fortsatt en hypotese jeg deler med flere. Målet for denne undersøkelsen er ikke en analyse av de flerkulturelle journalistenes journalistikk, og jeg vil ikke kunne gi noe klart svar på dette spørsmålet. Men analysen av journalistenes egne tanker rundt tematikken kan utgjøre et innlegg i debatten.

Det er også grunn til å se på hva slags roller og posisjoner de flerkulturelle journalistene har. Tidligere forskning om kvinnelige journalister viser at den moderne markedsstyrte journalistikken gir større plass til kvinner enn tidligere, men at de kravene som stilles til de kvinnelige journalistene fortsatt er tradisjonelle og begrensende (Zoonen 1998:46). Medieforsker Liesbet van Zoonen har også funnet at det i profesjonsutøvelsen er det liten forskjell mellom kvinnelige og mannlige journalister, bortsett fra at de kvinnelige i større grad leter etter kvinnelige kilder (1994). Det er grunn til å spørre om det finnes paralleller mellom kvinnelige og flerkulturelle journalisters muligheter i de tradisjonelt manns- og majoritetsdominerte mediene.

I bakgrunnskapittelet vil jeg presentere nordisk forskning om flerkulturelle journalister og gjøre rede for min egen erfaringsbakgrunn på området. Min egen yrkeserfaring og tidligere studier har vært avgjørende for valget av problemstilling. Deretter vil jeg beskrive den metoden jeg har brukt og utøve metodekritikk. Så vil jeg presentere de forskerne og teoriene som er mest sentrale i min analyse og deretter selve analysen og drøftingen av materialet. Under drøftingen vil jeg spesielt fokusere på journalistenes motivasjon, deres erfaringer i profesjonen og deres syn på mediedekningen av minoriteter. I hvilken grad er etnisk eller kulturell bakgrunn en motivasjonsfaktor i forhold til yrkesvalg, og hvordan er etnisiteten aktivert som en del av yrkesutøvelsen – *hvis* den overhode er det? Er det samsvar mellom deres vurdering av egen kompetanse og den statusen de tilskrives av redaksjonsmedlemmer og publikum? Hva mener flerkulturelle journalister om medierepresentasjonen av minoriteter? Dette er sentrale problemstillinger.

Kap. 1: Tidligere undersøkelser og tiltak

Utviklingen i Norden

Norsk og nordisk forskning om flerkulturelle journalister, deres arbeidsmuligheter og integrering i profesjonen er i hovedsak gjennomført i løpet av det siste tiåret. Det er også i denne perioden at flerkulturelle journalister for alvor har gjort sitt inntog i nordisk-språklige medier. De fleste norske flerkulturelle journalistene er etterkommere av innvandrere og flyktninger eller er selv innvandrere som kom til Norge i ung alder. Journalistene i deres foreldregenerasjon har vært lite synlige i medier som benytter norsk som språk. Derimot har en del av dem arbeidet med radioformidling på eget morsmål i Innvandreredaksjonen i NRK eller i nærradioer som har hatt innvandrere som målgruppe. Andre journalister har jobbet med skriftlige medier som har henvendt seg til innvandrede landsmenn på deres eget morsmål. Et eksempel er Bosnisk Post på Mysen som utgis i Danmark, Sverige og Norge. I 1994 mottok tolv såkalte "innvandrerpublikasjoner" pressestøtte. I 2005 ble det gitt tilskudd til sju "minoritetsspråklige publikasjoner" og i 2008 var det fire publikasjoner som mottok slikt tilskudd (Medietilsynet 2009).

Sveriges Radio og Sveriges Television var tidlig ute med rekrutteringstiltak rettet mot mennesker med etnisk minoritetsbakgrunn. 1996 startet de det første utdanningsprosjektet for ungdom med minoritetsbakgrunn: *On air – More Colour in Media*, og to år senere ett prosjekt for arbeidsledige voksne med journalistisk erfaring, fortrinnsvis kvinner. Flere svenske aviser har gjennomført lignende praksisprosjekter. Danmarks Radio samarbeidet med fire danske riksaviser om et rekrutteringsprosjekt rettet mot ungdom i 2002/2003: *Prosjekt Etnisk Rekruttering*. Her hjemme har noen få aviser opprettet praksisplasser for journalistikkinteresserte unge med flerkulturell bakgrunn, støttet av organisasjoner som Fritt Ord og Oslo Journalistlag, og i 2007 startet NRK et flerkulturelt rekrutteringsprosjekt.

Oslo Journalistlag gjennomførte i 1998 en undersøkelse i 200 redaksjonsklubber i Oslo. Utgangspunktet var et ønske om å øke antallet journalister med minoritetsbakgrunn i norske redaksjoner. OJ ønsket å finne ut hvorfor journalister med minoritetsbakgrunn var underrepresentert i norske redaksjoner samtidig som det var forholdsvis høy ledighet blant journalister med slik bakgrunn. Oslo Journalistklubb gjentok spørreundersøkelsen også i 2004. Undersøkelsene viste at andelen utøvende journalister med

ikke-vestlig bakgrunn var svært lav: under en prosent av hovedstadens presse både i 1998 (Ansari & Fossum 1999:6) og i 2004 (Oslo Journalistklubb). Journaliststudentene Atta Ansari og Sofia Maria Fossum som gjennomførte den første undersøkelsen i fant også at de fleste redaksjonene manglet en uttalt politikk for å rekruttere flere journalister med minoritetsbakgrunn (1999:29).

Ansari & Fossum gjennomførte også en kvalitativ undersøkelse der de intervjuet fem journalister med minoritetsbakgrunn. Journalistene fortalte om hardt arbeid for å bli ansatt, og alle hadde opplevd diskriminering, men de rapporterte også at de trivdes godt i jobbene sine og så på seg selv som en verdifull ressurs i redaksjonen. Ansari & Fossum konkluderte med at en målrettet rekrutteringspolitikk var nødvendig for å øke representasjonen av journalister med minoritetsbakgrunn i norske medier. Siden da har Oslo Journalistklubb iverksatt et rekrutteringsprosjekt rettet mot videregående skoler og Journalistutdanningen ved Høgskolen i Oslo har innført kvotering av journaliststudenter med flerkulturell bakgrunn.

En dansk likestillingsrapport

Kultursosiologen Iben Jensen gjennomførte på oppdrag av Nævnet for Etnisk ligestilling i Danmark i 2000 en undersøkelse av etniske minoriteters adgang til etablerte danske medier. Hun intervjuet elever i videregående, studerte opptaksprøvene ved journalistutdanningene og intervjuet journalister med minoritetsbakgrunn. Rapporten som heter *Hvornår er man lige kvalificeret?* (Jensen 2000), avdekket bl.a. at det finnes en del journalister med minoritetsbakgrunn ved lokale radiostasjoner som har fått avslag på jobber i de etablerte mediene. Jensen fant at det kan være grunn til å problematisere kvalifikasjonskravene. Etter intervjuer med tre etablerte journalister konkluderer hun bl.a. med at det å ansette journalister med etnisk minoritetsbakgrunn ikke er nok i seg selv:

De tre interviewede fungerer alle som alibier for medieinstitutionerne, som dermed kan påvise at de har ansat kvalificerede medarbejdere med etnisk minoritetsbaggrund. Det er en forudsætning for udvikling av multietniske medier, at medieinstitutionerne er bevidste om, at det ikke er nok at ansætte repræsentanter for etniske minoriteter, men at man skal arbejde videre med en etnisk ligestillingspolitik. (2000, kap.8:7)

Hun fant at få ungdommer med minoritetsbakgrunn søker seg til journalistutdanning

fordi det er et lavstatusyrke i deres miljøer. Og hun konkluderer også med at opptaksprøver ved journalistutdanningene i liten grad legger vekt på det flerkulturelle Danmark og stiller svært strenge og diskutabile krav til dansk. Hun foreslår tre strategier: Å oppmuntre ungdom med etnisk minoritetsbakgrunn til å søke journalistutdanning, å rekruttere akademikere med annen faglig bakgrunn til medieinstitusjoner og å rekruttere journalister og teknikere fra lokale medier (2000, kap.11).

Jensen legger også vekt på at forskere innen medievitenskap og kultursosiologi kan bidra til å utvikle multietniske medier, medier som representerer alle etniske grupper på like vilkår. Hun mener at det nettopp i de nordiske landene Sverige, Norge og Danmark, med sine tradisjoner for å støtte humanistiske styresett og fordømme rasisme, har vist seg svært vanskelig å forholde seg til de nye etniske gruppene i befolkningen. Hun kritiserer mangelen på tempo i danske institusjoners etniske likestillingsarbeid:

Det langsomme tempo, der har præget området, mener jeg har sin forklaring i den utbredte danske selvforståelse om at "vi" er et humanistisk folk. En selvforståelse hvor man igjen og igjen forklarer, "at man er ikke racist, men.." og hvor man i offisielle taler stadig kan referere tilbage til den gang under 2.verdenskrig, hvor "vi" hjalp jøderne til flugt i Sverige. (Ibid, indledning)

Jensen oppgir ikke noe sammenligningsgrunnlag når hun kritiserer likestillingsarbeidet i Danmark for å gå spesielt sakte eller når hun hevder at de nordiske landene har spesielle integreringsproblemer. Jeg stiller derfor et spørsmålstegn ved denne påstanden. Jeg kommer tilbake til rapporter om amerikanske forhold, der noe av kritikken også tilsier at utviklingen går svært tregt (Wilson II & Gutierrez 1995).

Flere nordiske prosjekter

Samme år som Jensen publiserte sitt forskningsprosjekt i Danmark kom rapporten *Multietniske redaksjoner? Rekruttering av journalister med minoritetsbakgrunn i Danmark, Norge og Sverige* (Svendsen 2000). Rapporten omfatter et nordisk forskningsprosjekt i regi av Nordisk Journalistcenter, Nordisk Ministerråd og forskningsstiftelsen Fafo. Rapportens forfatter Elin Svendsen tar utgangspunkt i medienes påvirkningskraft og yttingsfriheten som en forutsetning for demokratiet:

Retten til informasjon og formidling av informasjon, er altså ikke bare et viktig fundament for deltakelse i samfunnet, men også nedfelt i menneskerettighetene. Tilgang på informasjon har en direkte innvirkning på folks liv, og informasjonsfattigdom er et aspekt ved politisk ulikhet. (Ibid 2000:9)

Den nordiske undersøkelsen omfatter intervjuer med folk som rekrutterer journalister til tv og aviser, ledere i journalistforbundene og lokale klubbledere i de aktuelle bedriftene. Dessuten ble opptakskriterier og andelen studenter med minoritetsbakgrunn ved journalistutdanningene kartlagt. Rapporten lister opp manglende kvalifikasjoner, andre preferanser, diskriminering og institusjonelle forhold som mulige årsaker til underrepresentasjonen, men gir ikke noe klart svar på hva som er de viktigste hindringene for å ansette flere personer med minoritetsbakgrunn. En del av intervjuene gir indikasjoner på at innforståtte holdninger blant de etnisk nordiske i bransjen kan stenge folk med en annen bakgrunn ute.

Svendsen oppsummerer at selv om det finnes legitime årsaker til underrepresentasjonen, gjør ikke det den uproblematisk. Når store innvandrergreper i liten grad blir representert, forstått og formidlet, er det en situasjon man må forsøke å endre (2000:55). De intervjuede lederne og fagforeningsrepresentantene er ikke enige om hvilke tiltak som bør settes i verk – spesielt er det uenighet mht særtiltak og kvotering. Blant de forslagene som det er størst enighet om er å oppmuntre ungdom med minoritetsbakgrunn til å søke journalistutdanning, opprette praksisplasser og nevne i stillingsannonser at folk med minoritetsbakgrunn oppfordres til å søke. Rapporten foreslår også at pressen innfører en selvpålagt praksis der alle kvalifiserte søkere med minoritetsbakgrunn innkalles til intervju.

I årene 2001 – 2002 gjennomførte Nordisk Journalistcenter projektet *Den etniske redaktion*, en kartlegging av erfaringer med og tanker om hvordan mediene møter utfordringene fra det flerkulturelle samfunnet. Prosjektet omfattet to nordiske konferanser og tre prosjektrapporter som fikk fellestittelen *Journalistik i flere farver*. Forfatterne av rapportene, Trine Smistrup og Gunn Bjørnsen, understreker selv at dette ikke er vitenskapelig arbeid, men en innsamling av gode eksempler og praktiske forslag til hvordan man kan jobbe videre med problematikken. Rapportene tar utgangspunkt i at dette er sentrale utfordringer som journalistutdanningene og medieinstitusjonene står overfor, og at det er viktig å samle gode ideer og erfaringer. Smistrup skriver blant annet:

Arbejdet for en multikulturel journalistik har to indbyrdes afhængige dele: Den journalistiske dækning og rekrutteringen til faget. Uden en balanceret og kvalificeret dækning vil medierne ikke blive brugt af de etniske minoriteter, og journalistikken vil ikke have interesse som karriere. Uden at få medarbejdere med annen etnisk baggrund ind på redaktionerne i forskellige funktioner vil det være svært at opnå denne dækning og få viden om og kilder i andre kredse end de traditionelle (2003, del 3:3).

Svenske offentlige utredninger

I en svensk rapport fra Integrationspolitiska maktutredningens forskningsprogram i 2005 konkluderer Monika Djerf-Pierre & Anna Levin med at det finnes en klar ambivalens i forhold til rekruttering av journalister med innvandrerbakgrunn i svenske medier. På den ene siden finnes det en bevissthet om den demokratiske nødvendigheten av mangfold i staben, særlig gjelder dette i public service-mediene. Samtidig er det mange redaksjoner som sliter med økonomiske problemer og nedskjæringer og det er liten vilje til å bruke ressurser på å øke mangfoldet. Konklusjonen er at det finnes få offensive mangfoldssatsinger og at mediene i liten grad er opptatt av diskriminering i egne rekker, til tross for et sterkt fokus på dette i andre deler av samfunnslivet (Djerf-Pierre & Levin 2005:218).

Rapporten *Mediernas Vi och Dom* (Camauër & Nohrstedt 2006:21) fokuserer på diskriminerende prosesser i mediene. En rekke medieforskere bidrar med innfallsvinkler og analyser, først og fremst mht hvordan tekster og bilder ekskluderer folk med innvandrerbakgrunn fra det forestilte svenske fellesskapet. Mennesker som tilskrives innvandreridentitet får ikke tilgang til offentligheten på samme vilkår som majoritets-svensker og gis ikke mulighet til å identifisere seg med det forestilte nasjonale fellesskapet.

I Leonor Camauërs tekst i denne rapporten, "Mediearbeidere med utländsk bakgrunn", er det diskriminering av mediearbeidere som er temaet. Hun har intervjuet ti mediearbeidere med utenlandsk bakgrunn og gjennom deres historier får vi et bilde av den strukturelle diskrimineringen i majoritetsmediene slik disse ti har opplevd den. Camauër understreker selv at man trenger mer forskning for å finne ut hvor utbredt diskrimineringen er – hennes analyse er kvalitativ (2006:75). Jeg vil legge vekt på denne undersøkelsen fordi den ligner på min egen, og jeg vil komme tilbake til en drøfting av noen av Camauërs funn og konklusjoner under drøftingen av mine intervjuer.

Camauër identifiserer seks typer diskriminering hvorav tre handler om rekruttering, ansettelsesformer og kollegers og sjefers praksis (2006:48). De tre andre karakteriserer hun som "ghettoisering", styring av arbeidet og fornektelse (2006:49). Under rekrutteringen av mediearbeidere er de viktigste diskrimineringsmekanismene at ledere har en tendens til å ansette folk de faktisk kjenner eller folk de kjenner seg igjen i. Camauër bruker henholdsvis begrepene "cronysm"⁴ og "etnosocialitet"⁵ om disse fenomenene (2006:53). Hun finner også eksempler på positiv særbehandling innen den nyere trenden der mediebedrifter ansetter unge mennesker med innvandrerbakgrunn som er født i Sverige og snakker feilfritt svensk. Men denne trenden er heller ikke uproblematisk, mener Camauër: "Även denna positiva särbehandling er problematiskt, eftersom det är ett uttryck för en sorts modifierad etnosocialitet varigenom man, trots föresatsen om att öka mångfalden, ändå anlitar dom som liknar en själv så mycket som möjligt" (2006:53).

Når det gjelder ansettelser påpeker Camauër at mange av de journalistene hun intervjuet har opplevd lange perioder med midlertidige ansettelser og hun mener at det er vanlig blant mediearbeidere med utenlandsk bakgrunn (2006:54). Men hun har ikke statistisk grunnlag for å slå fast at det er mer vanlig blant dem enn blant journalister med majoritetsbakgrunn.

Flere av journalistene i hennes undersøkelse forteller om åpenlys mangel på respekt eller nedvurderende behandling fra kolleger. De forteller også om rasistiske kommentarer og om diskriminerende forestillinger som gjerne uttrykkes på en fleipende måte:

Intervjuerna gav en mycket varierad provkarta på kränkande och nedvärderande former av behandling från kollegors och chefers sida, allt från föraktfulla flin, blickar, folk som vägrade att hälsa och läxade upp mediearbetaren med utländsk bakgrund, spydiga, halvrasistiska och grovrasistiska kommentarer om "invandrare" eller specifika folkgrupper, utfrågning om personens politiska färg, stereotypa och kränkande antaganden och föreställningar om mediearbetaren och dennes närmaste, till etniskt grundade negativa rolltillskrivningar och övernitisk uppmärksamhet på mediearbetarens sätt att tala och skriva. (2006:59)

De mediearbeiderne hun intervjuet som jobbet i mangfoldsredaksjoner, anså sine re-

---

⁴ Svensk oversettelse av "cronyism" som på norsk betyr kameraderi.

⁵ Innebærer at man sosialt trekkes mot og foretrekker mennesker med samme etniske bakgrunn. som en selv, enten det skjer bevisst eller ubevisst.

daksjoner for å være isolerte og nedvurdert. De omtalte dem som "reservater" og "gettoer" og fortalte om knappe ressurser og lave lønninger (2006:60). Isoleringsaspektet understrekes av disse medarbeiderne, de hadde liten kontakt med andre kolleger og fikk ikke "smelte inn i bedriften". De forteller at de blir kontaktet av svenske kolleger når de trenger hjelp til oversettelser og lignende, men at de aldri blir spurt på grunn av journalistiske ferdigheter. De klager også over dårlige karrieremuligheter (2006:61).

Camauër mener å ha grunnlag for å kalle visse former for styring av det journalistiske arbeidet for diskriminerende mekanismer (2006:66). Flere av de journalistene hun intervjuet hadde opplevd at redaksjonsledelsen hadde forsøkt å påvirke dem med en bestemt virkelighetsoppfatning, for eksempel et problemorientert syn på innvandrere. Det kunne gi seg utslag i at journalisten følte seg presset til å være på jakt en viss type innvandrere som bekreftet ledelsens holdninger. Camauër finner også eksempler på benektelse av diskriminering, for eksempel ved motvilje mot å ta opp egen diskriminering til diskusjon. Og hun kritiserer også mediebedriftenes motstand mot å kartlegge medarbeidernes etniske bakgrunn. Hun mener dette kunne være et effektivt verktøy for å utnytte kompetansen bedre (2006:67).

Norske journaliststudenter med minoritetsbakgrunn

I en hovedoppgave i pedagogikk har Trine Lise Island intervjuet til sammen 15 personer som hun karakteriserer som "minoritetsstudenter": *Fryktløse forbilder. Minoritetsstudenter på vei inn i eksponerte yrker* (2007). 8 var lærerstudenter og 9 journaliststudenter. Hun fant at journaliststudentene i sin begrunnelse for valg av yrke balanserte mellom selvrealisering (individualisme) og samfunnsengasjement (kollektivism) (ibid:171). Journaliststudentene var opptatt av muligheten til å forandre majoritetens virkelighetsoppfatning, og de fleste mente at de hadde noe viktig å tilføre mediebildet (ibid:64). Studentene opplever sin egen bakgrunn som en ressurs, men nesten alle tror at den likevel kan være en mulig hemsko i forbindelse med ansettelser. De er spesielt opptatt av at de ikke bare vil bli "innvandrersjournalister" og mener at det vil fungere stigmatiserende dersom de bare skal skrive om "innvandrersaker" (ibid:110).

Studentene i Islands undersøkelse svarer på noen av de samme spørsmålene som journalistene i denne undersøkelsen, og det kan være interessant å sammenligne noen av svarene, ikke minst fordi det er forskjell på å ha forventninger til et yrke og å ha erfa-

ringer fra det. For øvrig synes jeg det er problematisk å skille mellom individualistiske og kollektivistiske beveggrunner for å velge et yrke. Også det tilsynelatende kollektivistiske kan være drevet av individuelle behov. Det er ingen tvil om at det kan gi personlig tilfredsstillelse å være opptatt av rettferdighet eller de svake i samfunnet.

Dette er en vesentlig del av den nordiske forskningen som er gjort i forhold til journalister med etnisk minoritetsbakgrunn og flerkulturelle unge mennesker som ønsker å bli det. Det kan være hensiktsmessig å se på utviklingen i et enda større perspektiv, for eksempel ved å trekke inn noe forskning fra mediebransjen i det multikulturelle USA, selv om det kan og bør problematiseres hvor relevant amerikansk medieforskning er. Den amerikanske forskningen analyserer tendenser i media med ut fra dikotomien "svarte"/ "hvite" med utgangspunktet i et rasedelt samfunn der den svarte befolkningen har vært tilstede i flere hundre år. Det er ikke direkte sammenlignbart med flerkulturelle problemstillinger med utspring i den moderne innvandringen til Norge. Men i de diskriminerende mekanismene og den hegemoniske diskursen er det likevel visse fellesstrekk, og det kan være interessant å sette det nordiske tempoet i likestillingsarbeidet i perspektiv.

Amerikansk forskning

I USA har myndighetene hatt fokus på underrepresentasjonen av svarte i mediene siden sekstiårene, og flere offentlige komiteer har påpekt den alvorlige mangelen. I 1970 var over 99 prosent av avisjournalistene hvite. Utviklingen har gått sakte i riktig retning: raskere i filmindustrien og tv-bransjen enn i dagsavisene. I 1998 var det fortsatt ikke mer enn nesten tre tusen av femtifem tusen avisjournalister som var svarte (Wilson II i Cottle 2000:87). Selv om utviklingen har gått raskere i tv-bransjen og filmindustrien, har det likefullt eksistert skiller mellom såkalt "hvit" og "svart programskapning". "Black programming" har i stor grad handlet om situasjonskomedier med svarte skuespillere (Gray i Cottle 2000).

Senere års forskning viser at det i tillegg er en utfordring at journalister som ikke er hvite forlater mediene. Medieforskerne Clint C. Wilson II & Félix Gutierrez mener at dette skyldes mangelen på minoritetsperspektiv i nyhetsdekningen og at redaksjonelle ledere ikke verdsetter journalistenes kompetanse i tilstrekkelig grad (Wilson II & Gutierrez 1995:212). Wilson II kaller dette "The Paradox of African American Journalists"

(Wilson II i Cottle 2000:85). Han mener at fokus i langt større grad må rettes mot det faktum at svarte journalister forlater bransjen i frustrasjon fordi redaktørene fortsatt ønsker at de skal skrive ut fra et hvitt perspektiv.

I undersøkelsen *The Newsroom Barometer* (Pease & Smith 1991 referert i Cottle 2000) fant forskerne at 71 prosent av journalistene med minoritetsbakgrunn (minority journalists) mente at deres avis dekket minoritetsspørsmål dårlig eller i svært liten grad. 50 prosent av de hvite journalistene var enige. Dobbeltså mange av journalistene med minoritetsbakgrunn (63 prosent) som av de hvite (31 prosent) mente at rase hadde betydning for jobbmuligheter og avansement. I tillegg mente 72 prosent av journalistene med minoritetsbakgrunn at deres ledere tvilte på at journalister med slik bakgrunn kunne gjøre en tilfredsstillende jobb, mens 35 prosent av de hvite journalistene sa det samme.

Denne rapporten tegner med andre ord et bilde av utstrakt diskriminering av journalister som ikke tilhører den hvite majoriteten, samtidig som relativt få av majoritetens profesjonelle aktører er oppmerksom på eller kjenner igjen situasjonen (ibid:98). Det er altså snakk om en undertrykking som i liten grad erkjennes av undertrykkerne. Det er en side ved den strukturelle diskrimineringen i samfunnet generelt, og også i media, som jeg i denne oppgaven ønsker å høre de flerkulturelle norske journalistenes synspunkter på.

Noen av fellestrekkene i disse rapportene er at forskerne understreker behovet for en aktiv rekrutteringspolitikk, både til journalistutdanningene og mediebedriftene. Samtidig problematiserer flere av forskerne den enkelte journalists autonomi i redaksjonene og understreker at rekruttering alene ikke er tilstrekkelig for å skape reelle multietniske medier. Det er også nødvendig med kritisk refleksjon over den enkelte redaksjons dekning av minoriteter og holdninger til kolleger med minoritetsbakgrunn. Forskningen gir grunn til å tro at det stadig skjer diskriminering både ved ansettelser og i redaksjonene, og den enkelte mediebedrift har et ansvar for å gå egen praksis nærmere etter i sømmene (Jensen 2000, Camauër 2006).

Denne forskningen er relevant i forhold til min egen undersøkelse, ikke minst med hensyn til hvordan journalister med minoritetsbakgrunn opplever sin arbeidssituasjon. Samtidig er det grunn til å understreke at forskerne opererer med konstruerte kategorier som kan være problematiske. Enten man kaller journalistenes bakgrunn for "uten-

landsk" eller "minoritets-" innebærer det at man lager *en* kategori av alle som ikke har majoritetens etniske eller nasjonale bakgrunn. Dermed samler man hele resten av verden i en gruppe, mens det i realiteten handler om individer som er langt mer forskjellige enn individene i gruppen "etnisk majoritet". Dette er en konstruert todeling (dikotomi) og dermed et grep som kan fungere diskriminerende.

Jeg har tidligere forklart hvorfor jeg har valgt begrepet "flerkulturell" om journalistene i denne undersøkelsen. Når det gjelder forskningen jeg refererer til har jeg lagt vekt på å benytte de kategoriene de ulike forskerne selv har brukt. Det mener jeg er viktig fordi begrepene ikke er verken synonyme eller direkte sammenlignbare, men vektlegger ulike sider ved det å ha minoritetsbakgrunn.

"Utenlandsk" bakgrunn er ikke synonymt med "flerkulturell" eller "etnisk minoritetsbakgrunn". Med "utenlandsk bakgrunn" oppfatter jeg en person som selv har innvandret og ikke er født i det landet hun jobber som journalist, mens "flerkulturell" først og fremst beskriver en person som har elementer fra både majoritets- og minoritetskulturen i sin kulturelle identitet (eventuelt også elementer fra flere etniske minoritetskulturer). Dermed kan personer både være flerkulturelle *og* ha utenlandsk bakgrunn, de kan være flerkulturelle *uten* å ha utenlandsk bakgrunn og de kan ha utenlandsk bakgrunn og definere seg selv først og fremst som *noe annet enn* norske.

Innvandrere og deres etterkommere opplever ulike utfordringer og hindringer når det gjelder integrering i samfunnet. I rapporter som dette vil svarene variere med hvor i verden vedkommende kommer fra og hvor godt vedkommende behersker majoritetens språk. Erfaringene vil avhenge av hva slags redaksjon vedkommende jobber i og kunnskapsnivået til kollegene. Alder og kjønn spiller også inn. Selv om gruppekategoriene i utgangspunktet er problematiske, mener jeg det med forbehold som disse likevel kan forsvares å samle "flerkulturelle journalister" i en kategori, spesielt når det handler om en åpen utforskning som også omfatter selve kategorien.

Kap. 2: Metode. Eksplorering av medieaktørers fortolkning

Dette er en eksplorerende undersøkelse av medieerfaringer. Medieforskeren Barbara Gentikow (2005:17) kaller medieerfaringer et "forsømt aspekt ved hittidig mediebruks-

forskning". Hun opererer med tre kategorier medieerfaringer: som *brukere* og *produsenter* og erfaring med *representasjon* (ibid:19). I tillegg til manglende forskning om medieerfaringer generelt, mener hun at "tradisjonell mediebruksforskning har en mindre og en stor blind flekk til" (ibid:19). I følge Gentikow er den minste mangelen eller "flekken" folks erfaringer med å bli *representert* i mediene og den store at *medieprodusentene* både som brukere, eksperter og produsenter ikke i nevneverdig grad er inkludert i forskningen.

Jeg ønsker i min undersøkelse å utforske flere sider ved de flerkulturelle journalistenes erfaringer med utgangspunkt i kategoriene over. Mitt hovedfokus er de flerkulturelle journalistenes erfaringer som *medieprodusenter*. Jeg er opptatt av hvilken rolle og status de opplever at de tilskrives av ledere, kolleger og publikum. Med "rolle" mener jeg her forventninger til hvordan de skal utøve yrket og med "status" hvordan de opplever å bli plassert i det profesjonelle hierarkiet. Jeg vil utforske om tilskrevet rolle og status samsvarer eller bryter med deres egne forventninger og vurderinger. Jeg er opptatt av yrke som *ett* element i deres identitet og relasjonen mellom dette elementet og etnisitet som et annet element i den samme.

Samtidig er det også en undersøkelse av journalistene som *mediebrukere* med hensyn til hvordan de tolker og forstår medietekster om visse temaer. I min undersøkelse er spørsmålet om hvordan de har erfart at mennesker med minoritetsbakgrunn blir *representert* i mediene så nært knyttet til deres erfaring som *mediebrukere* at det virker unødvendig å operere med dette som to adskilte kategorier. Samtidig som hovedfokuset er på *medieprodusentene* har jeg altså et underordnet fokus på journalistenes erfaring som profesjonelle og flerkulturelle *mediebrukere* med hensyn til deres fortolkning av *minoritetsrepresentasjon*. Den empirien spørsmålene om mediedekningen og representasjonen fremskaffer, har en verdi i seg selv, men tjener ikke minst til å gi en rikere beskrivelse av hovedfokus ved å bidra med mer kontekst.

Representasjon viser enten til egen person eller en gruppe man identifiserer seg med. I dette tilfellet er det ikke hvordan individene personlig blir representert eller presentert i mediene det handler om, men om grupperepresentasjon. Grupperepresentasjon er i utgangspunktet diskutabelt fordi konstruksjonen av gruppe ofte kan og bør problematiseres. I denne sammenhengen er det like fullt en nødvendig kategori i følge den engelske medieforskeren Charles Husband. Han argumenterer sterkt for at

man i et flerkulturelt samfunn må skille mellom majoritet og minoriteter og mellom de ulike minoritetene når man vurderer deres reelle adgang til å bruke ytringsfriheten. For å komme til orde på like vilkår i media og dermed i det offentlige rom må de ulike gruppenes behov analyseres og ivaretas på forskjellig vis av det offentlige, mener han. Gruppekategorier er nødvendige fordi det er snakk om kollektive rettigheter (Husband i Cottle 2000).

Samtidig påpeker andre forskere, bla Jensen (2005) at det innen forskningen på dette feltet er en *tendens* til å generalisere og kategorisere som man bør være oppmerksom på effekten av, fordi forskningen kan bidra til å konstruere grupper. I dette tilfellet er hensikten å kartlegge situasjonen til journalister med minoritetsbakgrunn. Det innebærer allerede i utgangspunktet *konstruksjon* av en gruppe med vesentlige fellestrekk. I virkeligheten er de individer med svært ulik bakgrunn. Jeg kan i utgangspunktet ikke ta for gitt at gruppeidentifikasjonen er sterkere i forhold til egen etnisk familiebakgrunn enn den er i forhold til generell minoritetserfaring, til kolleger med flerkulturell bakgrunn eller til journalister generelt. Jeg trekker derfor ikke opp slike skillelinjer i utgangspunktet, men lar forholdet mellom identifikasjon og representasjon være et tema for eksploreringen. Samtidig som jeg er på vakt overfor generalisering uten kvantitativt grunnlag, er en del av undersøkelsen like fullt å utforske eventuelle fellestrekk som kan generere et mer allmenngyldig utsagn på et analytisk nivå (Gentikow 2005:63).

Sett i et hermeneutisk perspektiv er det mange sider ved journalistenes kontekst som er avgjørende for deres fortolkning, samtidig som min kunnskap om deres kontekst er vesentlig for min fortolkning av deres ytringer. Deres forkunnskaper og forståelsehorisont er betinget av faktor som etnisitet, utdanning, kjønn, familiebakgrunn, yrkeserfaring, minoritetserfaring, alder og type redaksjon, samt arbeidsmiljø og kunnskapsnivå blant kolleger og ledere. I tillegg er personlige egenskaper avgjørende for hvordan man opplever yrkesutøvelse og arbeidsplass. Disse faktorene utformer deres erfaringsverden og er avgjørende for deres fortolkning både av arbeidssituasjonen og medietekster. Når jeg som forsker skal fortolke deres utsagn, er det derfor viktig at jeg i størst mulig grad kjenner til konteksten.

Samtidig er min egen bakgrunn på samme måte avgjørende for min forforståelse og fortolkning som forsker. Kjønn, alder, yrkeserfaring og etnisk bakgrunn legger grunnlaget også for meg. Dette nødvendiggjør hermeneutisk og kritisk refleksjon på flere ni-

vår, ikke minst gjelder det min egen kritiske selvrefleksjon. Som norsk enkulturell forsker eksplorerer jeg de flerkulturelle journalistenes erfaringer med et "fremmed blikk" som Gentikow mener kan ha visse fordeler: "Etnografiens *thick description*-ideal kan med andre ord lære empiriske medieforskere å utnytte fremmedhet for å nå frem til nye erkjennelser" (ibid:19). Det kan ligge en åpen nysgjerrighet i det "fremmede blikk" som kan gjøre analysen mer interessant enn det vi kan kalle "innsideblikket" eller "kjentmannsblikket". I mitt tilfelle møter jeg journalistene som en forsker med kulturell uviitenhet og samtidig profesjonell viten.

Min profesjonelle viten har jeg fra min egen erfaring som journalist. Dermed kan en manglende nysgjerrighet i forhold til selve faget og en forutinntatthet mht hvordan de profesjonelle spillereglene kan og bør være, begrense meg som forsker. Samtidig gir min yrkeserfaring meg en kjennskap til feltet som også kan være en styrke. Det er med andre ord både pluss- og minussider ved både å kjenne til og å mangle erfaring fra området. Disse avveiningene må inngå som en del av den løpende kritiske refleksjonen i et fortolkende (hermeneutisk) forskningsprosjekt.

Min teoretiske erfaringsbakgrunn har gått hånd i hånd med den mer praktisk journalistiske og kollegiale. Jeg har i en del år kombinert jobb og studier, og både i fagene flerkulturell forståelse og journalistikk har jeg lest mye om deknningen av minoriteter i media og hvordan den tenderer til å være stereotyp, fordomsfull og bidrar til å skape skiller og konflikter (bl.a. Dijk 1997, Eide 2002, Lindstad & Fjeldstad 1999, 2005, Tufte 2003). Jeg vil med andre ord være preget av de tolkningsrammene og den empirien jeg har tilegnet meg ved å studere andres forskning. Det er et mål også å drøfte denne forskningen kritisk under analysen.

Begrepet "thick description" er hentet fra den hermeneutisk orienterte amerikanske antropologen Clifford Geertz. Han er en fremtredende representant for en retning som kalles "symbolsk antropologi" eller "fortolkningsantropologi" (Nielsen 2000:38). Geertz mener at kulturytringer kan fortolkes omtrent på samme måte som en tekst. Forskeren må kontinuerlig veksle mellom fokus på detaljer og helhetsforståelsen og også fortløpende reflektere kritisk rundt den fortolkningen som skjer på flere plan. Vi leser en tekst eller forstår en ytring/et kulturuttrykk med forforståelse eller fordommer som påvirker oppfattelsen. Denne fortolkningen må avdekkes og være gjenstand for kritisk refleksjon under forskningsarbeidet.

Geertz' kriterier for "long-term, mainly (though not exclusively), qualitative, highly participative, and almost obsessively fine-comb field study in confined contexts" (Geertz 1973:23) er ikke direkte overførbare til en begrenset kvalitativ intervjuundersøkelse som denne, men hans begreper om "thick description" (rik beskrivelse) og "interpretation of culture" (fortolkning av kultur) er like fullt fruktbare også i denne sammenhengen. Her handler det blant annet om journalistenes egen fortolkning av arbeidssituasjonen og deres egen profesjonelle rolle og også om deres fortolkning av medietekster (som allerede er fortolket virkelighet). Deres fortolkninger er gjenstand for ytterligere fortolkning fra min side, og min fortolkning vil igjen bli utsatt for fortolkning av leserne. Til min egen fortolkning av journalistenes utsagn stiller jeg forberedt med faglig og kulturell bakgrunn, praktisk erfaring og majoritetstilhørighet som viktige elementer i min forforståelse. I tillegg er jeg oppriktig nysgjerrig i forhold til temaet og ivrig opptatt av erkjennelse og kritisk selvrefleksjon. Slik er i alle fall min forforståelse av meg selv i dette øyeblikk.

Min forforståelse

I 1997 begynte jeg som vaksjef i en redaksjon som skulle produsere et nytt flerkulturelt tv-program. Med det ble jeg medlem av en flerkulturell redaksjon og fikk kolleger fra mange ulike land. Dermed startet en interessant erkjennelsesprosess. Jeg har lært svært mye av mine kolleger om hvordan det er å være innvandret, svart eller snakke med akcent i det moderne Norge, og også av alle de personene som gjennom årene er blitt portrettert i programmet. Det norske samfunnet ser annerledes ut fra deres ståsted enn fra mitt. Jeg har forstått at det er mye jeg tar for gitt som det går an å sette spørsmålsteget ved, og jeg har fått et innblikk i den strukturelle diskrimineringen i samfunnet gjennom de erfaringene de har formidlet til meg. Samtidig har jeg også erfart at profesjonskulturen er en viktig fellesnevner – vi har mye felles kultur selv om vår etniske bakgrunn er forskjellig.

Mine flerkulturelle kolleger har delt glede og misnøye med meg. I dag er det nærmest konkurranse mellom ulike mediebedrifter om å skaffe seg de dyktigste journalistene med flerkulturell bakgrunn. Slik var det ikke for ti år siden og enda mindre lenger tilbake, og noen av mine kolleger har jobbet i bransjen i nærmere 30 år. Noen av dem har gitt uttrykk for frustrasjon over at de i mange år ble bedt om å hjelpe til, for eksem-

pel med oversettelser eller tilrettelegging av kollegers reisevirksomhet, men aldri selv ble tilbudt de store jobbene. Det var under et hjertesukk som dette at jeg fikk lyst til å finne ut litt mer om hvordan de egentlig har det. I hvilken grad trives journalister med flerkulturell bakgrunn i yrket og føler seg integrert i bransjen? Opplever de å bli nedvurdert og har de erfart diskriminering?

Jeg har lenge ivret for at NRK, og i spesiell grad NRK Østlandssendingen med sitt befolkningsgrunnlag i Oslo og Akershus, må øke representasjonen av journalister med minoritetsbakgrunn. Dette henger sammen med et engasjement for en demokratisk ytringsfrihet i praksis, der begge kjønn og både majoritet og minoriteter må komme oftest til orde på like vilkår. Jeg har erfart at mine flerkulturelle kolleger lettere inkluderer mennesker med minoritetsbakgrunn i sin journalistikk. Mitt inntrykk er at de på grunn av sin egen erfaringsbakgrunn har en større evne til en naturlig inkludering som ikke overfokuserer på etnisitet. Jeg har også flere ganger blitt imponert over dyktige flerkulturelle journalister som jeg mener har utgjort en viktig forskjell i den redaksjonen de har jobbet i.

Jeg startet derfor med et ønske om å undersøke hvor viktig det er å ha journalister med flerkulturell bakgrunn i ordinære nyhetsredaksjoner. En arbeidstittel var: *En fra eller til gjør stor forskjell. Journalister med minoritetsbakgrunn i norske redaksjoner*. Men for å undersøke om det faktisk er tilfelle, må man analysere journalistikken. Alternativt kan man gjøre brukerundersøkelser der man sjekker med visse brukergrupper i hvilken grad de registrerer en slik forskjell. Dessuten legger hypotesen opp til en generalisering som ikke er holdbar, og i tillegg ønsket jeg å utforske de flerkulturelle journalistenes egne erfaringer. Og jeg ønsket å gjøre det så åpent som mulig, spesielt fordi jeg selv har majoritetsbakgrunn. Det er alltid en viss fare for at man finner det man leter etter. Dermed man med ståsted i majoriteten formulerer en spiss hypotese som omhandler mennesker med minoritetsbakgrunn, løper man en risiko for å bidra til en kunnskapsproduksjon som opprettholder maktforholdet – majoritetens akademikere "forsker" minoritetene på plass i rollen som "grupper" med særlige behov eller utfordringer.

Min egen rolle

Jeg kjenner en del av de journalistene jeg har intervjuet og kjenner til de fleste andre, enten fordi jeg har hørt om dem eller har vært deres publikum. Det kan ha konsekvenser for min fortolkning av deres ytringer at jeg møter dem med forutinntatte holdninger om

hvordan de er. Samtidig er jeg klar over dette og er derfor innstilt på å lytte så åpent jeg kan til hva de faktisk formidler.

Jeg har også vært arbeidsleder for eller kollega av noen av journalistene. Det kan bety at det både for meg og journalistene kan være vanskelig å skille relasjonene. Når vi møtes som forsker og informant opplever vi oss kanskje først og fremst som kolleger fortsatt, med de konsekvensene det har for intervjuet. Dersom jeg møter respekt eller tillit på grunn av vår tidligere relasjon, er det i så fall negativt eller positivt for samtalen? Etter å ha intervjuet både kjente og ukjente er min erfaring at intervjuene med noen av mine tidligere kolleger varte lenger og inneholdt mer prat enn intervjuene med noen av dem jeg ikke kjente på forhånd. På den ene siden er tillit positivt hvis det innebærer at journalistene er mer oppriktige, på den andre siden kan det bety en viss løssluppenhet som gjør det vanskeligere å holde fokus og som derfor ikke er spesielt hensiktsmessig for resultatet. Mer prat gir ikke nødvendigvis et mer interessant resultat. Som Gentikow skriver, er sterkt engasjerte og meddelsomme informanter ikke nødvendigvis ensbetydende med gode informanter (2005:46).

Jeg unngikk selvfølgelig å intervju kjente kolleger om vårt eget arbeidsforhold. Det ville ha vært en umulig rolleblanding. Intervjuene handlet utelukkende om det å arbeide som journalist i ordinære norske redaksjoner, ikke om flerkulturelle redaksjoner (eller morsmålsmedier). Det var ingen av de journalistene jeg kjente som sa nei til å stille opp, mens en av de andre avsto med henvisning til arbeidsgivers reglement og en annen bare ønsket å stille opp i telefonintervju på grunn av tidsnød. En tredje hadde plutselig fått svært liten tid da vi møttes. Det kan være grunn til å spørre seg om mine tidligere kolleger følte at de ikke hadde noe annet valg enn å stille opp og sette av den tiden jeg ønsket. Samtidig kan det like gjerne handle om et positivt tillitsforhold. De som kjente meg fra før kjenner også til min kompetanse og praktiske erfaring og vet en del om hva jeg står for. Alt i alt mener jeg at dette er sider ved undersøkelsen som må problematiseres, men som ikke har avgjørende betydning for resultatet. Alle journalistene bidro med interessante erfaringer, observasjoner og synspunkter og med det elementer til en mer helhetlig forståelse av hva det innebærer å være flerkulturell journalist i Norge i dag. De bidro på hver sin måte til en *rikere* beskrivelse av dagens situasjon for denne gruppen.

Datainnsamlingen

Hovedfokuset i min undersøkelse er empirisk. Det er beskrivelsen av journalistenes medieerfaringer det handler om, men jeg vil drøfte den i lys av relevant teori. Jeg hadde noen tanker om hva slags teori som ville være mest relevant på forhånd, og dette ble klarere under analysen av materialet. Teorienes modeller og begrepsapparat setter de ulike kvalitative aspektene i journalistenes ytringer inn i en større helhet under fortolkningen og drøftingen. Den teoretiske drøftingen er i denne oppgaven ikke et mål i seg selv.

Jeg har brukt semistrukturerte intervjuer i en kvalitativ intervjuundersøkelse av 15 journalister med flerkulturell bakgrunn. Med begrepet "flerkulturell bakgrunn" mener jeg både journalister som er født i Norge og i utlandet. "Flerkulturell" betyr som nevnt for meg norsk og noe mer. Begrepet omfatter mennesker som er født i et annet land, men som har bodd en stund i Norge, lært norsk og blitt kjent med det norske samfunnet og det omfatter også mennesker som er født i Norge, men som er barn av innvandrere eller flyktninger og har erfaringsgrunnlag fra en annen kulturell praksis i tillegg til den norske. I jobben min har jeg truffet adoptivbarn som definerer seg som flerkulturelle fordi de har tilknytning til sitt biologiske opphav og deres kultur. Jeg synes folk skal få definere seg selv i størst mulig grad, men i denne oppgaven holder jeg meg til de kategoriene jeg definerte over: innvandrere, flyktninger og deres etterkommere.

Det er aspekter ved den moderne innvandringen jeg er interessert i, og de fleste journalistene jeg intervjuet har bakgrunn i de store innvandrergruppene. Jeg har sett bort fra journalister med bakgrunn i nasjonale minoriteter og urbefolkningen for å velge et begrenset fokus og øke "finkjemmingen" (Geertz 1973). Jeg har som nevnt også valgt bort flerkulturelle redaksjoner og medietilbud på morsmål. Det er mindretallsperspektivet, hvordan det oppleves å representere noe annet eller mer enn majoriteten i redaksjonen, som er interessant for meg. Integrering og forskjellsbehandling i norske redaksjoner er mitt hovedtema. Flerkulturelle redaksjoner og minoritetspolitiske tiltak, som for eksempel NRK's Sami Radio som er et tilbud først og fremst til den samiske urbefolkningen, reiser andre problemstillinger enn de jeg har valgt å utforske. At de flerkulturelle journalistene er medieprodusenter for en bred norsk målgruppe er også et vesentlig aspekt i forhold til fokus.

To av de journalistene jeg intervjuet har innvandrerbakgrunn fra Vest-Europa. Jeg

valgte å inkludere noen journalister med en erfaringsverden mer lik den tradisjonelt norske for om mulig å se journalistenes uttalelser i et større perspektiv uten å utvide fokus. Selv om sammenligningsgrunnlaget statistisk sett er lite, kan det i noen tilfeller gi et hint om fellestrekk og ulikheter.

For øvrig valgte jeg å sample et heterogent utvalg flerkulturelle journalister mht personlige egenskaper og erfaringer, både fordi jeg så det som interessant for drøftingen av de overordnede problemstillingene, men også av rent praktiske hensyn. Universet av flerkulturelle journalister som jobber i norskspråklige medier uten et flerkulturelt spesialoppdrag er fortsatt begrenset. Det er et heterogent univers å velge informanter fra. De har ulik fartstid som journalister i Norge, forskjellig etnisk bakgrunn, er av begge kjønn og i svært forskjellig alder.

Det er ingen som pr i dag har full oversikt over hvor mange journalister med denne bakgrunnen som finnes i Norge, og utviklingen går raskt i positiv retning, i den forstand at det blir stadig flere. Min veileder Elisabeth Eide og jeg kjenner eller vet til sammen om svært mange av dagens flerkulturelle journalister. Vi satte opp en liste over dem vi kjente til og gjorde visse prioriteringer med tanke på størst mulig variasjon innenfor den definerte gruppen. Deretter var det først og fremst tilgjengelighetsprinsippet som gjaldt. De fleste flerkulturelle journalistene jobber i Oslo-området, og de var også mest tilgjengelige for meg.

De fleste var i utgangspunktet svært positive, men når det kom til selve intervju-situasjonen var responsen litt varierende. Mens svært mange satte av den tiden det var behov for ut fra intervjuguiden, var det som nevnt enkelte som hadde dårlig tid og eller svarte ganske knapt. To av journalistene kunne jeg av praktiske grunner ikke møte ansikt til ansikt. De ble intervjuet pr telefon eller e-post og dette ble to av de *tynneste* beskrivelsene (Geertz 1973) i den forstand at det ble lite rom for utdypning og konkretisering av kontekst. Jeg gjorde lydopptak av de fleste intervjuene. I ett tilfelle gjorde jeg intervjuet før jeg hadde opptaksmuligheter og transkriberte etter notater og hukommelse. Både dette intervjuet og telefonintervjuet ble sendt til journalistene for godkjennelse.

Intervjuguiden var strukturert slik at jeg først spurte om bakgrunnsvariabler som alder, utdanning og sivil status og deretter om bakgrunnen for yrkesvalg og om hvordan vedkommende ble ansatt som journalist. Fortellingene om egen bakgrunn ble i noen tilfeller ganske omfattende, og jeg ser i ettertid at det kunne ha vært hensiktsmessig og

tidsbesparende å sende ut spørsmål om bakgrunnsfakta på forhånd.

Deretter ba jeg journalistene assosiere litt rundt det å være flerkulturell journalist ved å nevne fem stikkord. Tanken var å inspirere informanten til å bevege seg fra fakta-modus og over i en mer reflekterende rolle etter råd fra Gentikow (2005). Deretter fortsatte intervjuguiden med spørsmål om hva vedkommende jobber med (funksjon/ stoff-områder), forholdet til overordnede, kolleger og redaksjonen som helhet. Etter det gikk vi gjennom språklig kompetanse, opplevelsen av diskriminering/ forskjellsbehandling og hva man legger i begrepet "eget miljø". Jeg avrundet med spørsmål om dekningen av minoriteter i media og synspunkter på ytringsfriheten i Norge generelt.

I utgangspunktet ba jeg journalistene sette av en og en halv time. Tre pilotintervjuer viste at det var i knappestet laget for å komme gjennom alle spørsmålene. Veileder rådet meg likevel fra å beskjære intervjuguiden, men til heller å utvide tidsrammen for intervjuet. Dette viste seg i praksis ikke helt enkelt. I realiteten fikk jeg i flere tilfeller langt mindre tid enn ønsket og i praksis ble samtalen rundt de siste undertemaene i flere tilfeller skadelidende pga tidsnød.

Det er nå drøyt to år siden jeg gjorde intervjuene. Jeg har hatt full jobb det meste av tiden mens jeg har arbeidet med masteroppgaven, analysen og skrivingen har derfor tatt lang tid. Det betyr at enkelte av svarene kanskje ikke hadde blitt akkurat de samme i dag. Journalistene har beveget seg videre i sin karriere og gjort nye erfaringer, og dekningen av minoriteter i media er i stadig utvikling. Deres uttalelser er likevel ikke så tidsspesifikke at det etter min vurdering reduserer verdien av helhetsinntrykket i oppgaven.

Jeg bruker mange og til dels lang sitater under drøftingen av journalistenes svar. Jeg benytter meg også av flere sitater av gangen enn det som er vanlig uten sammenbindende forskerkommentarer. Jeg har gjort det slik fordi jeg synes det gir den kvalitative analysen en viss kvantitativ tyngde og fordi jeg ønsker at journalistene skal komme mest mulig direkte til orde uten at deres utsagn har vært bearbeidet av min fortolkning. Når jeg som forsker kommenterer et direkte sitat, legger det premissene mer åpne for leserens kontroll enn om jeg presenterer sitatet indirekte med mine ord, sammendrag og understrekninger. For å skille mellom uttalelser fra ulike personer bruker jeg anførselstegn og ekstra mellomrom.

Kap. 3: Teori. Maktfelt, kulturell identitet og nasjonal orden

Jeg vil ta utgangspunkt i fire teoretiske modeller når jeg drøfter funnene i min undersøkelse; "symbolsk makt", "det journalistiske feltet", "kulturell identitet" og "den nasjonale orden". De to første er konstruert av den franske sosiologen Pierre Bourdieu som i enkelte av sine arbeider har fokusert spesielt på media og journalistikken. Min innfallsvinkel til "kulturell identitet" er den engelske kultursosiologen Stuart Hall, supplert av andre forskere som har levert interessante bidrag til forståelsen av hvordan vi former vår egen identitet og blir formet i vår oppfattelse av den, først og fremst den norske antropologen Thomas Hylland Eriksen. "Den nasjonale orden" har jeg hentet fra en annen norsk antropolog, Marianne Gullestad. Innenfor de tenkte systemene eller mekanismene disse overordnede begrepene representerer finns en rekke underordnede begreper som er relevante, og jeg vil også hente analytisk verktøy fra andre forskere når det er naturlig. Det gjelder begreper som "dikotomisering", "kulturalisering", "symbolsk vold", "kapital" og "annengjøring".

Symbolsk makt

Bourdieus prosjekt er å avdekke tilslørte maktforhold på ulike områder i samfunnet. Han tar utgangspunkt i et klassesdelt samfunn, og mener at livsstil og kultur er nært knyttet til klassebakgrunn og økonomiske ressurser. For Bourdieu er *habitus* tillærte tanke- adferds- og smaksmønstre som er spesifikke for den sosiale gruppen individet tilhører. Individets habitus preges av den dominerende habitus i gruppen. Dette skaper ulike klassespesifikke identiteter som rangeres i et hierarki. Hierarkiet er definert av de dominerende klassene på en måte som får rangordningen til å fremstå som naturlig. I dette ligger det i følge Bourdieu et tilslørt maktforhold som gjennomsyrrer samfunnslivet, en symbolsk makt:

Symbolsk makt er en makt til å konstituere det gitte gjennom utsagn om det, til å få andre til å se og tro på en verdensoppfatning, til å bekrefte den eller til å forandre den, og gjennom verdensoppfatningen også handlingen i verden,

og dermed verden selv. Symbolsk makt er en nesten magisk makt som gjør det mulig å oppnå det samme som en kan oppnå med styrke (fysisk eller økonomisk), og dét takket være den spesifikke mobiliseringseffekten – symbolsk makt virker bare når den *anerkjennes*. Det vil si når det vilkårlige ved den mis kjennes. (Bourdieu 1996:45)

Bourdieu ser den symbolske makten som noe som alltid er tilstede som en forutsetning for andre maktformer. Symbolsk maktbruk legitimerer posisjoner og privilegier og får dem til å fremstå som naturlige. I følge Bourdieu må man forsøke å oppdage maktbruk og dominans der dette fremstår som mest selvfølgelig og i størst grad tas for gitt. Strukturell rasisme eller etnisk diskriminering kan, slik jeg oppfatter det, i noen tilfeller karakteriseres som en form for symbolsk maktutøvelse med fornektelse av egen diskriminerende praksis som en del av utøvelsen. Men dette gjelder i følge Bourdieus definisjon over bare dersom de dominerte også anerkjenner hegemoniet. Det er ofte ikke tilfelle når det gjelder representasjonen av minoriteter i media, verken når det gjelder dekningen eller mangelen på medieaktører med flerkulturell bakgrunn.

Selv om Bourdieu tar utgangspunkt i klasser og ikke etniske grupper, mener jeg at dette er to kategorier som er til dels overlappende i og med at en stor del av innvandrerbefolkningen tilhører de lavere sosiale lag med hensyn til økonomiske ressurser og kulturell status i storsamfunnet. Jeg mener derfor at Bourdieus analyseverktøy er relevant i denne sammenhengen også ut fra dette perspektivet. Bourdieu skriver selv om et annet aspekt ved etnisiteten: ” En dimensjon ved symbolsk kapital i differensierte samfunn er etnisitet, som sammen med navn og hudfarge er en *percipi*, en væren som oppfattes av andre og som fungerer som en positiv eller negativ symbolsk kapital” (1996:90). Hans analysemetode kan, slik jeg ser det, brukes til å forklare hvordan innvandrerbakgrunn på samme tid kan være både negativ og positiv symbolsk kapital avhengig av hvilket felt den enkelte aktør befinner seg i, og også knytte endringer i gruppens overordnede symbolske kapital (slik den defineres av majoritetens dominerende klasser) til endringer i og påvirkning fra andre felt, ikke minst det økonomiske.

Det journalistiske feltet

Bourdieu argumenterer for at man kan se samfunnet som oppdelt i forskjellige felt. I hvert av feltene eksisterer det feltspesifikke verdier og logikker. De ulike feltene konkurrerer om posisjonen i det overordnede maktfeltet og det er i tillegg intern konkurranse

i hvert enkelt felt. Journalistikken utgjør et slikt felt, nært knyttet til det politiske og det samfunnsvitenskapelige. Disse feltene har hver sin *kapital*. I en analyse er både sammensetningen av økonomisk og kulturell kapital i det enkelte felt avgjørende, det samme er forholdet mellom det økonomiske og det kulturelle feltet i samfunnet som overordnet maktfelt.

I en artikkel i *Bourdieu and the Journalistic Field* (Bourdieu i Benson & Neveu 2005) er Bourdieu spesielt opptatt av forholdet mellom det politiske, det samfunnsvitenskapelige og det journalistiske feltet. Han mener at disse feltene er relativt autonome, men at de influerer på hverandre på en måte som ikke er åpenbar, men som det er viktig å avdekke.

A field is a field of forces within which the agents occupy positions that statistically determine the positions they take with respect to the field, these position-takings being aimed either at conserving or transforming the structure of relation of forces that is constitutive of the field. (Ibid:30)

I praksis innebærer dette at når en journalist snakker med en forsker, er det i realiteten en aktør i det journalistiske feltet som snakker med en aktør i det (samfunns)-vitenskapelige feltet og til syvende og sist det journalistiske feltet som kommuniserer med det vitenskapelige feltet. Journalister er i dette perspektivet aktører med et begrenset spillerom.

Bourdieu beskriver det journalistiske feltet som et felt med liten grad av autonomi (sammenlignet med det samfunnsvitenskapelige og det politiske), men like fullt med såpass mye uavhengighet at man ikke kan forstå det journalistiske feltet bare ved kjenne til de utenforliggende betingelsene, som for eksempel de økonomiske og politiske. Man må også analysere hva slags innflytelse aktørene i det journalistiske mikrokosmos har på hverandre (ibid:33).

Det journalistiske feltet har som en del av feltet for kulturproduksjon i Norge tidligere hatt en underordnet posisjon i forhold til det politiske feltet bl.a. gjennom partipressen. Medieforskeren Tore Slaatta mener at den norske medieorden⁶ i økende grad er preget av det økonomiske feltets logikker (2003). Dette er i tråd med Bourdieus syn på utviklingen i forholdet mellom det økonomiske og det journalistiske feltet i den vest-

---

⁶ Slaatta bruker "medieorden" som et analytisk begrep som fokuserer på relasjoner og kampen om posisjoner mediebedriftene i mellom (Slaatta 2003:32).

lige delen av verden. Samtidig skriver sosiolog Jan Fredrik Hovden i sin doktoravhandling om det norske journalistiske feltet at Bourdieus analyse ikke er direkte overførbar til norske forhold fordi avisstrukturen og den historiske bakgrunnen er forskjellig fra den franske (2008:206). Hovden mener likevel at feltbegrepet er et fruktbart analyseverktøy også i norsk sammenheng, selv om det franske og det norske journalistiske feltet framstår som forskjellige blant annet fordi det tabloide og det analytiske stoffet ikke er så strengt adskilt i ulike publikasjoner i Norge som i Frankrike. I Norge går en av de viktigste skillelinjene mellom sentrum og periferi med sentrum som det dominerende og mest prestisjefylte i feltet.

En annen ulikhet er i følge Hovden også at det politiske, økonomiske, intellektuelle og journalistiske feltet overlapper på en spesiell måte i Norge. I det journalistiske feltet foregår det en sterk sosial reproduksjon, feltet rekrutterer fra middelklassen og til dels fra den øvre delen av den, er lite åpent for kvinner og for sosial mobilitet (2008:73). Mange journalister har høy utdanning, tjener godt og har familie i politiske og/eller journalistiske posisjoner. Hovden kaller dette "a veritable *amalgam* of power" og mener at personer med kjente etternavn eller dominerende habitus kan ha lettere for å få jobb i prestisjefylte publikasjoner (ibid:207). Dette innebærer også at norsk journalistikk naturligvis de dominerende klassenes oppfatninger:

In contrast to the "subversive" and "critical" force that journalists often present themselves as, modern Norwegian journalism, if only by virtue of this feature, appears as a potentially very powerful conservative social force. (Ibid: 205)

Dette kan gi forklaringer mht hvem som får innpass i hvilke deler av bransjen, hvem som avanserer til de mest attraktive jobbene og hvordan media dekker dominerte klasser eller grupper. Dette er relevant i en analyse av flerkulturelle journalisters erfaringer.

Symbolsk overherredømme

Bourdieu sammenligner det politiske, det samfunnsvitenskapelige og det journalistiske feltet fordi han mener at de kjemper om retten til å definere den sosiale virkeligheten vi lever i. Utøvelsen av definisjonsmakt foregår blant annet gjennom kategorisering og karakterisering. Når han trekker fram at begrepet "kategori" kommer av det greske verbet

“kategorien” som betyr å anklage eller beskylte offentlig (“accuse publicly”) (2005:38), er det ikke av kuriøse grunner, men fordi det belyser grunnleggende sider ved symbolsk maktutøvelse. For meg gir det en forklaring på vårt behov for å kategorisere “de andre” og øker forståelsen for det dype motsetningsforholdet mellom dialogen og karakteristikken, som igjen er nært forbundet med vårt hverdagslige strev med å skille sak og person i våre relasjoner til andre mennesker. Det sier også noe om den tendensen til å karakterisere motdebattanten på bekostning av en diskusjon om selve *saken* som den offentlige debatten ofte preges av.

Aktørene som er engasjert i de tre feltene kjemper i realiteten om monopol på den legitime utøvelsen av den symbolske volden. Dette monopolet tilsvarer i følge Bourdieu “symbolic royalty”⁷. Også i dette tilfellet viser han til den opprinnelige semantiske betydningen av begrepet: “rex” er utledet fra verbet “regere” som opprinnelig betød å regulere og trekke opp grenser - bla i forhold til hvem som er “inne” og “ute”, enten det handler om “oss” og “dem” eller “innfødte” og “utlendinger/fremmede” eller andre motsetningsfylte og grenseregulerende begrepspar (2006:98). Den gruppen som har det symbolske overherredømmet råder i realiteten over ekskludering og inkludering i et samfunn.

Det journalistiske feltet har i en del år hatt økende innflytelse på felt som det samfunnsvitenskapelige og det politiske bla fordi adgangen til publikum via media er avgjørende for aktørene i disse feltene. Samtidig øker det økonomiske feltets innflytelse på journalistikken økende, mener Bourdieu. Journalistene er aktører i et felt som taper autonomi til “Audience-rating mentality” fordi høye seertall betyr annonsører og økonomisk kapital. I følge Bourdieu gjelder dette i særlig grad tv, samtidig som tv-mediet øker sin innflytelse i feltet for øvrig, noe som gir seg utslag i mye tv-stoff i avisene, også de mest seriøse (ibid:43). Den kommersielle polen i det journalistiske feltet dominerer, og den kulturelle kapitalen i det samme ivaretas av aktører som er mindre avhengige av økonomisk kapital⁸.

Også i Norge har det i en del år vært et økende fokus på seertallene og tv-verdenen. Heller ikke allmennkringkasteren slipper unna “seertall-mentaliteten” selv om NRK har

---

⁷ Jeg velger å oversette dette begrepet fra engelsk til norsk med “symbolsk overherredømme”

⁸ Som nevnt mener Hovden at dette ikke er direkte overførbart til norske forhold (2008).

forpliktelser og økonomisk frihet til å differensiere og legge varierende vekt på seer- og lyttertall i ulike deler av produksjonen. Vi kjenner også igjen tendensen til at ulike nisje-aviser og tidsskrifter fremstår som vokterne av den kulturelle kapitalen, for eksempel kommer mange forskere i dag lettest til orde gjennom slike medier, kanskje fordi de er for nyanserte og originale og for lite “populære” for mediene i den mer kommersielt styrte delen av feltet. Men kanskje også fordi de anses som utfordrere i kampen om det symbolske overherredømmet.

Den enkelte journalists posisjon i feltet varierer, og det gjør også deres uavhengighet. Overproduksjon av universitetsutdannede mediearbeidere har skapt grunnlag for midlertidige engasjementer i bransjen, noe som svekker journalistenes uavhengighet. For å forstå hva som skjer i det journalistiske feltet må man derfor kjenne graden av autonomi for den enkelte publikasjon og også hver enkelts journalists posisjon, mener Bourdieu. Det er ingen tvil om at økende bruk av korttidskontrakter i bransjen, noe som ofte begrunnes med behovet for fleksibilitet i kreativitetens navn, skaper større avhengighet og lydighet i deler av profesjonen. Men når Bourdieu går så langt som å hevde at “Journalists are caught up in structural processes with exert constraints on them such that their choices are totally prestrained” (ibid:45), kan jeg ikke følge ham fullt ut. Journalister har etter min oppfatning reelle valg, og i mange tilfeller i større grad enn tidligere i partipressen. Vi kan velge å mene noe annet og gjøre noe annet. Vi kan søke oss jobb i en annen publikasjon. Vårt livsgrunnlag er ikke truet dersom vi gjør oss mindre populære gjennom å avdekke og opponere mot det som “sitter i veggene”. Min erfaring er at *en* journalist kan ha stor innflytelse, men jeg medgir at det avhenger av personlige egenskaper, kunnskapsnivå og talent, altså det Bourdieu kaller aktørens “kapital”.

De symbolske godenes økonomi

Utvekslingen av symbolske goder er etter min mening et annet relevant aspekt som kan forklare adgangen til posisjoner i feltet. Bourdieu skriver om de symbolske godenes økonomi at de hviler på fortrenkning eller sensur av den økonomiske interessen - å gjøre den eksplisitt eller uttalt er tabu. Derfor er strategien rundt utvekslingen av de symbolske godene alltid tvetydig. Godene har ingen pris, men har det samtidig likevel. Arbeidet med fortrenkning og fornektning lykkes bare hvis det er et kollektivt arbeid som utføres med utgangspunkt i felles disposisjoner og *doxa*, kollektive forestillinger som tas for gitt (1996:108).

Bourdieu bruker gaveutveksling som et enkelt, men lettfattelig eksempel på disse mekanismene. I de fleste kulturer forventes det at den som får en gave skal komme med en motytelse, men vanligvis ikke med en gang og uten at man snakker om gavens pris-lapp. Når motytelsen er forsinket skaper dette en illusjon av frivillighet. Det er ufinnt å spørre om hva gaven kostet, samtidig som det er vanlig å være opptatt av dette, og normen er at man ikke skal gi noe mindre kostbart tilbake. Bourdieu mener at dette er en type utveksling som foregår på mange felt i samfunnet (1996).

Jeg mener at moderne nettverk kan forstås som en form for gaveutveksling med implisitte regler for ytelser og gjenytelser som ikke erkjennes åpent. Her handler det ikke om rent økonomisk utveksling, men om tjenester og gjensidige forpliktelser som kan få konsekvenser både for økonomi og status. Rapporter fra de senere årene viser at svært mange unge jobbsøkere får jobb gjennom nettverk. Ungdomsstyrelsen i Sverige dokumenterte i 2005 at mellom 65 og 80 prosent av de yngste jobbsøkerne fikk jobb gjennom kontakter (Ungdomsstyrelsens skrifter 2005:10). Sosiolog Ida Drange stiller i sin masteroppgave (2007), *Arbeidsmarkedet for høyt utdannede minoritetskvinner*, spørsmål ved om vi ikke bør endre fokus fra utdanning til nettverk. I følge hennes undersøkelse økte vanskelighetene med å få jobb med høyere utdanning. Det er grunn til å tro, og i tråd med Bourdieus analyse, at den generelle tendensen til å legge vekt på nettverk ved rekruttering er ekstra sterk i de prestisjefylte delene av maktfeltene i samfunnet og dermed ved rekruttering av journalister generelt og til journalistjobber med høy status spesielt. Dette samsvarer med Hovdens analyse av den sosiale reproduksjonen i det norske journalistiske feltet (2008).

Kulturell identitet

Den engelske kultursosiologen Stuart Hall legger I sitt identitetsbegrep vekt på bevegelse og relasjoner: "Identities are thus points of temporary attachments to the subject positions which discursive practises construct for us" (Hall & du Gay 1996:6). Halls identitetsbegrep er nært beslektet med Bourdieus aktørbegrep - et slektskap som har noe av sin bakgrunn i at de begge henter inspirasjon fra filosofen Michel Foucault, en av grunnleggerne av diskursanalysen. Hall er opptatt av dekonstruksjon av det tradisjonelle identitetsbegrepet, og var en av de første som tok utgangspunkt i "det komplekse kulturbegrepet" og en moderne oppfatning av identiteten.

Jensen skiller mellom "det beskrivende" og "det komplekse kulturbegrep" (2005:20). Både hun, Eriksen (1994) og Arild Hovland (1998) tar utgangspunkt i Arne Martin Klausens definisjon av det beskrivende kulturbegrepet som Eriksen også kaller "det gamle antropologiske kulturbegrepet" (1994:32). Klausen beskriver kultur som de ideer, verdier, regler og normer som et menneske overtar fra den forrige generasjonen og forsøker å bringe videre, ofte noe forandret, til den neste (1970). Dette kulturbegrepet er fortsatt i bruk i mange sammenhenger, men i dag er det også vanlig å bruke det *komplekse* kulturbegrepet. Da forstås "kultur" som den kunnskap og de verdier som mennesker deler og forhandler med andre om innenfor sosiale fellesskap i tråd med Eriksens definisjon: "Kultur er det som gjør kommunikasjon mulig" (1994:32). Når *kultur* oppfattes på denne måten blir den fleksibel, skiftende og i kontinuerlig utvikling, noe som skapes mellom mennesker og som man deler med andre i ulike sosiale fellesskap. Hall bygger sitt kulturelle identitetsbegrep på den sistnevnte forståelsen av kultur.

I følge Hall har vi ikke *en* sammenhengende identitet, men *flere* identiteter som skapes i relasjon til de menneskene vi forholder oss til. Det foregår med andre ord en relasjonell utveksling som både utgjør og skaper kultur og som samtidig former identitet. Dette innebærer en dekonstruksjon av identitetsbegrepet som integrert og helhetlig. Vi har som individer en rekke ulike identiteter som er i endring og som til og med kan være i innbyrdes motsetningsfylte forhold til hverandre. Vi har ikke en indre kjerne som står fast, slik den tradisjonelle identitetsforståelsen hevdet. Dette innebærer et oppgjør med en langt mer statisk oppfatning av kulturell identitet og en kritikk av en tankegang som etablerer den kulturelle identiteten låst til etniske, rasemessige eller nasjonale grenser.

In common sense language, identification is constructed on the back of a recognition of some common origin or shared characteristics with another person or group, or with an ideal, and with the natural closure of solidarity and allegiance established on this foundation. In contrast with the 'naturalism' of this definition, the discursive approach sees identification as a construction, a process never completed – always 'in process'. (Hall & du Gay 1996:2).

Hall går langt i sin dekonstruksjon. Kan vi ikke både ha en indre kjerne som står fast, eller i det minste er i en langt tregere prosess enn de mer overfladiske lagene av identiteten, samtidig som vi like fullt kontinuerlig endrer/utvikler oss avhengig av relasjoner og de posisjonene ulike diskursive felleskap muliggjør for oss? Jeg tror det, og jeg velger å tro fordi jeg oppfatter dette som en så filosofisk diskusjon at det i bunn og grunn handler om trosspørsmål og smak og behag med hensyn til definisjoner. Men jeg synes Hall gir et verdifullt bidrag til en identitetsoppfatning som normaliserer det hybride og som kan øke forståelsen for hvordan det er å være menneske og definere seg selv i en tid da kultur, etnisitet og nasjon ikke danner ubrutte forbindelseslinjer, men for mange står i et annet forhold til hverandre enn de gjorde for foreldre- eller besteforeldregenerasjonen.

Den kulturelle identiteten er i følge Hall ambivalent, i kontinuerlig prosess og samtidig strategisk og posisjonell. I sin argumentasjon for ambivalensen viser Hall til Freuds teorier om hvordan våre relasjoner til andre mennesker helt fra starten er ambivalente. Ambivalensen i våre relasjoner er ikke bare grunnleggende i forhold til andre mennesker, men finnes også som en del av vår egen identitet der ulike elementer kan være motstridende og trekke i forskjellige retninger (ibid).

I følge den siste forståelse av individet, som er den Hall selv tilslutter seg, kan man godt have en identitet som datter i familien og en annen identitet sammen med veninderne. Blant veninderne kan man uproblematisk argumentere for likestilling mellom kjønnene, men i familien kan man være oppdraget sådann, at det ikke nytter at forsøke at gjennomføre den likestilling man står for blant veninderne. Disse identiteter vil være motstridende, men de er like virkelige. For at håndtere de forskjellige identiteter utvikler vi individuelle strategier for, hvordan vi skal oppføre os, tale og argumentere, når vi er forskjellige steder. (Jensen 2005: 62)

Slik eksemplifiserer den danske kultursosiologen Iben Jensen Halls *ambivalens*. Etter min oppfatning handler det ikke først og fremst om at vi dypest sett har skiftende me-

ninger i våre ulike roller, men at synspunkter blir mer eller mindre *fremtredende* avhengig av våre ulike posisjoner og *roller*. Dette er i tråd med Erving Goffmans nå klassiske, dramaturgiske modell. I *Vårt rollespill til daglig* (1974/1992) sammenligner han måten vi presenterer og oppfører oss på i forhold til andre mennesker med en rolle vi spiller på en scene overfor et publikum. Rollen er planlagt og innøvd med tanke på hvordan vi forventer og ønsker at publikum skal tolke oss, og vi endrer spillet i forhold til det publikummet som til enhver tid sitter i salen.

Vi forhandler om identiteten vår, vi er strategiske og posisjonerer oss i forhold til de mulighetene som er innen rekkevidde. Vi *er* ikke bare den vi er, men oppfører oss for å bli oppfattet som den vi ønsker å bli oppfattet som. I følge Hall handler det ikke først og fremst om å være noen, men om *å bli* : "...actually identities are about questions of using the resources of history, language and culture in the process of becoming rather than being..."(1996:4). Også historien og tradisjonen brukes identitetsskapende i bevegelsen framover.

Forholdet til "den andre" - den som representerer det vi ikke er og dermed fungerer konstruktivt for identitetsdannelsen gjennom muligheten til å trekke grenser og ekskludere - er helt avgjørende for identiteten, mener Hall. Identiteter er konstruert gjennom forskjell og i relasjon til det som ikke er: "This entails the rather disturbing recognition that it is only through the relation to the Other, the relation to what is not, to precisely what it lacks, to what has been called its *constitutive outside* that the 'positive' meaning of any term - and thus its 'identity' - can be constructed" (ibid:5).

Dersom vi godtar denne påstanden, stiller det oss etter min mening overfor det interessante og overordnede dilemmaet at vi har et grunnleggende menneskelig behov for kontrasteringen til "den andre" samtidig som dialog og demokrati forutsetter at vi unngår å gjøre kontrasteringen for verdiladet og normativ. Dette er et dilemma som ikke kan behandles adekvat innenfor rammene av denne oppgaven eller min kompetanse, men som likevel kan være fruktbart som deler av et bakteppe under drøftingen av journalistenes svar.

Hall etterlyser et rammeverk for en analyse av den kulturelle identiteten som kan kombinere psykoanalysen med den Foucauldianske diskursive tilnærmingen, hvilket innebærer at han selv mener at sistnevnte ikke gir en fyllestgjørende forklaring på individuelle menneskelige forskjeller. Selv vil jeg bruke den diskursive tilnærmingen som

både Hall og Bourdieu bygger på som en del-forklaring og som en fruktbar innfallsvinkel til en analyse av problemstillinger som er mye fremme i den offentlige debatten, men hvor nettopp dette – både feltteorien og det relasjonelle kulturelle identitetsbegrepet - er synsvinkler som i liten grad debatteres, spesielt i den kommersielt styrte delen av det journalistiske feltet. Jeg oppfatter det slik at den offentlige integreringsdebatten og nyhetsdekningen av minoriteter fortsatt i stor grad domineres av essensialisme og forestillinger om strengt adskilte og statiske fellesskap i tråd med det beskrivende kulturbegrepet. At dette gjelder for nyhetsdekningen er godt dokumentert innen medieforskningen også i Norge (Eide 2002, Eide & Simonsen 2007, Lindstad & Fjeldstad 1999, 2005).

Identitet og interessefellesskap

Thomas Hylland Eriksen (1997:36) presenterer en modell med 14 - 15 dimensjoner ved identifikasjon. Nasjonalitet, etnisk tilhørighet, religion, språk og kjønn er noen av dimensjonene i denne modellen. Den femtende er presentert som en mulighet i form av et spørsmålsteget. Jeg oppfatter denne tilnærmingen til identitet som nokså sammenfallende med Stuart Halls, selv om begrepsbruken er litt forskjellig. Det handler om diskursive fellesskap (Hall) eller interessefellesskap (Eriksen) og en posisjonering i forhold til disse etter muligheter og interesser. Eriksens distinksjon mellom *nasjonal* og *etnisk* identitet, som ofte brukes som synonymer i den offentlige debatten, er vesentlig. *Nasjonal* identitet er forbundet med bestemte sivile og politiske rettigheter, mens *etnisk* identitet er forbundet med opprinnelse, historie og felles opphavsmyster (ibid:38). Dette skillet er spesielt relevant for mennesker med minoritetsbakgrunn fordi de ikke tilhører den eller de dominerende etniske gruppene innenfor nasjonen. Man kan dermed ha en norsk nasjonal identitet og samtidig en samisk eller pakistansk etnisk identitet. Samtidig har representanter for både majoritets- og minoritetsfellesskap en tendens til å avkreve enten/eller-svar når de stiller spørsmål om disse dimensjonene ved identitet.

Jeg synes at Eriksens vektlegging av det ytre pressets gruppedannende betydning er relevant i mediesammenheng. I følge Eriksen er noen av dimensjonene ved identiteten og de interessefellesskapene som vi oppfatter oss som medlemmer av, selvvalgte, mens andre er påtvunget oss. De ulike gruppefellesskapene er tildels overlappende, men noen er viktigere enn andre: "Generelt kan vi si at de identitetene enkeltpersonen har "investert" mest i og derfor forventer å få mest igjen fra, er de viktigste" (ibid:40). Sam-

tidig er gruppens indre samhold avhengig av ytre press. "Hva slags fellesskap man får, avhenger av hvor presset kommer fra " (ibid: 41). Eksempler på sterk politisk og historisk betinget aktivering av identitetsskapende interessefellesskap er arbeiderbevegelsens klassekamp og feminismen. Hvor tett fellesskapet oppleves, handler både om ytre press, organisering av gruppen og hvilke ressurser den forvalter: "kort sagt hva den enkelte kan få igjen for lojalitet til gruppen i ulike situasjoner" (ibid: 42). Dersom mange ressurser fordeles langs etniske skillelinjer, kan derfor etnisk identitet bli viktig i et samfunn.

Eriksen understreker at etniske og kulturelle skillelinjer ikke alltid er sammenfallende. "Det kan nok være at etnisk identitet alltid bygger på *en forestilling om kulturforskjeller*, men ser man nærmere etter oppdager man ganske raskt at virkeligheten er mer komplisert" (ibid: 45). Kulturelle fellesskap kan for eksempel baseres på felles språk, felles erfaringer, felles kunnskaper eller felles verdier. Det er derfor mulig å være medlem av ulike kulturelle fellesskap og ha ulike kulturelle dimensjoner som en del av sin identitet. Slik jeg oppfatter dette kan man for eksempel være feminist, tamil, norsk og sekulær hindu og ha dette som ulike elementer i egen kulturelle identitet, elementer som på ett nivå kan defineres som politiske, etniske, nasjonale og religiøse. Dette finnes det rom for både hos Hall og Eriksen, slik jeg oppfatter dem. Men det er særlig Eriksen som trekker opp grensene mellom det etniske, kulturelle og nasjonale på en måte som er relevant i en analyse av flerkulturelle journalisters erfaringer. Selv om jeg tar utgangspunkt i Halls analyse av den kulturelle identiteten som et overordnet begrep, mener jeg like fullt at det i mange sammenhenger er hensiktsmessig å holde seg på Eriksens presisjonsnivå.

Eriksen mener at barn av innvandrere gis tre muligheter mht egen identifikasjon: "Ren identitet, bindestreksidentitet og kreolsk identitet" (ibid: 49). Den såkalt "rene" identiteten bygger på kontrastering og at man tar et klart valg mellom ulike alternativer, bindestreks-identiteten forsøker å bygge bro mellom to adskilte kategorier, mens kategoriene smelter sammen og ikke kan skilles fra hverandre i den tredje tilpasningen. Dette kan etter min vurdering være en hensiktsmessig tredeling under drøfting av identitetspolitikk på et overordnet nivå. Men jeg synes like fullt at denne kategoriseringen til en viss grad motarbeider distinksjonene i avsnittene over. Jeg mener det er mulig å ha en nasjonal bindestreks-identitet, en *ren* religiøs dimensjon i identiteten og *samtidig* en

etnisk kreolsk identitet. At unge mennesker med flerkulturell bakgrunn ofte presenteres for valg som ligner tredelingen over, er riktig nok. Men min erfaring er at deres svar ofte er langt mer sammensatte enn som så.

Den nasjonale orden

Marianne Gullestad (2002) bruker begrepet “den nasjonale orden” om de tolkningsrammene som til sammen danner det hun kaller “et ustabilt hegemoni” i vårt samfunn, en orden som blant annet skiller mellom “oss” og “dem” og der “vi” utgjør det norske. Hun mener at avstamning og kultur i vår tid igjen er en fremtredende forståelsesramme etter at disse faktorene har vært tillagt ulik vekt i løpet av de siste hundreårene:

På 1700-tallet var sted mer i forgrunnen enn avstamning, på 1800-tallet ble avstamning viktig. Da oppsto ideen om de to nasjoner, det vil si det ‘norske’ folket og den danske ‘øvrigheten’. På 1900-tallet var kampen mellom samfunnsskissene mest fremtredende, med unntak av annen verdenskrig og de første tiårene etter den. (Ibid:21)

Hun mener at en viktig konsekvens av den nye vektleggingen av avstamning og kultur som forståelsesramme er at statsborgerskapet ikke er så mye verdt.

Hun oppsummerer den nasjonale orden som kunnskapsregime ved hjelp av sju momenter: Dikotomisering, rasialisering, kulturalisering, hierarkisering, naturalisering, hverdagsnasjonalisme og identitetspolitikk (ibid: 270). Det første momentet innebærer et skille mellom “innvandrere” og “nordmenn” der kategoriene vektlegges og anses som gjensidig utelukkende. “Rasialisering” innebærer at biologiske kjennetegn får sosial betydning, “Kulturalisering” er en tolkningsramme som oppfatter kulturelle forskjeller som uoverstigelige og “hierarkiseringen” definerer implisitt “innvandrernes” verdier som mindreverdige i forhold til “de norske”. I et “hverdagsnasjonalistisk perspektiv” tolkes “innvandrere” som en ytre trussel eller en urenhet i det nasjonale, mens “naturalisering” innebærer en vektlegging av de identitetselementene som ikke kan velges, som fødested og slekt. Gullestad mener at en del av innvandringsdebatten handler mer om “identitetspolitikk”, som er det sjuende momentet i “den nasjonale orden” som *kunnskapsregime*, enn om reell problemløsning.

Siden Gullestad skrev *Det norske sett med nye øyne* (2002) for sju år siden har det

skjedd en utvikling i retning av et økende fokus på religion. Det er grunn til å tro at den religiøse tolkningsrammen er den mest fremtredende i den offentlige debatten i dag og at skillet mellom muslimer og ikke-muslimer har avgjørende betydning for inkludering eller ekskludering i det forestilte norske fellesskapet. Man kan spørre om det ikke i realiteten skjer en sammenblanding av religion og nasjonalitet slik at den konstruerte todelingen "nordmann" og "muslim" er den mest forekommende dikotomien i dag. Det foregår i tillegg en utstrakt sammenblanding av kultur og religion i den generelle debatten og begreper som "den muslimske verden" knytter religion til avstamning og geografi ved å konstruere religion som *et område* man kan komme fra. Jeg mener derfor at det fortsatt er hensiktsmessig å ta utgangspunkt i Gullestads nasjonale orden og innlemme den religiøse dimensjonen i kulturaliseringen og vektleggingen av avstamning, samt som det viktigste grunnlaget for dikotomiseringen. Den anti-islamske tolkningsrammen kunne etter min vurdering også ha vært et eget punkt i dag.

Når det gjelder den norske mediedebatten om innvandring og innvandrere de siste tiårene viser Gullestad til et tydelig skifte tidlig i nittiårene. De to foregående tiårene var debatten i hovedsak positiv til innvandrere som "ressurs" og begrepet "det fargerike fellesskap" var i vinden. Samtidig manglet problematiseringen av de utfordrende sidene ved innvandringen. Debatten var naiv og overfladisk og ga et dårlig grunnlag for praktiske løsninger, noe de kritiske røstene som kom på banen i begynnelsen av nittiårene sterkt kritiserte. Rune Gerhardsen var med sin antisnillisme-kampanje en av dem som gjorde det mer legitimt å debattere innvandrere som "problem" eller "byrde", i følge Gullestad (ibid:30).

Eriksen beskriver de samme endringene i debatten og peker på to tendenser som har gjort seg gjeldende i hele Vest-Europa, spesielt etter 11. september 2001 (Eriksen i Fuglerud & Eriksen (red) 2007). Den offentlige debatten fokuserer i større grad på rettighetsbrudd innen minoritetene istedenfor diskriminering og rasisme, og i tillegg har frihetsverdier erstattet trygghetsverdier. I det *nyliberalistiske* personsynet som er rådende i dag er individuelle rettigheter og individets frie valg det mest sentrale, mener Eriksen:

Her anerkjennes ingen fellesskap overhodet som forpliktende for individet. Individets frihet fremstår som den høyeste verdi. Dermed settes frihet foran trygghet, selvrealisering foran solidaritet, og prisen kan meget vel bli en

permanent etnifisering av klasse, med minoritetene på bunnen. (Ibid:111).

Både Eriksen og Gullestad mener at skiftet i debatten førte til et økende fokus på undertrykkende trekk i en del "innvandermiljøer". Gullestad bruker Halls betegnelse "moralisk panikk" om de mest høyrøstede medieoppslagene:

Det kan se ut som om de forholdene som provoserer mest truer noen av kjernesymbolene for hva 'vi' står for i 'vårt' moderniseringsprosjekt - som seksuell frigjøring, likestilling mellom kjønnene, selvstendighet og individualitet. Dette er noe 'vi' i en viss forstand har oppnådd, men som samtidig er uhyre prekært. Engasjementet blir ofte så sterkt at det oppstår et krav om at det problemet det fokuseres på må fjernes øyeblikkelig, koste hva det koste vil. (2002:32)

Gullestad har blant annet studert den norske misjonshistorien og påviser hvordan dagens medieoppslag om jenter fra innvandermiljøer som bryter ut kan minne om sekulariserte versjoner av misjonsfortellingen. Vi har en tradisjon for å heroisere hedninger som velger kristendommen til tross for at det fører til at de mister familien sin (ibid:35). I boka *Misjonsbilder* (2007) analyserer hun norske misjonsbilder og gjennom dem den norske orientalismen. Hun mener at misjonærenes kunnskapsregime utgjorde en innflytelsesrik "godhetsdiskurs" med langvarige virkninger som vi fortsatt er preget av.

Gullestads hovedanliggende er at "vi" i større grad må se på oss selv og hvordan vi bruker "dem" til å bearbeide og vedlikeholde forestillingene om "vårt" nasjonale fellesskap (2002:84). "Det norske" ligger ofte som et udefinert normativt sentrum i debattene (ibid:36). Hun ønsker å snu innvandringsdebatten på hodet og skape refleksjon over vår egen konstruksjon av "de andre", og hun er en av en rekke norske forskere som mer eller mindre slagkraftig har forsøkt dette omtrent siden skiftet i den offentlige debatten kom i begynnelsen av nittiårene. Gullestad greide å skape debatt. Men i media er dette perspektivet fortsatt gjennomgående lite fremme. Gullestads identitetspolitiske aspekt er svært relevant i en analyse av flerkulturelle journalisters erfaringer som medieaktører og deres vurdering av mediedekningen.

Gullestad problematiserer også forskerens rolle som kunnskapsprodusent innenfor bestemte implisitte tolkningsrammer, og mener at det er viktig at kunnskap om "de andre" situeres i forhold til forskerens egen kontekst og ståsted, at kunnskapen formidles til allmennheten og tilbakeføres til og diskuteres med dem det forskes på. Jeg oppfater

ter dette i tråd med Geertz' krav til løpende kritisk selvrefleksjon og kontekstualisering og slutter meg gjerne til at dette er et ideal, selv om det til syvende og sist er umulig å plassere seg selv utenfor seg selv som forsker.

I min undersøkelse intervjuer jeg flerkulturelle journalister om deres oppfatninger både om seg selv og oss som representerer majoriteten i redaksjonene og om mediedekningen av minoriteter generelt. Mitt prosjekt er også drevet av et ønske om å bidra til å øke majoritetens refleksjon over det tatt for gitt i vårt selvilde og de forutinntatte og stereotype båsene vi tilbyr mennesker med minoritetsbakgrunn. Min påstand er at all debatt om fordommer bør starte med våre egne - hvis debatten skal ha mulighet til å bli konstruktiv og føre til endring. Det er så uforpliktende å kalle andre for "rasister". I dagens mediedebatt om rasisme i det norske samfunnet er det påfallende stille om medias egen rolle.

Hall og Eriksens sammensatte, bevegelige og relasjonelle identitetsbegrep er nyttig bakgrunn i analysen av hvordan de flerkulturelle journalistene definerer seg selv. Bourdieu skaper med sin feltteori en strukturell tolkningsramme der hver enkelt journalist må ses i forhold til publikasjonens plassering i feltet og i forhold til sine kolleger. Den individuelle friheten er i dette perspektivet begrenset. Dette utfordrer journalistikkens ideal om uavhengighet og kan utvide forståelsen av journalistenes ulike erfaringer. Det handler ikke bare om individuelle forskjeller, men om posisjoner i et maktfelt. Bourdieus begrep om symbolsk makt gir en interessant innfallsvinkel i forhold til diskriminering, både av flerkulturelle journalister og som et premiss i mediedekningen av minoriteter. Det samme gjør Gullestads nasjonale orden og hennes identitetspolitiske innfallsvinkel. Dette er modeller og analyser jeg bringer videre i drøftingen av intervjuene i denne oppgaven.

Kap. 4: Journalistenes bakgrunn og erfaringer

Jeg presenterer informantene kollektivt av hensyn til anonymiseringen. I denne sammenhengen er dessuten utvalgets sammensetning som gruppe mer interessant enn en presentasjon av hvert enkelt individ. I Camauers svenske undersøkelse gir flere av informantene uttrykk for bekymring for å bli gjenkjent (Camauer 2006:21). Det gjorde

ingen av de journalistene jeg intervjuet, tvert imot var det flere som uoppfordret ga uttrykk for at anonymisering ikke var nødvendig for deres skyld. Kanskje skyldes denne ulikheten at den svenske rapporten hadde som eksplisitt formål å utrede diskriminering, mens min undersøkelse ble presentert som en åpen utforskning av flerkulturelle journalisters erfaringer i yrket. Det kan også skyldes at de svenske og norske flerkulturelle journalistene har ulike erfaringer når det gjelder diskriminering. Dette vil jeg utdype under drøftingen av opplevd forskjellsbehandling. Jeg valgte uansett anonymisering fordi det er vanlig i denne typen undersøkelser og fordi jeg la vekt på råd fra forskere som anbefaler dette (Jensen 2006, Røthing 2002).

Intervjuene ble gjennomført høsten 2006/våren 2007 og de omfatter som tidligere nevnt bare journalister som jobber i norskspråklige medier. Jeg har også sett bort fra redaksjoner som i utgangspunktet er definert som flerkulturelle. Journalistene som er intervjuet jobber i radio, tv, nettredaksjoner, dagsaviser og periodisk presse. To av informantene jobber ikke lenger som journalister. De fleste av dem har erfaringer fra andre medier enn det de i intervjuøyeblikket arbeidet i.

Deres journalistiske praksis varierer fra ett til over tjue år og deres gjennomsnittlige fartstid som journalister er i underkant av ti år. Dette betyr at det er et spenn på flere tiår mellom de mest erfarne og de ferskeste journalistenes debut i yrket. Det er grunn til å anta at erfaringene vil variere og at de journalistene som har lengst praksis vil kunne ha registrert historiske endringer bla i omgivelsenes holdninger til flerkulturelle journalister. Funn som forteller om stabile tendenser over flere tiår kan på sin måte være interessante.

Kjønnsfordelingen i utvalget er ganske jevn: 7 kvinner og 8 menn. At mennene ble i knapt flertall skyldes tilfeldigheter, men at kjønnsfordelingen er så jevn som den er, er derimot *ikke* tilfeldig. Så langt jeg har klart å skaffe meg oversikt over universet av flerkulturelle journalister i Norge, er mitt inntrykk at det finnes omtrent like mange kvinner og menn i denne gruppen. Utvalget burde derfor være representativt i forhold til universet. Åtte av informantene er mellom 24 og 34 år, mens sju av dem er fra 35 til 50.

6 av 15 journalister er født og oppvokst i Norge. Tre kom til landet da de var under 12 år og ingen var eldre enn 22 da de innvandret. Flertallet har hele eller deler av allmennutdanningen sin fra Norge. 12 av journalistene har journalistutdanning. 14 av 15 informanter har høyere utdanning – de fleste i tillegg til journalistutdanningen. Dette

forteller om en gruppe med høy utdannelse og med solid erfaringsbakgrunn fra det norske samfunnet. De fleste har hele eller deler av skolegangen fra Norge med det det innebærer av språkbeherskelse, kulturforståelse, nettverk og preferanser.

Undersøkelsen *Kunnskapsløftet* fra 1999 (Norsk Journalistlag & Norsk Redaktørforening 1999:kap.3) viser at andelen journalister med journalistutdanning økte fra 19 prosent i 1992 til 30 prosent i 1999. Dette tallet har steget siden (Bjørnsen, Hovden & Ottosen 2007:1). Likevel er det grunn til å tro at når 80 prosent av de flerkulturelle journalistene i denne undersøkelsen har journalistutdanning ligger denne gruppen over gjennomsnittet selv i dag. Blant dem som er mellom 35 og 50 år er det bare *en* som ikke har journalistutdanning, men vedkommende har annen høyere utdanning. Det betyr at de eldste tok journalistutdanning på et tidspunkt da dette var mindre vanlig blant journalister flest enn det er i dag. Det innebærer at de har lagt stor vekt på formell kompetanse.

Camauër skriver i sin rapport at det at journalistene har svensk skolegang og høyere utdanning ser ut til å være ett av premissene for den økende åpenheten for flerkulturelle medarbeidere i svenske redaksjoner:

Föremålen för denna öppenhet står huvudsakligen at finna bland et segment mediearbetare. Med mycket specifika egenskaper. De er relativt unga, födda i Sverige eller invandrade vid en tidig ålder, har en svensk skolgång och högskoleutbildning och talar felfri svenska (Camauër 2006:51).

Informantenes utdannelsesnivå, språklige kvalifikasjoner og solide norske bakgrunn tyder på at tendensen gjelder også for norske medier. En av journalistene sier det slik:

"Men når det gjelder hvor norsk man må være for å bli ansatt ...jeg tror man må være veldig norsk. Det er ikke noe unntak i min egen avis. Man er veldig avhengig av kommunikasjon i journalistyrket – forholdet til kilder, språk og koder som må være der. Jeg tror det er lett å avvise folk som mangler noe, selv om det de mangler er uvesentlig."

Flere av journalistene gir uttrykk for at de er klar over at de har en bakgrunn som gjør dem attraktive blant norske redaktører, men de understreker at dette ikke hadde vært nok hvis de ikke hadde vist at de er gode journalister også.

"Jeg har aldri søkt en journalistjobb, men alltid blitt spurt, og det er jo en

utrolig lukrativ posisjon å være i. Jeg skjønner jo at det er fordi jeg oppfyller en del kriterier, hva folk har vært på jakt etter, men jeg liker å tenke på at det er også fordi jeg har levert, at jeg har levert gode saker. Og jeg er opptatt av godt håndverk.”

”Det har vært journalister fra minoritetsmiljøene tilstede i mange år, men de har kanskje ikke vært så synlige. For øvrig tror jeg at ingen får jobb fordi de har en minoritetsbakgrunn. Det har ikke mediene råd til.”

Ni av journalistene har asiatisk familiebakgrunn, fire har europeisk bakgrunn og to har familie fra andre kontinenter. De fleste med asiatisk bakgrunn har familie fra Pakistan. Dette er ikke overraskende sett i forhold til at mennesker med pakistansk familiebakgrunn utgjør den nest største minoritetsgruppen. I følge SSB var det 1. januar 2009 polske innvandrere som utgjorde den største gruppen (Statistisk Sentralbyrå 2009), men det dette er innvandring av såpass ny dato at man ikke kan forvente at den foreløpig har satt sitt preg på redaksjonene. Til det er de polske innvandrere ikke godt nok etablert verken når det gjelder norsk språk eller familie- og boligsituasjon.

Ved inngangen til 2009 var det 30 tusen mennesker som tilhørte det SSB definerer som den pakistanske ”innvandrerguppen” i Norge (SSB 2009)⁹. Det er derfor forståelig at kompetanse som omfatter asiatisk kultur og språk generelt og pakistansk bakgrunn spesielt, står høyt på ønskelisten i mange redaksjoner. Dersom man skal ansette *en* journalist med flerkulturell bakgrunn, vil mange redaksjonelle ledere prioritere en som har gode forutsetninger for å kommunisere med denne gruppen. Dessuten utgjør barn av innvandrere fra Pakistan også en stor gruppe i seg selv. Det finnes med andre ord mange unge mennesker med denne bakgrunnen som kan være interessante både som journalister og målgruppe.

På den ene siden er det flerkulturelle journalister som føler at de oppfyller visse kriterier som redaktørene er på jakt etter. På den andre siden innebærer det også at andre flerkulturelle journalister kan føle seg ekskludert fra arbeidsmarkedet fordi ikke har den rette familiebakgrunnen eller nasjonaliteten.

”For å fortelle det på den måten: jeg følte det slik at jeg var ikke innvandrers nok for å bli ansatt når avisene skulle hatt innvandrere pga mitt utseende og

---

⁹ Det har i flere år pågått en offentlig debatt om bruken av innvandrerbegrepet brukt om barn av innvandrere. SSB har justert sin begrepsbruk noe, men i ”innvandrerguppe” er fortsatt norskfødte barn som har to innvandrede foreldre regnet med.

på grunn av mine holdninger. Jeg var på et intervju hvor jeg fikk spørsmål: *Jammen, hvordan kan du få tillit i det pakistanske miljøet?* Folk i Norge er veldig opptatt av det pakistanske miljøet. Er du pakistaner er det lettere å bli ansatt som journalist, har jeg forstått... Man betrakter ofte pakistanerne som de eneste innvandrerne i Norge. På godt og ondt. Det stigmatiserer hele folkegruppa her, men... Så fikk jeg da spørsmålet om hvordan jeg kan oppnå tillit blant muslimer og pakistanere, for eksempel. På samme måte som jeg oppnår tillit hos andre kilder, sa jeg... Og det funket tydeligvis ikke, og da... det var sikkert noe som vedkommende redaktør ikke tenkte så veldig mye på, men det glapp ut av vedkommende: *Ja, men du ser jo helt lik oss ut!* Og så tenkte jeg, at det var den jobben som jeg ikke får, og jeg fikk den ikke.”

Mens denne journalisten opplever at det å ha lite til felles med pakistanere kan være en karrieremessig ulempe, er det andre som opplever å bli satt i bås med ”muslimer” eller ”pakistanere” selv om de ikke har slik bakgrunn. Dette kommer jeg tilbake til under drøftingen av opplevd forskjellsbehandling.

Hvorfor journalist?

De vanligste svarene på hvorfor de valgte yrket er skriveglede (7 nevner dette) og sunnsengasjement (6 oppgir det). Interesse for nyheter og en jobb som ikke er forutsigbar er andre kriterier som nevnes av flere.

”Jeg har alltid likt å skrive og alltid likt å stå på scenen – det kommer jo an på hva slags person du er. Jeg er nysgjerrig og vil gjerne spørre om alt. Men det var tilfeldig at jeg valgte journalistjobb.”

”Jeg tror jeg var 13 år første gangen jeg sa at jeg ville bli journalist. Jeg har alltid vært glad i å skrive, og så... jo mer jeg fant ut om journalistikken, desto mer spennende ble det, altså jeg ble rett og slett tiltrukket av jobben. Jeg er veldig, veldig opptatt av rettferdighet og pendlet lenge mellom om jeg skulle bli journalist eller jurist, men det ble da journalistikken som tok meg.”

I perioden 2000 – 2002 ble det gjennomført en større spørreundersøkelse blant journaliststudentene i Volda og Oslo som bla fortalte om deres forventninger til yrket og bakgrunn for valg av utdanning ¹⁰ (Bjørnsen 2003). Når det gjelder hva som motiverer for yrket, legger studentene i denne undersøkelsen størst vekt på det levende og kreative i

---

¹⁰ Undersøkelsen er en del av en database kalt StudData som er etablert på grunnlag av spørreskjemaundersøkelser ved mer enn 25 ulike utdanninger. Bjørnsens rapport analyserer journaliststudentenes svar (Bjørnsen 2003).

yrket. Også skriveglede og å delta i samfunnsdebatten er svært viktig for mange: 83 svarer at det å ha en variert og levende jobb er svært viktig, 47 svarer skriveglede og 46 oppgir deltakelse i samfunnsdebatten som viktigste faktor (ibid 2003).

Det kan synes som om de flerkulturelle journalistene legger litt mindre vekt på frihet, selvstendighet og uforutsigbarhet og litt større vekt på skriveglede og samfunnsdebatt enn informantene i Bjørnsens rapport. Det er i så fall i tråd med Islands undersøkelse der de fleste oppgir skriveglede og samtidig er opptatt av samfunnsdebatten (2007). Men undersøkelsene er ikke direkte sammenlignbare. Fellestrekkene er uansett mest tydelige: de flerkulturelle journalistene valgte yrket av mange av de samme årsakene som oppgis hos Bjørnsen:

"Jeg hadde ikke en veldig klar begrunnelse da jeg gikk inn i det, men jeg ble smittet av følelsen av å være tilstede der det skjer når det skjer, være den som vet. Jeg har hatt det slik i mange år nå."

"Fordi jeg er veldig glad i å skrive, og fordi det ikke er en åtte til fem eller fire jobb. Du kommer på jobb og vet ikke hva planene dine blir den dagen, og du har faktisk en mulighet til å utrette noe eller føle at du gjør noe for samfunnet. Og media er jo den fjerde statsmakten."

Bare tre av femten journalister oppgir et ønske om å representere minoritetene generelt eller minoritetsungdom spesielt. De som har et etno- eller minoritetspolitisk element i sin årsaksforklaring utgjør med andre ord et lite fåtall. Samtidig kan den flerkulturelle bakgrunnen være et element i samfunnsinteressen og ligge under det en journalist kaller "å være opptatt av rettferdighet". I Islands undersøkelse (2007) er de fleste flerkulturelle journaliststudentene opptatt av å påvirke majoritetens virkelighetsoppfatning, og det kan virke som om de legger litt større vekt på det enn de mer erfarne journalistene i min undersøkelse. I den grad det er reelle forskjeller her, vil jeg tro det handler om ungdommelig idealisme i motsetning til erfaringens realisme¹¹.

De av journalistene i denne undersøkelsen som spesifikt oppgir at de vil være med på å forbedre dekningen av minoriteter i media, er opptatt av hvem som kommer til orde og hva slags saker det fokuseres på:

---

¹¹ Bjørnsen, Hovden og Ottosen fant den samme tendensen da de undersøkte holdningene til journaliststudentene i StudData-undersøkelsen tre år etter at de var ferdige med studiene (2007).

"Jeg valgte å bli journalist på grunn av den store påvirkningsmakten. Jeg synes det var viktig å bruke meg selv som en kanal for andre med min bakgrunn. På den tiden var det de voksne politikerne som frontet integrerings-spørsmålene og jeg synes ikke de kunne representere meg og min gruppe. Jeg synes det var viktig at ungdom med minoritetsbakgrunn fikk journalister som kunne representere dem."

"Det jeg tenkte på var jo bl.a. at befolkningen i Oslo er veldig sammensatt, og det har den jo vært de siste tretti årene med ganske mange med minoritetsbakgrunn. Likevel er det ikke så mange journalister med innvandrerbakgrunn og det skjer jo ganske mye i alle miljøer og derfor var det viktig å skrive om disse miljøene og. Og som regel skriver jo mediene en del om de som har innvandrerbakgrunn, men det var stort sett krim og saker som satte gruppen i et negativt lys. Derfor synes jeg det var veldig viktig å komme med saker som balanserer det hele og viser at det skjer også andre ting i samfunnet."

Den tredje som oppgir dette som en av årsakene til yrkesvalget gir uttrykk for et følelsesmessig engasjement og forteller at vedkommende ofte reagerte negativt på mediedekningen av innvandrere. Denne journalisten har også opplevd den nevnte "erfaringsrealisme":

"Og så var det jo kanskje også litt fordi at jeg følte at media fremstiller ...jeg blir ofte veldig irritert over måten media fremstilte innvandrere på for eksempel, eller muslimer, og da tenkte jeg at nå skal jeg komme inn og prøve å ikke *endre* på det, men kanskje gi leserne et litt annet perspektiv enn det de vanligvis får servert. Men når man kommer inn i bransjen merker man at det er ikke alltid like lett. Man blir jo på en måte styrt av de som er over deg. Jeg trodde det var mye enklere da jeg satt der som 17-åring og tenkte at nå skal jeg bli journalist og nå skal jeg *endre* på det her."

De som oppgir fremstillingen av minoriteter i media som en medvirkende årsak til yrkesvalget er ikke flere enn de som nevner tilfeldigheter eller personlige årsaker – noen av dem ganske originale og helt individuelle:

"Jeg var veldig fascinert av radio, antagelig fordi faren min hørte så mye på radio. Jeg husker at han til og med hørte radio i dusjen og at mamma ble irritert fordi han brukte så lang tid. Han hørte blant annet på BBC."

En annen informant har journalister i familien, en tredje var mye i et avistrykkeri som barn og en fjerde forteller at faren skaffet den første praksisplassen. Ingen forteller om

spesiell motstand mot yrkesvalget hjemmefra, en årsaksforklaring til at så få unge mennesker med innvandrede foreldre velger journalistutdanning som ofte er fremme i den offentlige debatten. To av journalistene sier at foreldrene i utgangspunktet hadde foretrukket en annen utdanning. Den ene forteller at faren hadde ønsket at vedkommende skulle velge en høyere utdanning mer lik hans egen. Den andre forklarer dette på et generelt grunnlag:

”Jeg tror journalistutdanningen har en høy status blant de som er født og oppvokst her, annengenerasjons innvandrere. Førstegenerasjon har et annet forhold fordi de kommer jo fra land hvor media, politi, makt og politikk, alt er det samme, så det samme ulla. Det er grunnen til at de ikke stoler på pressen fordi de tror at det er makthaverne, altså det er det samme som å snakke med politiet, he.. men det skjønner jo den yngre generasjonen her. Det er bare det at de mest skoleflinke blir jo doktorer.”

Ingen av de andre journalistene nevner en slik negativ oppfatning av journalister, men flere gir uttrykk for at de har fått støtte og oppmuntring hjemmefra. Alt tyder på at foreldrene deres gjennomgående har de samme holdningene til journalistyrket som det som er vanlig blant etniske norske foreldre, med de variasjonene man finner også hos majoriteten. Den ovennevnte undersøkelsen blant journaliststudenter (Bjørnsen 2003:46) viser at journaliststudenters foreldre har høy utdanning, høy inntekt og er politisk aktive.

Tidligere forskning tyder på at ungdom med minoritetsbakgrunn i liten grad søker seg til journalistyrket fordi det har lav status både blant dem og deres foreldre. En undersøkelse av norskpakistansk ungdoms yrkesvalg viste at de hovedsakelig søker seg til medisin og ingeniørutdanning hvis de tar høyere utdanning (Andersen 1999).

En tilsvarende dansk undersøkelse peker også i retning av at journalistyrket har lav status i de største minoritetsmiljøene i Danmark (Jensen 2000). Studieveiledere som er intervjuet i den danske undersøkelsen mener at ungdom med flerkulturell bakgrunn tar hensyn til sine foreldres ønsker når de velger utdannelse, men at dette i samme grad gjelder ungdom med danske foreldre selv om dette ikke kommuniseres like åpent blant danske ungdommer med majoritetsbakgrunn. Det er grunn til å bemerke at disse undersøkelsene er ni og ti år gamle og at det høyst sannsynlig har skjedd noen endringer i løpet av disse årene.

Det er også grunn til å tro at de norske flerkulturelle journalistene kommer fra fa-

milier der journalistyrket har en høyere status enn det som oppgis i disse undersøkelsene. Det er naturlig at man finner andre holdninger blant journalister og deres familier enn når man intervjuer ungdomsgrupper der få eller ingen har planer om å velge dette yrket. I tillegg har det i Norge skjedd en utvikling de siste årene der stadig flere unge flerkulturelle journalister er ansatt i ulike publikasjoner og er blitt synlige. Det kan skyldes både holdningskampanjer rettet mot videregående skoler, effekten av rollemo- deller, at det er innført kvotering ved journalistutdanningen ved Høgskolen i Oslo og aktiv rekruttering fra medielederes side. Alt i alt kan det være grunn til å stille spørsmål ved om resultatet hadde blitt litt annerledes dersom man hadde intervjuet flerkulturell ungdom om deres holdning til journalistyrket i dag.

Hvordan ble du ansatt?

På dette spørsmålet svarer 7 av de 15 journalistene at de på ett eller flere tidspunkter er blitt headhuntet og har fått *tilbud* om engasjement. Alle disse har asiatisk familie- bakgrunn, de fleste pakistansk. For flere av dem var dette starten på karrieren og avgjø- rende for yrkesvalget. De ble plukket ut fordi de hadde markert seg offentlig og deltatt i samfunnsdebatten på ulike vis. I tillegg har inngangsporten til yrket i enkelte tilfeller vært utlysninger der det er søkt etter tospråklige eller flerkulturelle medarbeidere. Her er et knippe uttalelser:

"Jeg ble tilbudt sommerjobb etter å ha skrevet [artikler i publikasjon] også fordi jeg kjente noen som jobbet der. Jeg fikk også tilbud om fast jobb da jeg avsluttet hovedoppgaven min."

"Jeg ble kontaktet av [redaksjon] og senere, etter at [program] var lagt ned ringte [redaktør] og ville ha meg til [redaksjon]."

"Jeg har søkt jobber. Når det gjelder den siste jobben fikk jeg en forespørsel. Ellers har jeg søkt og søkt og gått rundene som de fleste journalister."

"Jeg ble ansatt fordi [mediebedrift] søkte eksplisitt etter folk med tospråklig bakgrunn, etter sånne som meg."

"Jeg ble headhuntet til de to første jobbene i [redaksjon] og [redaksjon]."

Det har i media de siste årene foregått en aktiv rekruttering av unge mennesker med

minoritetsbakgrunn. Stadig flere redaktører jobber bevisst med dette og leter etter og håndplukker folk de synes passer i egen mediebedrift, gjerne en med asiatisk familiebakgrunn og med synspunkter og formuleringsevne som tiltaler de norske lederne. Det er positivt at en del redaktører ser behovet for journalister med flerkulturell bakgrunn i egen stab og er aktive på området.

Samtidig har denne fremgangsmåten en mer problematisk side. Som Camauër (2006) konstaterte i sin rapport, opplever unge mennesker med flerkulturell bakgrunn som vil bli journalister diskriminering i negativ forstand, men i noen sammenhenger kan de også oppleve positiv forskjellsbehandling. Hun mener at eksemplene på positiv særbehandling kan forklares som en form for modifisert etnososialitet. Medieledere håndplukker flerkulturelle medarbeidere som ligner mest mulig på majoriteten og ansetter dermed yngre medarbeidere som er født i Sverige og behersker språket og kjenner kulturen. Hun mener at denne tendensen kan skape usikkerhet hos medarbeiderne om de er ansatt på grunn av egen kompetanse eller på grunn av sin innvandrerbakgrunn (ibid:53). Flere av de norske journalistene understreker at de ikke ble headhuntet bare på grunn av sin bakgrunn, og at de ikke hadde fått jobben hvis de ikke var gode nok journalister. Jeg oppfatter deres behov for å understreke dette som et uttrykk for at de er usikre på hva omgivelsene tror. Derimot ga ingen av dem uttrykk for at de selv var i tvil om egne kvalifikasjoner og hvorfor de var ansatt. Deres vurdering av egen kompetanse kommer jeg tilbake til.

Slik jeg ser det forsterkes etnososialiteten når journalistene blir plukket ut fordi de har *meninger* redaktørene liker, for eksempel fordi de kritiserer sider ved innvandrergruppers holdninger eller tradisjoner. Selv om redaktørenes hensikt er positiv og de ønsker å styrke dekningen på dette området, kan resultatet likevel bli en form for diskriminering. Håndplukking av medarbeidere hindrer en åpen konkurranse der flere kan få sjansen til å vise hva de er gode for. Et resultat kan bli at selv om det stadig blir flere journalister med minoritetsbakgrunn, blir "mangfoldet" begrenset.

Samtidig som noen lettere blir fanget opp av redaktørene på grunn av sin etniske bakgrunn, kan den for andre slå negativt ut, slik en journalist tidligere fortalte. Seks av de flerkulturelle journalistene i denne undersøkelsen har ikke asiatisk bakgrunn. Disse seks har søkt jobber på vanlig måte, et par av dem har fått fast jobb eller prosjektstilling fordi det er søkt etter medarbeidere med flerkulturell bakgrunn.

Jeg forklarte begrepet "cronysm" (Camaüer 2006) som en form for kameraderi ved rekruttering og ansettelse. Ledere ansetter folk de kjenner fordi det skaper sosial trygghet (det kan sikre dem gjentjenester når de skulle få behov for dette) og fordi det til en viss grad garanterer resultatet (den som ansetter vet hva den ansatte kan prestere). I følge medieforskerne John Downing & Charles Husband (2005) skjer dette ofte innenfor en personlig komfortsone som man deler med mennesker fra samme etniske gruppe:

Cronyism, however, hiring people you are familiar with and trust, is not perceived by most members of the Anglo majority as affirmative action, despite its significant role in perpetuating racial inequalities in the industry (...) Mentoring practises and cronyism overlap in significant ways, in that mentors also tend to choose people of the same ethnic group to help. The contribution of those who do not mentor on this basis is critically important for the diversity of the industry. (Ibid:163/164)

Tendensen til etnososialitet og kameraderi ved rekruttering og ansettelse kan slik jeg ser det best motvirkes ved åpne utlysninger og ved at ledere innen mediebransjen øker sin interkulturelle kompetanse. Men samtidig tror jeg ikke dette er en tendens det er mulig å motvirke helt. Ledere i mediebransjen vil naturlig nok alltid være på utkikk etter medarbeidere som de tror *vil passe inn* i redaksjonen og i forhold til publikasjonens målgruppe. I tillegg *er* språkkompetanse og samfunnskunnskap avgjørende for å kunne gjøre en god journalistisk jobb.

Jensen (2005:126) kaller den verdien man har som majoritetsmedlem av nasjonen for "nasjonal kapital og mener at dette ofte vektlegges ved ansettelse. Jeg ser det slik at mennesker med minoritetsbakgrunn *også* kan inneha nasjonal kapital i varierende grad. Det er grunn til å tro at slik kapital har betydning ved ansettelse når medieledere i Norge er på jakt etter flerkulturelle medarbeidere.

I neste underkapittel ser jeg nærmere på hva de flerkulturelle journalistene i denne undersøkelsen synes om å jobbe med integreringsspørsmål og temaer knyttet til minoriteter.

Minoriteter som stoffområde

De fleste av de norske flerkulturelle journalistene i denne undersøkelsen jobber med flere stoffområder. Når integrering eller flerkulturelle temaer passer inn i de rammene de jobber innenfor, avhengig av type medium eller redaksjonelle inndelinger i ulike

stoff- og genrekategorier, synes de aller fleste det er greit å jobbe med saker som har utspring i minoritetsmiljøene eller på andre måter med mennesker med minoritetsbakgrunn som kilder. De mener også at de har visse fortrinn i form av språklig kompetanse og kildenettverk som gjør dette naturlig.

"Jeg har ikke hatt flerkulturelt stoff som hovedområde. Men innenfor den jobben jeg har hatt og gjort har jeg vært mye i kontakt med de miljøene også fordi det er naturlig for meg – fordi at jeg kjenner til dem, fordi jeg ikke har vært redd for å ta kontakt med dem og fordi de får tillit til meg."

"... det er noe man tillegger seg sjøl. Og så er det en annen grunn. Mange kontakter deg fordi du har en annen bakgrunn. De ser du har et annet navn. De stopper deg kanskje på gata eller kanskje rett og slett sentralbordet setter over, og som gjør at du føler at du må være litt oppdatert."

Deres egne minoritetserfaringer gir et grunnlag for å identifisere seg med andre mennesker med minoritetsbakgrunn og gjør også at de er mer naturlig inkluderende og kommuniserer mer selvfølgelig med dem enn de fleste majoritetsjournalister. Dette oppgir flere som årsaker til at de er positive til å jobbe med dette stoffområdet:

"Jeg er positiv fordi jeg kan en del om det og har jobbet med det. Jeg er interessert fordi jeg selv er innvandrer. Jeg har erfaring og kunnskap som kan tilføre noe. Men i en norsk redaksjon vil jeg ikke jobbe bare med det. Det er for lite satsing på dette feltet i redaksjonen."

"Som journalist med minoritetsbakgrunn var det naturlig for meg å arbeide med minoritetsproblematikk. Men jeg må innrømme at man blir lei av å måtte mene noe hele tiden og høre på alt mulig rart fra alle hold."

Ingen ønsker å jobbe *bare* med saker fra minoritetsmiljøer, minoritetsproblematikk eller kilder med flerkulturell bakgrunn. Dels skyldes dette et behov for å vise at man kan noe mer og et ønske om å unngå å bli stemplet som "innvandrerjournalist" som også går igjen i andre nordiske undersøkelser (Camaüer 2006, Jensen 2000, Island 2007).

"Jeg tror ikke jeg har noe stempel på meg om at jeg alltid lager flerkulturelt stoff, men siden jeg har gjort det mye i [redaksjon] og også delvis i [redaksjon] så hadde jeg lyst til å prøve å gjøre noe som var helnorsk, da."

"Ja, jeg vet det er veldig mange journalister med minoritetsbakgrunn som

prøver å distansere seg fra det fordi de er redde for å bli stemplet som "innvandrersjournalister", men jeg synes ikke det er noe problem, for så lenge jeg jobber med andre saker til tillegg, har jeg ikke noe problem med å jobbe med typiske innvandrersområder."

De oppgir faglige og praktiske grunner for å inkludere minoritetsproblematikk og kilder med flerkulturell bakgrunn i sitt journalistiske arbeid, og på samme måte forklarer de hvorfor de ikke vil jobbe *bare* med dette. Tendensen i denne journalistgruppen er at de fleste verken ønsker å prioritere minoritetsproblematikk framfor andre stoffområder eller vil spesialisere seg på dette, til tross for at nesten alle regner med at de har visse fortrinn og lettere adgang til minoritetsgruppene enn journalister med majoritetsbakgrunn. De flerkulturelle journalistene ønsker å få aksept for at de er dyktige journalister uten at dette skal knyttes til deres kulturelle bakgrunn. De mener at de har en erfaringsverden og en flerkulturell kompetanse som kan komme til nytte, men at deres faglige bakgrunn først og fremst er journalistikken.

Behovet for å trekke disse skillelinjene og oppnå en faglig aksept som er fristilt fra familiebakgrunn, kan være et svar på en tendens til etnifisering og essensialisering fra majoritetssamfunnets side og kan også forstås i lys av den manglende satsingen fra redaksjonene. Hvis man har ambisjoner om å gjøre journalistisk karriere, noe svært mange journalister har, er det ingen grunn til å satse på et stoffområde som har lav status. Noen problematiserer også kategoriseringen av "minoritetsproblematikk" som et eget stoffområde:

"Hva er minoritetsproblematikk? Det kan jo også være en gladsak fra Tøyen, en ny gotteributikk eller anmeldelse av en ny restaurant eller en krimsak. Så det avhenger av stoffområde. Hvis det er en kultursak, er jeg ikke så interessert. Det er dessuten et spørsmål hvem som er minoriteter i Norge i dag."

"... dagens flerkulturelle Norge er jo sånn at det er vanskelig å definere bare en innvandrersak, fordi det ikke er så mye som er det lenger. Mange er jo nå norske borgere, ikke sant, norske statsborgere, de er gift med nordmenn. Det er vanskelig å snakke om rene etniske problemstillinger lenger. Så du er nødt til å se det i en norsk dimensjon. Hvis du da ikke bare skriver om asylsøkere og flyktninger."

Disse journalistene reagerer på en kulturalisering (Gullestad 2002) av temaer og mennesker som de synes er kunstig. Det gjør også en annen journalist som mener at det først og fremst er majoriteten som er opptatt av å trekke opp slike skillelinjer:

"Jeg tror faktisk at minoritetene selv er mindre opptatt av det enn det som storsamfunnet er. (...).. mitt inntrykk og mine erfaringer er at folk blir satt i noen båser på en kunstig måte. Særlig gjelder det de som er litt yngre, de som er annengenerasjons innvandrere eller de som har kommet til Norge da de var relativt unge, som da vokser opp med Norge som eneste referanse med noen fjerne forestillinger om det gamle hjemlandet. Så det jeg insisterer på når jeg skal dekke saker som berører innvandrere på noen måte, det er at jeg bruker folk som helt normale kilder og dropper hele etnograia med mindre kildene er veldig innstilt på å fortelle hvor de kommer fra ..."

Påstanden om at det er storsamfunnet, og dermed majoriteten som dominerende gruppe, er mest opptatt av "etnograia" er i samsvar med Gullestads påpekning av majoritetens behov for kontrastering og at "det norske" ligger som et udefinert normativt sentrum i debattene (2002). Det er det "unorske" som må markeres og skilles ut og gjerne det majoriteten ikke ønsker å gjenkjenne som sider ved seg selv.

Det er godt dokumentert at diskursen om minoriteter i media tenderer til å være ekskluderende og hegemonisk. Den knytter begreper som "innvandrere" og "minoritet" til negative hendelser og problemområder, mens mennesker med nøyaktig samme flerkulturelle bakgrunn i positive sammenhenger presenteres som norske eller uten etnisk eller nasjonal kategori (Lindstad & Fjeldstad 1999, 2005, Eide 2002). Denne negative og nedlatende fremstillingen av minoriteter har lange tradisjoner i Norge (Eide & Simonsen 2007) og er noe av bakgrunnen for at flerkulturelle journalister reagerer negativt på etnifisering.

Også den danske antropologen og medieforskeren Peter Hervik mener at etnifisering er en form for maktbruk: det er majoriteten som etnifiserer og visse minoriteter som blir etnifisert (2003). Når folk med majoritetsbakgrunn påberoper seg "etnisitet" er det en tilsløring av dette maktforholdet, mener han. Mye tyder på at de flerkulturelle journalistene opplever det nettopp slik. Etnisk bakgrunn har i de aller fleste sammenhenger lite med saken å gjøre, og kategorier som "minoritet" eller "innvandrerbakgrunn" har lite meningsinnhold fordi de er ment å dekke store grupper av svært ulike mennesker. Ofte fungerer de derfor bare som en eksklusjon fra det helt norske.

Et stoffområde som er negativt definert ut fra hva det *ikke* er, en kategori som er en upresist definert sekkebetegnelse, et felt med liten status og med svært få spesialreportere – det er forståelig at de fleste flerkulturelle journalistene ikke ønsker å satse på dette. Som flerkulturelle er de norske også, samtidig som de fra majoritetssamfunnet

mye lettere får merkelappen "innvandrersjournalist" enn norske journalister med majoritetsbakgrunn som jobber med denne tematikken. I tillegg representerer journalistenes flerkulturelle bakgrunn er spekter av ulike variasjoner. Noen er ikke spesielt flerkulturelt orientert, heller ikke som journalister:

"Jeg tror jeg er mindre opptatt av minoritetsproblematikk enn de fleste andre journalister med minoritetsbakgrunn. Jeg gikk inn i yrket først og fremst ut fra politisk interesse. Jeg er ikke så knyttet til multikulturalisme. Jeg ville ikke vært komfortabel med å jobbe først og fremst med minoritetsproblematikk. Jeg har mindre kompetanse der enn enkelte norske kolleger."

"Jeg har hatt veldig mange rare opplevelser av det å være journalist med minoritetsbakgrunn fordi jeg aldri har vært først og fremst interessert i å skrive om innvandrere eller innvandrerkultur, om andregenerasjons-, første-generasjonsproblematikk."

Den sistnevnte journalisten har likevel begynt å jobbe mer om slike temaer det siste året:

"Det føles egentlig litt som om man har blitt tvunget inn en sånn posisjon. Jeg er journalist og da er man jo ganske privilegert. Jeg har muligheten til å nå mange, og jeg følte at jeg misbruker det privilegiet hvis jeg ikke skriver om enkelte ting jeg kan si og tenker annerledes rundt. Etter 11. september og striden om Muhammed-karikaturene har det altså føltes som om det har vært nødvendig å benytte seg av den muligheten, da.

Men jeg oppfatter det sånn at du har ikke noe ønske om å jobbe spesielt med det, snarere tvert imot?

Nei, ikke i det hele tatt. Det er veldig viktig for meg at jeg har en viss bredde i det jeg holder på med. Det er ikke noe ønske hos meg å være noen representant for minoriteter, ikke i det hele tatt."

Som nevnt er det bare tre av journalistene som oppgir en minoritetspolitisk drivkraft bak valg av yrket. De er opptatt av å få inn andre perspektiver, saker og vinklinger og på forskjellig vis forsøke å endre diskursen om minoriteter i media. En av dem sier det slik:

"Rasisme [innenfor et samfunnsområde] var utgangspunktet og jeg var veldig opptatt av det. Jeg har tatt opp mange viktige saker og bidratt med nye perspektiver. Men jeg ble litt lei etter hvert. Når ingen andre tar de oppgavene som jeg synes er viktig, ser jeg det som en plikt å gjøre det."

Men idealistiske begrunnelser av denne typen er ikke de eneste årsakene som oppgis for

å fokusere på minoritetsmiljøer:

”Dessuten så synes jeg det er spennende, særlig fordi jeg liker det. Jeg liker å jobbe med gjenger, med kriminelle mennesker, med [personnavn], med vold, alt av litt action, da. Om det er innvandrers action eller etnisk norsk action har ikke noe å si, så lenge det er juicy stoff.”

I denne siste tilnærmingen til minoritetsmiljøene bruker journalisten sitt flerkulturelle fortrinn til å grave fram gode nyhetssaker. Det er et annet utgangspunkt enn hos journalisten over. Det sier noe om spennet både innen tematikken og i journalistgruppen. Det går an å bruke egen bakgrunn både til å forsøke å få inn andre perspektiver *og* til å finne gode saker etter helt tradisjonelle nyhetskriterier.

De fleste journalistene i denne gruppen bruker sin erfaringsbakgrunn, språkkompetanse og kjennskap til kulturelle koder når de synes det er en naturlig del av jobben, men de ønsker *ikke* å utvikle dette til å bli en faglig spesialisering. Det blir likevel feil å kalle dette en ambivalent holdning til egen kulturell bakgrunn, så lenge journalistene selv ikke opplever dette som et dilemma, men som en naturlig kompleksitet. Flertallet føler en naturlig identifikasjon med mennesker med minoritetsbakgrunn og de vurderer det slik at deres bakgrunn utgjør en kompetanse, men samtidig er de opptatt av å erverve en status som dyktige journalister og å frigjøre seg fra den etnifiserte rollen som de opplever at majoritetssamfunnet automatisk tilskriver dem. Det handler om at de selv vil definere seg som profesjonsutøvere og at de, i samsvar med Halls oppfatning av det postmoderne identifikasjonsprosjektet, ønsker holde mulighetene åpne og unngå fiksering både som mennesker og journalister (1996). Det er grunn til å tro at deres behov for dette er større enn majoritetsjournalistenes fordi de sistnevnte ikke opplever å bli utsatt for etnifisering eller essensialisering.

Journalistisk kompetanse

Det store flertallet av journalistene vurderer sin egen flerkulturelle bakgrunn som en verdifull ressurs som gir dem relevant kompetanse i yrkesutøvelsen. Men *en* protesterer mot dette: “Jeg finner ingen grunn til at min etniske bakgrunn skal spille inn på yrkesutøvelsen”. En annen er nøye med å presisere skillet mellom bakgrunn og kompetanse: “Jeg vil ikke si at det handler om min minoritetsbakgrunn, men om *kunnskap* som min bakgrunn har tilført”. Flere understreker hvor individuelt dette er og hvor viktig det er

at den enkelte selv kan velge hvor fremtredende det de har av kulturell eller etnisk bakgrunn skal være som en del av deres profesjonelle identitet:

”Jeg tror det er utrolig viktig for redaktører og mellomledere å være obs på at den flerkulturelle kompetansen må benyttes når det er naturlig for den som sitter på den å benytte den. Fordi jeg tror det er veldig individuelt. Jeg tror at en med den type kompetanse selv må få tilby ting, men ikke at det tvinges eller lokkes fram. Jeg synes det blir veldig feil å fokusere for mye på det.”

”Men i den avdelingen jeg jobber nå blir det ikke akkurat understreket og poengtert at det er så flott at du har den ressursen eller den bakgrunnen du har, men det er jeg egentlig glad for fordi jeg vil ikke bli verdsatt på grunn av at jeg har [nasjonalitet] bakgrunn. Jeg vil bli verdsatt for den jobben jeg gjør som journalist.”

Selv om det er store individuelle forskjeller i journalistgruppen når det gjelder alder, kjønn og fartstid i bransjen, forteller uttalelsene om noe mer enn variasjon i smak og interesser. Sitatene over er uttalelser noen av de yngre journalistene har kommet med. Det er grunn til å tro at de i større grad enn de eldre journalistene har erfart den økende tendensen til å gjøre avstamning og kultur stadig mer relevant (Gullestad 2002). Kanskje har de derfor et sterkere behov for å gi eksplisitt uttrykk for dette enn de eldre journalistene har. Men det kan også være at de eldste journalistene i undersøkelsen selv opplever mindre valgfrihet med hensyn til etnisitet og kultur som dimensjoner ved identiteten fordi de er født i andre land og tilbrakte deler av eller hele oppveksten der.

Uttalelsene er nært beslektet med utsagnene om minoritetsproblematikk, og det handler også her om å holde mulighetene åpne og unngå å bli fastlåst (Hall & du Gay 1996). Det gjelder å forhindre at fortiden får avgjøre nåtiden og at nåtiden blir for bestemmende for fremtiden. I så fall er dette en presisering av ønsket valgfrihet som ikke gjelder spesielt for mennesker med minoritetsbakgrunn, men som er en mer generell tendens i tiden. Det er grunn til å tro at journalister med majoritetsbakgrunn kunne understreket det samme om andre identitetsselementers betydning for karrieren, for eksempel kjønn og alder. Jeg oppfatter det slik at tendensen til å ville holde mulighetene åpne er generell, men at behovet for å understreke at man ikke vil begrenses av etnifisering gjelder spesielt for mennesker med minoritetsbakgrunn, siden majoriteten sjelden blir etnifisert (Gullestad 2002, Hervik 2003).

Dessuten har journalistene kanskje selv erfart og kjenner helt sikkert til det Ca-

maüer kaller "gettoisering" av journalister: at de plasseres i egne redaksjoner eller at de bare får visse typer oppdrag (2006:59). Det er naturlig at de i likhet med enkulturelle journalister ønsker å skaffe seg et større spillerom enn som så. De markerer tydelig og med legitim grunn at de ikke vil diskrimineres i arbeidslivet.

Samtidig er flere av journalistene som er over førti år opptatt av at flerkulturell bakgrunn ikke nødvendigvis har vært en fordel. En sier at det i noen tilfeller var en belastning å være en "fremmedspråklig nyhetsjeger", og et par er usikre på om bakgrunnen har vært et karrieremessig hinder, de opplever at de har fått muligheter og spillerom på et begrenset område.

"Jeg føler at de har respekt for min kompetanse og det jeg har fått til og gir meg frihet innenfor det jeg holder på med. Men de slipper meg ikke inn i for eksempel [funksjon] eller sånne ting. Det har jeg gitt uttrykk for til forskjellige sjef. Og de stenger også mine muligheter videre."

I min undersøkelse er det svært få som gir uttrykk for at deres flerkulturelle bakgrunn kan ha begrenset deres karriere. To personer uttrykker en viss usikkerhet mht til dette. Det er beskjedent i forhold til den utstrakte diskrimineringen Camaüer (2006) fant i sin undersøkelse. Men hun understreker da også at hun ikke har fokusert på de positive uttalelsene om sjef, kolleger og utviklingsmuligheter. Hun ønsket *bare* å kartlegge diskriminering (2006:48). Min undersøkelse er derfor ikke direkte sammenlignbar med Camaüers, og det er ikke grunn til å legge for mye i dette. Jeg har ikke vært spesifikt på jakt etter diskriminerende mekanismer, men jeg har stilt spørsmål om forskjellsbehandling og kommer tilbake til dette.

Min hensikt med en åpen eksplorerende undersøkelse er å inkludere både de positive og negative opplevelsene journalistene har og har hatt i sin yrkesutøvelse. Ti av femten av de norske flerkulturelle journalistene svarer ja på spørsmålet om de opplever at deres flerkulturelle kompetanse verdsettes av deres ledere. De andre sier at det varierer, at det har liten betydning, at det er lite fokus på det eller de vet ikke. Kanskje er resultatet såpass positivt fordi jeg ikke har intervjuet journalister i det Camaüer kaller "gettoredaksjoner" (ibid:59) og fordi flertallet av de journalistene jeg har intervjuet er yngre mennesker som har begynt i yrket i en tid da redaksjonelle ledere er aktivt på utkikk etter flerkulturelle medarbeidere.

Dessuten er det å bli verdsatt av en leder for den flerkulturelle kompetansen man

har, ikke det samme som at dette gir ett karrieremessig fortrinn. Det kan like gjerne være en kvalitet som innebærer begrensninger i forhold til andre muligheter. Tenden- sen har tidligere vært at redaksjonelle ledere har vurdert flerkulturell kompetanse som mest interessant for et innvandrerpublikum og andre spesielt interesserte. Den er i ferd med å snu, bla fordi minoritetsbefolkningen i dag utgjør et interessant marked for flere medier. Flere av journalistene nevner at deres mediebedrifter er opptatt av å speile inn- vandrerbefolkningen i sine publikasjoner og å ha dem som publikum. Dette innebærer at flerkulturell kompetanse er en symbolsk kapital som har hatt og fortsatt har større verdi i noen plasseringer i det journalistiske feltet enn andre, men at det er en tendens til at denne kapitalens verdi er stigende, også i den mer kommersielle delen av feltet.

Jeg spurte også om de flerkulturelle journalistene ble brukt som en ressurs av sine kolleger og om hvordan kollegenes kunnskap om deres bakgrunn var. På begge disse spørsmålene svarer journalistene svært variert. Svarene på spørsmålet om hvorvidt de blir brukt som en ressurs (med utgangspunkt i deres flerkulturelle kompetanse) varie- rer fra "ja", "tja" og "nei" til "ha, ha!". En god del har kolleger som spør dem om mye og opplever at de nyter respekt for denne delen av sin kunnskap:

"Når det gjelder integrering og minoriteter har de stor respekt for meg – de vet at jeg kan det best. Og de spør meg mye når det gjelder slike saker. Når det gjelder andre saker føler jeg at de tror jeg kan mindre enn dem. Jeg tror det er pga alder. De tror jeg er fersk selv om jeg har jobbet så lenge."

"Ja, for eksempel etno-saker, hvor jeg har satt meg i den posisjon at jeg er ressursperson og som det stilles spørsmål til, om det gjelder bruk av begre- per og ..."

En journalist som har blitt mye brukt som ressursperson, gir uttrykk for at det ofte er kilder som passer overens med *stereotypiene* vedkommende er blitt bedt om å skaffe:

"Av og til lurte jeg på om jeg skal starte et ressurscenter og begynne å ta penger for tjenestene mine, for tenk på alle de jeg har hjulpet gjennom årene, *å, jeg trenger en undertrykt pakistansk kvinne eller jeg trenger to pakistanske menn som skal være med som skurker i en serie* eller jeg skal ha med ditt eller jeg skal ha med datt."

En annen mener at det er en forutsetning at den det gjelder ikke tar ting for høytidelig slik at kollegene tør spørre, og at man da kan fylle et behov i redaksjonen:

"Ja, ja, i høyeste grad. Jeg tror det veldig nyttig for de redaksjonene jeg har vært i og ikke minst kollegene og. At det er en ekstra ressurs og kanskje bare stikke bort til meg og spørre, du forresten (...) Istedenfor å ringe Islamsk råd eller en eller annen imam så har de en ressurs i redaksjonen. Men det er jo litt avhengig av hvordan du er og hvor avslappa forhold du har til det. Det er sikkert mange som er hårsåre, hallo hvorfor spør du meg, ikke sant, jeg er ikke muslim, jeg er hindu."

Det er ingen tvil om at mange av de flerkulturelle journalistene blir brukt som ressurspersoner i redaksjonene og blir verdsatt for sin kompetanse når de selv ønsker å by på den. Men den siste journalistens uttalelse om at det er avhengig at man har et avslappet forhold til det, er helt sikkert godt fundert. Svarene på spørsmålet om kollegers kunnskap om deres bakgrunn er nemlig mer negative. Her er det bare *en* som svarer at kollegene har stor kunnskap, men et par stykker sier at det varierer fra person til person og er avhengig av redaksjon. *En* opplever kollegenes uvitenhet som litt masete, men tar det likevel humoristisk:

"Ofte så, he he, ofte så tror de at – for jeg er jo den eneste med minoritetsbakgrunn som jobber som journalist i [redaksjon] - og ofte så føler jeg at de tror at kun fordi jeg har minoritetsbakgrunn så kan jeg både snakke urdu og tyrkisk og persisk og.... Er det noen som kan urdu her? He he, så ser alle bort på meg. Eller er det noen som kan tyrkisk? Så ser alle bort på meg. (...) Eller hvis det har skjedd en skyteepisode i det pakistanske miljøet, Ja er det et hett samtaleemne hjemme hos dere, eller? (...) Men samtidig, de mener det jo bare godt. Det er deres uvitenhet, de stiller dumme spørsmål i sin uvitenhet."

En av dem som gir uttrykk for at kollegene kan lite om vedkommendes bakgrunn kommer fra et nordeuropeisk land. Journalisten sier dette om kollegenes kunnskap om sitt hjemland: "Den er i praksis lik null. De har reist over hele verden og bodd i mange land, men jeg kan fortelle hva som helst om [hjemlandet] og de tror det". Den første av disse to journalistene unnskylder uvitenheten med at mange av kollegene kommer fra en landsdel der det er få innvandrere. Mens nummer to opplever Oslo-folk som de mest kunnskapsløse:

"Jeg opplever det samme i Danmark og Sverige. Men i kyst-Norge, der møter man en helt annen kunnskap. Kystsamfunnene er godt opplyst og har tett forbindelse. Opplevelsen er en annen i Oslo. Etter fem år fikk jeg spørsmål om hvor lenge jeg hadde oppholdstillatelse i Norge."

Til tross for at de tilsynelatende er motstridende, oppfatter jeg det slik at disse uttalelsene i realiteten gir uttrykk for det samme. Vi vet mest om dem vi er vant til eller har tradisjon for å kommunisere med. Når kommunikasjonen har utgangspunkt i et interessefellesskap (Eriksen 1997), gir det motivasjon for å vite noe om den andre. Mennesker i kystsamfunn kan oppleve seg som deler av et interessefellesskap på tvers av landegrensene med utgangspunkt i sentrum-periferi motsetninger og på grunn av sine lange tradisjoner for samhandling og kommunikasjon. Mennesker som ikke er vant til innvandrere, forholder seg heller ikke til dem, med mindre de er spesielt interesserte, og de opplever seg ikke som deler av et interessefellesskap. De behøver ikke å ha kjennskap til den andre.

Det å bli vurdert som ressursperson er til en viss grad avhengig av at kollegenes kompetanse på dette området er begrenset. Sånn sett kan det være en fordel med manglende kunnskap blant kollegene. Men det er lettere å gjøre kompetansen til et karriermessig fortrinn hvis redaksjonen erkjenner at den er attraktiv. En av journalistene sier at kollegene vet lite om vedkommendes bakgrunn, men at de ikke er interessert heller. Hvis dette også gjelder lederne, gjør dette kompetansens betydning som kulturell kapital (Bourdieu 2005) begrenset. Dersom mediebedriften eller redaksjonen befinner seg i en del av det journalistiske feltet som er sterkt påvirket av den økonomiske polen, vil markedet være avgjørende. En journalist som har språklig og kulturell kompetanse med bakgrunn i en av de største innvandrergruppene, vil dermed ha en større kulturell kapital enn en som har bakgrunn i en liten minoritet.

Flerkulturell kompetanse kan ses på som en verdifull kulturell kompetanse uavhengig av hvilke kulturer det er snakk om, men i kraft av at det innebærer noe *mer* enn det tradisjonelt norske, ett *pluss* i form av et annet perspektiv. Eller som en av de vest-europeiske journalistene sier det: "Det har gitt meg et mer åpent sinn". Denne typen kapital blir selvfølgelig også verdsatt i mange redaksjoner, men plasseringen i feltet vil ha betydning for hvor mye.

De journalistene som mest positivt karakteriserer sin flerkulturelle bakgrunn som en ressurs og ser den som et karriermessig fortrinn, har alle bakgrunn i store innvandrergupper. De bruker sin språkkompetanse og sine nettverk aktivt i jobben. De blir verdsatt for dette fordi mediebedriften eller redaksjonen har et uttalt mål om å nå publikum med minoritetsbakgrunn eller fordi det gir dem tilgang til kilder og stoffområder

som er attraktive for redaksjonen. For noen av de flerkulturelle journalistene ligger det altså store muligheter i å utnytte sin bakgrunn profesjonelt. En av dem som er mest opp-tatt av dette beskriver det slik:

"Det er kjemperessurs uten tvil. Det gjør at du, spesielt i Norge hvor pakista-nere eller norsk-pakistanere er den største minoriteten nå på nesten tretti tusen mennesker så er det en veldig fordel å ha pakistansk bakgrunn og kun-ne språket. Hvis jeg bare hadde hatt bakgrunnen, fargen og håret og ikke språket, så hadde jeg vel bare vært som en vanlig etnisk norsk journalist. Mange er jo det. For å komme inn i en del miljøer, hvis du skal dekke moske-saker eller førstegenerasjons-saker, så er det nødvendig med ikke bare språkforståelse, men da må du beherske kroppsspråket og i forhold til eldre pakistanere hvordan du skal hilse, altså en rekke ting."

Stadig flere medieledere er aktivt på utkikk etter den ressursen som journalisten beskri-ver. Det kan oppfattes som en positiv særbehandling slik Camauer karakteriserer det (2006:53), men det forhindrer ikke at de samme flerkulturelle journalistene som opple-ver dette også blir utsatt for negativ forskjellsbehandling. Før jeg presenterer journalis-tenes uttalelser om negativ forskjellsbehandling, vil jeg se nærmere på begrepet "dis-kriminering".

Forskjellsbehandling

Diskriminering er en form for forskjellsbehandling. Norske myndigheter skiller mellom direkte og indirekte diskriminering og begge deler er forbudt i følge Diskrimineringslo-ven:

Direkte og indirekte diskriminering på grunn av etnisitet, nasjonal opprin-nelse, avstamning, hudfarge, språk, religion eller livssyn er forbudt.

Med direkte diskriminering menes at en handling eller unnlatelse har som formål eller virkning at personer eller foretak på grunnlag som nevnt i første ledd blir behandlet dårligere enn andre blir, er blitt eller ville blitt be-handlet i en tilsvarende situasjon.

Med indirekte diskriminering menes enhver tilsynelatende nøytral be-stemmelse, betingelse, praksis, handling eller unnlatelse som fører til at per-soner på grunn av forhold som nevnt i første ledd blir stilt særlig ufordelaktig sammenliknet med andre. (Diskrimineringsloven § 4)

Jeg tar med lovformuleringen fordi sidestillingen av direkte og indirekte diskriminering

er viktig. Strukturell diskriminering i arbeidslivet i demokratiske samfunn er som regel av indirekte karakter. Ofte fremstår den diskriminerende praksisen som tilsynelatende nøytral og underrepresentasjonen av medarbeidere med minoritetsbakgrunn, spesielt i prestisjefylte yrker, begrunnes faglig. Dersom dette dominansforholdet oppfattes som naturlig også av den dominerte selv, er det i følge Bourdieu snakk om symbolsk vold (1996:109). Å kalle dagens underrepresentasjon av journalister med flerkulturell bakgrunn for symbolsk vold, er etter min mening å gå litt langt. Temaet debatteres offentlig og dominansforholdet er dermed ikke tilslørt, men tvert imot omdiskutert. Det er likevel grunn til å se nærmere på hvilke faglige argumenter det er som tas for gitt, men som i realiteten først og fremst fungerer som portvoktere slik at majoriteten beholder de mest attraktive posisjonene for seg selv – både i det journalistiske feltet og på andre områder i samfunnslivet.

Downing & Husband understreker også at diskriminering ikke nødvendigvis er resultatet av en rasistisk ideologi, men snarere tvert imot at det som uttrykkes som ideologi i demokratiets navn, kan føre til diskriminerende praksiser:

Thus, for example, matters become complicated when we acknowledge that racially discriminatory processes may be legitimated by non-racial ideology. For example professional identities and ideologies normalize the way things are. (Downing & Husband 2005:12)

Diskrimineringsloven trådte i kraft 1. januar 2006, og myndighetene har de siste årene også gjennomført en rekke statlige tiltak med sikte på å redusere diskrimineringen i arbeidslivet. Positiv særbehandling, som også er en form for forskjellsbehandling, er i følge loven tillatt, men skal opphøre når lovens formål (som er å fremme likestilling og sikre like muligheter) er oppnådd. Direkte diskriminering er konkret og vanligvis forholdsvis lett å oppdage, selv om den ofte heller ikke erkjennes av utøverne, men den indirekte diskrimineringen kan ha like store konsekvenser for den enkelte. Det vil bli interessant å se i hvilken grad lovbestemmelsen mot indirekte diskriminering vil føre til at slik diskriminering følges opp med sanksjoner, siden det ligger i sakens natur at denne typen diskriminering er vanskelig å avdekke og ikke erkjennes, men fornektes av utøverne.

Min erfaring er at norske journalister og redaktører er lite opptatt av å diskutere om det foregår etnisk diskriminering i redaksjonene. Dette skriver jeg med bakgrunn i at jeg har holdt flere foredrag og et par interne kurs om temaet. Jeg har også deltatt i eks-

terne debatter og skrevet artikler med utgangspunkt i det flerkulturelle rekrutteringsprosjektet jeg er leder for. Det er med andre ord en debatt som pågår, men den er etter min oppfatning generell, uforpliktende og lite selvkritisk. Det er en økende bevissthet om behovet for å rekruttere flere medarbeidere med flerkulturell bakgrunn og behovet for kilder og intervjuobjekter med det samme, og det er ingen tvil om at flere mediebedrifter er opptatt av å nå et flerkulturelt marked. Mitt inntrykk er likevel at evaluering av den journalistiske dekningen av minoritetsmiljøer og enkeltpersoner med flerkulturell bakgrunn ikke er særlig utbredt i redaksjonene.

"Rasismepåstand møtt med vantro"

Dette var overskriften i nettutgaven av fagbladet Journalisten 12. april 2008 etter at en undersøkelse om diskriminerende og rasistiske holdninger blant journalister ble lagt fram på SKUP-konferansen 2008 (Mossin i Journalisten.no 2008.04.12). Jeg var tilstede og ble overrasket over at størstedelen av debatten handlet om å ta avstand fra undersøkelsen og stille spørsmål ved de metodene som ble brukt. Analysebyrået Nielsen intervjuet på oppdrag av Stiftelsen for en Kritisk og Undersøkende Presse 1.100 journalister fra hele landet om deres holdninger. Undersøkelsen ble støttet av Norsk Journalistlag, Norsk Redaktørforening og medieovervåkningsbyrået Retriever. Også Journalistlaget og Redaktørforeningen uttrykte en viss skepsis til undersøkelsen, både på konferansen og i Journalisten etterpå.

I følge Nielsens holdningsundersøkelse oppga hver fjerde journalist at de har hørt kolleger ytre seg fremmedfiendtlig det siste halvåret. Fire av ti journalister mente at "innvandrere ofte har holdninger som er lite representative for å belyse norsk offentlig debatt", og tre av ti at de er for partiske til å belyse saker om norsk samfunnsliv. 76 prosent av journalistene oppga at de har begrenset kontaktflate i innvandrer miljøer (Lindvig 2008).

Statsviter Silje T. Lindvig som gjennomførte undersøkelsen ble *ikke* overrasket over de negative reaksjonene på journalistkonferansen:

Undersøkelsen satte et kritisk søkelys på journalistenes holdninger. Derfor var jeg ikke overrasket over at innholdet i debatten handlet mer om metodikken som lå til grunn, enn funnene undersøkelsen avdekket. Likevel forundrer det meg litt at så lite skjedde etterpå. Ideelt sett burde debatten om

mulige rasistiske holdninger blant journalister ha rullet videre. I stedet stilnet den helt, kommenterer Silje T. Lindvig. Og tilføyer: Det kan også være litt betegnende at av de mange henvendelsene fra pressefolk som jeg fikk, kom de aller fleste enten fra journalistmiljøer som representerer minoriteter eller grupperinger som er utsatt for rasisme. Fra den store «norske» gruppa høretes svært lite. (Gjerstad i Journalisten.no 2008.08.29)

Journalister og redaktører har et rykte for å være lite ydmyke og ha svært vanskelig for å innrømme feil. Dette er hovedtema i Journalisten samme dag som Lindvig sier dette. Martin Ystenes som står bak det mediekritiske nettstedet Sprøytvarsleren, og leder for Pressens Faglige Utvalg, Odd Isungset, er blant flere som uttaler seg. Ystenes mener at mange journalister er redde for å innrømme feil og at korrigerering sitter langt inne i mange redaksjoner, og Isungset er forundret over at så mange pressefolk inntar en ekstrem forsvarsposisjon straks de blir kritisert (ibid).

Mottakelsen av holdningsundersøkelsen passer godt inn i dette bildet. Rasisme- og diskrimineringsbeskyldninger gir liten status og kan utgjøre en alvorlig trussel mot det journalistiske feltets spesifikke verdier, deriblant bildet av journalistene som vakt-hunder og representanter for den fjerde statsmakt, *og* den enkelte journalists moralske selvbilde og kapital. Den manglende selvkritiske refleksjonen rundt diskriminering i media har innvirkning både på dekningen av minoriteter i media (som jeg kommer tilbake til) *og* relasjonene til kolleger med flerkulturell bakgrunn som er temaet i neste underkapittel.

Diskriminering i redaksjonen

De to journalistene som ga uttrykk for at de følte seg verdsatt samtidig som deres muligheter var begrenset, *kan* være utsatt for diskriminering og usikkerheten deres et symptom på at den diskriminerende praksisen er tilsynelatende nøytral og begrunnes faglig. Men for å finne ut av dette må man undersøke hvert enkelt tilfelle. Og selv da vil påstand gjerne stå mot påstand. Svært få ledere, om noen, erkjenner at det foregår etnisk diskriminering i deres bedrift. Dessuten *kan* praksisen være faglig fundert. Etnisk norske journalister blir også satt til de jobbene de er best til og får heller ikke de mulighetene de ønsker seg til enhver tid. De to journalistene er kvinner - kjønn kan også ha betydning for karrieremuligheter, samt kombinasjonen av kjønn og etnisitet. Deres uttalelser om begrensninger er i tråd med det Zoonen (1998) har funnet gjelder kvinnelige journalister generelt.

Camaüer tolker journalistene i sin undersøkelse slik at de har opplevd mer diskriminering enn de erkjenner på grunn av det de for øvrig forteller, og hun mistenker at det skjer en viss fornektelse av diskriminering fra journalistenes side (2006:78). Jeg ser poenget, men jeg er i denne undersøkelsen samtidig innstilt på å holde meg til journalistenes *egen* tolkning av det de opplever. Jeg tror det er lite hensiktsmessig å tolke inn mer forskjellsbehandling enn det de gir uttrykk for. Som forsker med majoritetsbakgrunn må jeg være på spesielt på vakt overfor majoritetens tendens til å gjøre mennesker med minoritetsbakgrunn til klienter. Forskningen kan også utgjøre en del av den strukturelle rasismen, for eksempel ved å definere mennesker med minoritetsbakgrunn som ofre for rasisme når de selv ikke oppfatter seg slik.

Forskere som tolker minoritetserfaringer bør dessuten være klar over faren for langtidsvirkninger av den norske misjonshistoriens godhetsdiskurs og spørre seg om vi her i landet har en ekstra sterk tilbøyelighet til å definere oss selv som de gode hjelpere, og dermed også har et stort behov for å definere noen som ofre og hjelpetrengende. Gullestad (2007:33) skiller mellom den solidariske medfølelsen man kan vise et medmenneske og den dominerende tendensen til å synes synd på grupper – i det siste tilfellet er det snakk om hersketeknikk.

Flere av journalistene forteller at de *har* opplevd forskjellsbehandling i form av mistillit eller nedvurdering fra sjefer og kolleger, styring av det journalistiske arbeidet eller at de sensurerer seg selv for å unngå dette. Fire av femten journalister svarer klart *ja* på at de har opplevd å bli forskjellsbehandlet av sine ledere. En femte følte seg testet underveis og måtte opparbeide seg tillit etter hvert. En annen har opplevd skepsis under søkerintervjuer, men ikke i ansettelsesforhold og en tredje vet ikke helt. Flere forteller om selvsensur på redaksjonsmøter eller at de blir presset til å jobbe med vinklinger de ikke er enige i. To av kvinnene forteller om problematiske forhold til enkeltstående ledere som de mener skyldes kjønn. Det er altså ganske mange som har opplevd å bli forskjellsbehandlet av overordnede. Men for de fleste handler det om enkelte ledere og enkeltstående episoder. Her er et par eksempler:

"Når jeg kom med kommentaren til redaktøren var han ikke enig med meg. Jeg synes det var ubehagelig at han ville ha meg til å mene noe annet. Jeg synes det er en tendens til at redaktøren redigerer mine kommentarer, men ikke andres.

Opplever du reaksjonen på din kommentar som mistillit?

Ja, det må det jo være. Det handlet ikke om språket, men om innholdet. (...) Han kan ikke forandre mitt syn. Ting er blitt tøffere etter 11.september. Det er tøffere å ha muslimsk bakgrunn. Kanskje jeg er altfor sensitiv, men det går inn på meg.”

”... jeg snakket med folk og fikk tak i [en rapport]. Der sto det at det var en veldig betent sak og at det ville være uheldig med en journalist med innvandrerbakgrunn: *Hvordan ville publikum ha reagert på det?* Det oppfattet jeg som mistillit i forhold til min integritet som journalist. De må vurdere meg som profesjonell. De må vurdere den jobben jeg gjør og ikke hvem jeg er.”

Den siste journalisten har opplevd flere tilfeller av mistillit og har også fått høre direkte at det har med vedkommendes muslimske bakgrunn å gjøre. Hvis en journalist er muslim, krever det i følge den lederen det refereres til under at publikum stiller spesielle krav som redaksjonen må ta hensyn til:

”Dagen etter ble jeg innkalt til [en leder]. Han sa at det var uklokt av deg å bruke de ordene du gjorde – særlig av deg med din bakgrunn som pakistaner og muslim. Seerne tenker at dette var en muslim som sa noe. Men jeg sa at dette er holdninger som nettopp du som min sjef må bekjempe.”

Denne journalisten forteller videre at den samme lederen etter å ha tenkt seg om, senere ga journalisten rett. Mange ledere er uerfarne når det gjelder habilitetsvurderinger av folk med en annen bakgrunn enn den tradisjonelt norske. Det er dessuten en allmenn utfordring at vi spontant har en tendens til å reagere fordomsfullt, noe økt kunnskap og kjennskap kan bøte på.

Diskusjonen om hvor grensen går mellom kompetanse og ekspertise på den ene siden og inhabilitet på den andre, er interessant. I mitt arbeid med rekruttering av flerkulturelle journalister møter jeg av og til denne typen holdninger fra kolleger og redaksjonelle ledere. De er usikre på om de flerkulturelle journalistene er inhabile i saker som angår deres kultur, religion eller fedreland, spesielt i kontroversielle saker. Nylig fortalte en kollega meg at hun hadde fått vite at hun trolig var inhabil i forhold til en konflikt i det landet hun ble født i. Det er grunn til å spørre om habilitetsreglene tolkes ulikt for majoritet og minoritet.

En av journalistene fortalte tidligere om at vedkommende ofte ble spurt av kolleger om å foreslå ”caser” som svarer til stereotypiene. En annen forteller om ubehaget ved å bli bedt om å jobbe med stereotype eller fordomsfulle vinklinger. Sistnevnte måtte

gjentatte ganger kontakte Islamsk Råd for å forsøke å få dem til å ta avstand fra uttalelser andre hadde kommet med, til tross for at journalisten mente at dette var fåfengt:

"Jeg forsto jo også mine overordnede – hvorfor kan du ikke bare si at du tar avstand, for når du er i minoritet i Norge og det er så mange krefter som jobber mot deg eller som tror at mullah Krekar representerer alle muslimene, da burde det ikke være så vanskelig å bare si at okay vi tar avstand, og det var jo det mine ledere ville få frem, for de ville jo på en måte bare "hjelp" muslimene og få dem til å uttrykke sitt syn, mens Islamsk Råd oppfattet det som at [mediebedriften] var ute etter å ta de."

Selvsensur kan være en effekt av diskriminering. Man lar være å opponere mot gjeldene holdninger og eksisterende praksis fordi man ikke orker motstanden eller fordi man ikke vil bli betraktet som en partisk "innvandrerjournalist". To av journalistene har reagert på denne måten. Den ene forteller at vedkommende tidligere har møtt reaksjonen "Å, ikke en sånn snill sak en gang til!" og etter hvert er blitt mer forsiktig:

"Jeg vet ikke, men jeg er forsiktig med å foreslå saker... jeg legger litt begrensninger på meg selv i møtene i forhold til polariserende aktuelle saker som er i media og som noen i redaksjonen blir veldig sinte på og sånn. De gidder ikke jeg å involvere meg i. Jeg gidder ikke å sitte der og forklare eller forsvare eller i det hele tatt..."

Den andre journalisten har registrert en negativ utvikling og mener at det er blitt vanskeligere å få på nyanserte saker om flerkulturelle temaer og har valgt å foreslå færre slike:

"Ja, jamfør det jeg sa om at terskelen er blitt så høy. Det krever så mye arbeid og dokumentasjon å få på en viss type saker. Det er lettere å få på kritikk av en imam enn kritikk av at skolen svikter minoritets elever for eksempel. Det er for lite målbevisst satsing på dette feltet. Det holder ikke bare å ansette en med pakistansk bakgrunn og skryte av at man er inkluderende hvis han eller hun ikke brukes som ressurs blant annet til å avdekke flere sider ved det flerkulturelle."

Begge disse journalistene opplever altså at det stilles spesielle journalistiske krav til saker om minoritetsmiljøer eller enkeltpersoner med minoritetsbakgrunn. Deres svar er å legge bånd på seg selv og foreslå færre slike eller å la være å ta til motmæle i diskusjonen. De oppfatter det redaksjonelle meningsfellesskapet som diskriminerende og posi-

sjonerer seg i forhold til de diskursive mulighetene dette fellesskapet byr på ut fra hva de selv ser seg tjent med. Dette er i samsvar med Bourdieus (2005) analyse av aktørene i det journalistiske feltet. Samtidig viser uttalelsene fra flere av journalistene, om at de reagerer på diskriminering og tar til motmæle, at de er aktører i det journalistiske feltet som kan bidra til endringer.

Fordommer og åpenhet blant publikum og kilder

Flere av journalistene har opplevd skepsis fra kilder og mennesker de har intervjuet, drøyt halvparten oppgir dette. De klart negative reaksjonene kommer først og fremst fra publikum. To av journalistene forteller at de blir kritisert av publikum som oppfatter dem som muslimer ut fra navn eller bilde. En av dem får ukentlig kritiske e-poster:

"Og ofte så får jeg sånne emails: Hvem er du? Hvor kommer du fra? Du må ikke tro at du er troverdig med tanke på at du har et muslimsk navn. Det blir ofte påpekt at jeg har et muslimsk navn, men det er jo ikke muslimsk i det hele tatt (...) Og som jeg allerede har sagt blir jeg jo ofte misforstått fordi jeg har et utenlandsk navn og da tror leserne at jeg har en agenda med det jeg skriver. At jeg driver propaganda, får jeg ofte og at jeg er veldig ensidig når jeg skriver om en type saker, og de overser der hvor jeg har prøvd å balansere eller prøver å stille litt kritiske spørsmål, så overser de det."

En av de andre journalistene forteller noe lignende:

"Jeg har mange ganger måttet skrive at jeg ikke er muslim, for det er for mange litt problematisk at jeg med min hudfarge og øyenfarge jobber i denne [publikasjonen] her (...) Så lenge du er innenfor FrP-retorikken og sier at innvandrere må skjerpe seg, så er det greit, da får jeg masse fin, hyggelige respons, men med en gang jeg sier at, nei vet du hva, vi kan stille krav den andre veien, da tror jeg ikke at folk tenker at jeg som nordmann stiller krav til nordmenn og sier at vi nordmenn må gjøre det. Folk antar automatisk at jeg som innvandrers gjør det. Men jeg er ikke innvandrers, jeg er født og oppvokst i dette landet."

Tendensen er likevel at de som har mottatt klager eller hatbrev også forteller om mye positiv respons. Flere av journalistene gir uttrykk for lignende erfaringer som denne:

"Jeg tror jeg har vært heldig sånn sett, men jeg har fått visse mailer og brev som ikke har vært noe særlig hyggelige som kommer fra rasister. Ellers har jeg vært skånet for det meste og får egentlig veldig mye god respons fra folk,

positiv (...) og det jeg legger merke til er at de som er opptatt av det flerkulturelle Norge, nordmenn også, de er veldig opptatt av og synes jeg gjør en bra jobb for det flerkulturelle Norge og er et godt forbilde osv.”

De fleste som oppgir at de har negativ respons fra publikum er kvinner. De kan bety at publikum stiller spesielle krav til kvinner generelt, og til kvinner som de tror er muslimer spesielt, og at reaksjonene dermed er fordomsfulle med utgangspunkt i både kulturalisering, sexisme og kombinasjonen av disse faktorene. Når profesjonen har en begrenset åpenhet for kvinner, får det som nevnt betydning for hvilke posisjoner i feltet som er tilgjengelige for oss.

I tillegg har den svenske medieforskeren Ylva Brune har påvist at mediefremstillingen av menn og kvinner med minoritetsbakgrunn er svært forskjellig. Overfor kvinner med minoritetsbakgrunn er tendensen at de framstilles som ”ofre” for minoritetsmiljøene, ofre majoriteten liker å dyrke, derav Bruners begrep ”offerheltene” (Brune i Camauër & Nohrstedt 2006:112). I følge Brune er det skapt et mediebilde av kvinner med minoritetsbakgrunn som svake og hjelpetrengende. Kvinnelige journalister i fremtredende posisjoner i det journalistiske feltet bryter med denne stereotypen, og det kan føre til at de blir spesielt utsatt for kritikk.

Marianne Gullestad registrerte det samme i studiet av ”de sekulære misjonsfortellingene” i media (2007). En samfunnskritisk kvinnelig journalist med minoritetsbakgrunn kan opplagt utfordre det norske ”godhetsregimet” som innebærer at mange forventer at kvinnen med minoritetsbakgrunn skal være hjelpetrengende og ikke den som gir råd eller kritiserer majoriteten. Ett av svarene fra en kvinnelig journalist kan også tyde på dette. Hun sier at det at hun representerer den mediebedriften hun gjør, gir henne en helt annen status enn den hun ellers ville hatt. Publikasjonens status gjør henne synlig og gir henne posisjon:

”Som kvinne og med min bakgrunn, så kan du fort i hvert fall bli forsøkt usynliggjort og jeg merker at den statusen jobben min har, altså selve yrket å være journalist, og den statusen [mediebedriften] har koblet sammen, har betydd mye i livet mitt. Jeg møter mange som kjenner meg igjen fra [publikasjonen], og det har betydd mye i livet mitt både som journalist og menneske.”

Denne kvinnelige journalisten forteller at hun opplever den statusen hun tilskrives som positiv. Men synlighet og status fører også til at hun er mer utsatt og kan oppleve negati-

ve reaksjoner fra publikum.

De negative reaksjonene som er omtalt over forteller også om en skepsis i forhold til at journalister med minoritetsbakgrunn generelt, og muslimsk bakgrunn spesielt, kan opptre profesjonelt og upartisk. Det handler igjen om spesielle habilitetskrav som stilles til journalister med minoritetsbakgrunn, både fra publikum og aktørene i mediebransjen selv. Jeg kommer tilbake til dette under drøftingen av påtrykk fra minoritetsgrupper eller enkeltpersoner med slik bakgrunn og under spørsmålet om hvordan journalistene selv definerer sin identitet og sine interessefelleskap. Svarene over tyder på at "islam" etter 11. september 2001 er blitt den viktigste dimensjonen i det majoriteten ønsker å ekskludere fra det norske forestilte fellesskapet, slik Eriksen påpeker (2007).

Hovedinntrykket av journalistenes fortellinger om publikums reaksjoner er likevel at de negative reaksjonene ikke er flere enn de positive, og at flertallet av journalistene ikke opplever fordomsfull kritikk med utgangspunkt i religion eller etnisitet som noe stort problem. Det samme gjelder kontakt og møter med kildene der *få* rapporterer om negative reaksjoner.

Press og habilitet

En forestilling om flerkulturelle journalister jeg som nevnt har møtt hos kolleger med majoritetsbakgrunn, er at det er for vanskelig for dem å stå imot press fra "sine egne". Det er i utgangspunktet ikke urimelig å tenke seg at flerkulturelle journalister vil oppleve påvirkningsforsøk fra enkeltpersoner eller organisasjoner som betrakter dem som representanter for sin egen gruppe.

Positiv oppmerksomhet i media er et av de godene som i alle fall delvis er fordelt etter etniske kriterier. Da er det naturlig at etniske interessefelleskap som opplever at de har liten tilgang til media, forsøker å påvirke journalister som de antar har de samme interessene som de selv, eller som de synes *burde* ha det. For mange, også for nordmenn med majoritetsbakgrunn, er det dessuten vanlig praksis at man utveksler fordeler gjennom nettverk. I mediebransjen skjer dette ikke bare når det gjelder rekruttering. Det pågår en løpende debatt om hva journalister og redaktører kan ta imot av reiser, middager og andre frynsegoder og fortsatt ha sin journalistiske integritet i behold. Det er ikke overraskende om interessegrupper, organisasjoner eller enkeltpersoner oppfatter det slik at det gjelder å ha kontakter innen bransjen.

De fleste journalistene i denne undersøkelsen oppgir at de har opplevd press fra

enkeltpersoner eller grupper, men at dette er noe de greier å takle profesjonelt. Det er selvfølgelig vanskelig å tenke seg at noen ville innrømme at de ikke takler det – det kommer jeg tilbake til. Men først vil jeg sitere noen av journalistenes svar. De forteller om alt fra ønsker om at journalisten skal dekke kulturelle begivenheter eller enkeltpersoners næringsvirksomhet til alvorlige trusler i mer kontroversielle saker. Her er noen eksempler:

"Har du fått mange trusler?"

Ja, mange trusler, jeg har aldri gått ut og flagga det, men alle journalister får jo litt trusler her og der. Det kan være fra både fra rasister og egne miljøer, holdt jeg på å si (...) det blir veldig personorientert. Og det har tatt tid, det har tatt meg en del år. Før de forsto at det er en journalist som ikke er en av "våre egne". Hvis det er en god positiv sak vi har, vil han også skrive om det, men hvis det er en negativ greie vil han også skrive det (...) Og det tok tid for folk å forstå, tror jeg. Men nå virker det som det er nesten akseptert. I starten fikk jeg nok litt mer pepper. Dette er jo veldig avhengig av hva slags medie du er i, ikke sant."

"Har du opplevd press eller forventninger fra noen som regner deg som en representant?"

Ja, det har jeg. Det har vært ganske tung skyts også. Det har vært veldig vanskelig og vært veldig opprivende. Da fikk jeg en del backup herfra. Men det var såpass spesielle situasjoner, da.(...) Press fra folk som forventer at jeg skal skrive om dem, som ikke forstår dette med at det kanskje er litt for nære bånd mellom oss til at jeg...(...) Vi som er journalister opererer ut fra et sett med kriterier som ikke alltid er like forståelige for alle andre, ikke sant. Det behøver jo ikke ha noe med at man er [nasjonalitet] å gjøre, man bare vet ikke hvordan journalister opererer og hvordan vi forholder oss til en Vær varsom-plakat og alt dette. Man bare tenker, jammen, herregud, kan ikke du skrive om butikken min? Så det er sånn – man prøver jo å balansere."

En tredje journalist forteller også at visse miljøer har spesielle forventninger som er fundert på en manglende forståelse for journalistens rolle og de etiske reglene som gjelder for profesjonen:

"Og så sa du også at visse miljøer hadde spesielle forventninger til deg?"

Ja, som for eksempel den [nasjonalitet] foreningen sender meg ofte invitasjon til arrangementer de skal ha; Vi skal ha en fest, kan du komme å dekke det? Men jeg kan jo ikke dekke enhver fest som blir holdt i Norge, og det er ikke noen nyhetsverdi. Men de forstår ikke det at selv om de kjenner en journalist, så betyr ikke det at de skal få alt dekket.

Hvordan opplever du presset fra de ulike kantene?"

Som journalist må man jo takle det, jeg bryr meg ikke. Jeg bare synes at det er

litt morsomt at de tror jeg på en måte er her for å representere de, og hvis jeg skriver noe de ikke liker, så er jeg blitt *for norsk*."

Selv om noen av de flerkulturelle journalistene opplever dette som ubehagelig, mener de at de kan takle denne utfordringen og stå imot presset. De definerer seg i denne sammenhengen først og fremst som profesjonelle journalister. De kjenner journalistikkens etiske regler, de legger vekt på journalistiske kriterier og ikke etniske eller kulturelle når de vurderer hva som er en god sak. Sett i forhold til det de har oppgitt som begrunnelse for å velge yrket er dette logisk. De er dessuten godt utdannet og grundig skolert i det journalistiske faget. Når de opptrer som journalister er det den profesjonelle identitetsdimensjonen som er rådende. Men enkelte synes likevel at dette er såpass vanskelig at de holder seg unna visse saker eller temaer:

"Ja, jeg synes saker om islam kan være litt vanskelige å dekke..
Hvorfor det?

Nei, det er så touchy nå, emnet islam og muslimer generelt i vesten etter 11. september. Det har blitt så touchy. Man er alltid redd for å trække noen på foten om det er muslimer eller den andre parten."

"Nei, men jeg vil helst slippe å skrive om [land]. Jeg har gjort det i perioder, men det er vanskelig å bli oppfattet som nøytral når man har et [etnisk] navn. Jeg merker at jeg legger bånd på meg selv, og jeg har opplevd mistillit i deler av det [etniske] miljøet. Jeg skrev for eksempel en artikkel i avisa som havnet på en nettside som er kritisk til [organisasjon]. Der sto det både mitt navn og navnet til faren min, og kort oppsummert ble faren min ble framstilt som en agent for [organisasjon] betalt av den norske stat."

For øvrig er begrunnelsene for å droppe saker rent journalistiske; man sier nei takk til å dekke en konflikt der den ene parten vil fremme sine interesser. En sier at han forsøker å unngå å lage saker der folk han kjenner er involvert og en annen at han sløyfer saker han ikke forstår.

Flere forteller at de får ros fra folk i den etniske minoritetsgruppen når de lager kritiske saker om den samme eller at de oppmuntres til det av publikum med minoritetsbakgrunn. Mange av innvandrergruppene er store og langt fra homogene. Det kan være grunn til å minne om at individene i minoritetsgruppene er like forskjellige som i majoritetsbefolkningen. Flere understreker at det å kjenne et miljø - istedenfor å føre til at man er ukritisk - tvert imot gjør journalisten bedre i stand til å være kritisk til på et

kvalifisert grunnlag:

"Da tolker jeg deg slik at du ikke synes det er problematisk å være kritisk til [nasjonale] miljøer for eksempel?"

Nei, tvert imot. Jeg kan komme inn i moskeen og stille de spørsmålene alle andre stiller, men gjerne på en måte som jeg vet... jeg synes det gir meg litt frihet."

"Synes du det er vanskelig å være kritisk til egen minoritet?"

Nei, jeg tror ikke... Jeg har jo skrevet ganske mange saker med kritisk vinkling og faktisk er det mange som er enige i det som blir skrevet. Og det man bør passe på er at når man skriver kritisk, så skriver man korrekt i hvert fall, at man ikke blander sammen ting og tang som en del journalister med etnisk norsk bakgrunn gjør, at man er mer saklig og ikke henger ut grupper. Det går an å være kritisk uten å gjøre skade."

Å ha ressurser til å utøve kvalifisert kritikk er et grunnleggende og avgjørende journalistisk kriterium. I tillegg til tid og økonomi er kunnskapsnivå og evne til kommunikasjon med dem det gjelder avgjørende ressurser for den kritiske journalistikken. Ut fra denne tankegangen er det logisk at journalister med flerkulturell bakgrunn har et fortrinn når det gjelder å utøve kritisk journalistikk overfor minoritetsgrupper. Likevel blir de av enkelte kolleger mistenkt for å ha for nære bindinger til de gruppene de selv eller foreldrene deres deler etnisitet eller opprinnelsesland med. *Ingen* av journalistene jeg intervjuet mente at deres habilitetsproblemer er større enn andre journalisters.

Få, om noen journalister, vil åpent innrømme at de har habilitetsproblemer på grunn av for nære bindinger til personer eller grupper. Det kan skje i enkeltsaker som man derfor avstår fra, men å innrømme at man har problemer på et mer generelt grunnlag, vil være å diskreditere seg selv som journalist. Kan man derfor stole på at svarene er oppriktige nok og den kritiske selverkjennelsen tilstrekkelig utviklet? Ut fra det de selv forteller om egne prioriteringer og Halls analyse av det postmoderne identitetsprosjektet, mener jeg at svaret må bli ja.

Hvorfor skulle noen mistenke dem for ikke å være profesjonelle nok? Dette er mennesker som har satset på en journalistkarriere og som først og fremst ønsker å bli verdsatt som dyktige journalister og ikke stemples som "innvandrerjournalister". Deres hovedmål er ikke å bli talsmenn eller ledere for et etnisk eller kulturelt interessefelleskap. Det er grunn til å tro at de svært nødig vil pådra seg et dårlig ry som journalister.

De jobber først og fremst med å posisjonere seg i det journalistiske feltet ut fra de mulighetene som finnes (Bourdieu 2005) og de er på vei mot noe "de vil bli" snarere enn å bli fastlåst i noe de eller foreldrene deres har vært. Det gjelder i følge Hall først og fremst å holde mulighetene åpne og unngå å bli fiksert (1996). Ut fra dette er det logisk at flerkulturelle journalister ikke setter promotering av etniske interessegrupper som et mål for sin journalistiske karriere. Det er dessuten umulig for andre å vite når en persons etnisitet blir aktivert, mener Downing & Husband:

Consequently we cannot assume that because we know someone's ethnicity we have insight into how they are reading a particular situation. Their ethnic sensibilities may or may not be engaged. Or their ethnic sensibility may be salient but essentially subordinated by another contingent identity cluster. (2005:18)

Dermed blir den eneste logiske holdningen til dette å ta temaet opp til diskusjon når tvilsituasjoner oppstår. Å forutsette at andre har større problemer med å være profesjonell enn en selv, er etter min vurdering diskriminerende. Et annet spørsmål er om noen av oss er i stand til fullt ut å analysere i hvilken grad relasjoner og egne interesser påvirker vår profesjonsutøvelse. Vi er alle "oss selv nærmest" også som journalister i den forstand at journalistikken preges av den enkelte journalists interesser.

I dagens offentlige debatt har "verdinøytralitet" seilt opp som en grunnleggende etisk standard for enkelte profesjoner som for eksempel politiet. "Nøytralitet" brukes også hyppig innen journalistikken. Selv om ingen av oss *er* verdinøytrale kan vi i vår yrkesutøvelse tilstrebe en *profesjonell* nøytralitet eller upartiskhet slik journalistutdanningene og medias etiske regler legger vekt på. Men det er viktig å være klar over at nøytralitetsbegrepet ofte brukes synonymt med "norske verdier" slik majoriteten tar disse for gitt. Dersom premisset er at den religionen som defineres som "nøytral" i Norge er kristendommen, får vi en mer reell dialog om dette synliggjøres og uttales.

Spørsmålet om habilitet er en utfordring for alle journalister og må vurderes kritisk fra sak til sak i forhold til den enkelte journalist. Det er klart at flerkulturelle journalister også kan møte utfordringer på dette området og at disse vokser med konfliktnivået i den aktuelle saken. Men når noen mistenker journalister med flerkulturell bakgrunn for å ha større problemer andre, kan det like godt skyldes et behov for kontrastering og for å plassere urenheter hos noen andre enn seg selv. Dette er dessuten et komplekst

tema uten enkle svar. Å knagge problematikken til synlige eller overfladiske kvaliteter kan for noen derfor være en lettvinnt løsning. Dersom majoriteten knytter "verdinøytralitet" til hodeplagg den selv kan tenke seg å bruke, til egen ansiktsfarge eller tradisjonelle norske navn, er det en måte å legitimere egen dominans på.

Hvordan definerer egentlig flerkulturelle journalister "sine egne"? Føler de sterk gruppeidentifikasjon og i tilfelle til hvem? Det spørsmålet svarer de på i neste kapittel.

"Eget miljø"

Den offentlige debatten om minoriteter og integrering av innvandrere som foregår i media i dag er tydelig preget av en kamp om definisjonsmakten. Bourdieu mener at den først og fremst foregår mellom det politiske, samfunnsvitenskapelige og det journalistiske feltet, og det er ikke vanskelig å finne eksempler på at dette er aktører som kjemper mot hverandre også i den norske debatten. Politikere, journalister og forskere slåss som nevnt om "symbolic royalty" (2005). Debatten preges til tider av det Gullestad og Hall betegner som "moralsk panikk" (Gullestad 2002:32). Det er opplagt at det også foregår en kamp om definisjonsmakten internt i de ulike feltene etter politiske og ideologiske skillelinjer. I denne sammenhengen vil jeg likevel fokusere først og fremst på kampen *mellom* feltene med utgangspunkt i Bourdieus analyse fordi dette perspektivet gir et fruktbart supplement til de mer allment diskuterte skillelinjene i den offentlige diskursen som politisk uenighet eller interessekonflikter mellom majoritet og minoritet.

I begynnelsen av 2009 har vi hatt en hissig offentlig debatt om hijab i politiet. Med sine raske og motstridende avgjørelser, bortforklaringer og uklarheter fremstår den som panikkartet. Begrepsbruken er moralsk mer enn analytisk og majoritetens privilegier tas for gitt og usynliggjøres¹². I tillegg fremstår markering av egne synspunkter for mange aktører som mer avgjørende enn reell problemløsning. Det handler først og fremst om identitetspolitikk og kontrastering i forhold til grupper som ikke oppfattes som medlemmer av det nasjonale eller etnisk norske.

Gullestad var selv aktør i en debatt som er et godt eksempel på den kampen om definisjonsmakten eller symbolsk overherredømme som Bourdieu beskriver. Hun ble i

---

¹² På den måten kan for eksempel et begrep som "verdinøytral" få offentlig aksept som en kvalitet ved politiet, til tross for at politiet har kristne prester blant sine ansatte og samarbeider tett med den norske kirke, men ikke med andre trossamfunn (Furseth i Dagsavisen 2009.03.16).

2002 av blant andre politisk kommentator i VG, Hanne Skartveit, angrepet for å bruke hersketeknikker i kritikken av skribent Shabana Rehmann:

Dagbladets spaltist Shabana Rehmann er den siste tiden blitt utsatt for de verste hersketeknikkene jeg kan huske å ha sett i norsk samfunnsdebatt.(...) Makten er i denne sammenheng ikke politikere og embetsverk. Makten er her akademikere og venstreintellektuelle, de som i tiår etter tiår har fått bestemme rammene for innvandrerdebatten. (...) Det er lett å forstå at Gullestad og hennes meningsfeller ikke ønsker debatten om akademikernes svik. (Skartveit i VG 090802)

Uka etter angrep Skartveit også forskerne Aud Talle og Berit Torbjørnsrud fra samme angrepsvinkel. En leder som bl.a. førte til at Talle skrev en bok: *Om kvinnelig omskjæring. Debatt og erfaring* (2003) med utgangspunkt i sin forskning, erfaring og sine synspunkter. Her står kampen om definisjonsmakten mellom aktører fra det journalistiske og det samfunnsvitenskapelige feltet.

I denne typen debatter er begreper som “kultur” og “miljø” flittig brukt. I fortsettelsen av debatten i 2002 skrev for eksempel Skartveit om “kvinneundertrykkende kulturer”:

Mange innvandrere i Norge har sine røtter i *kulturer* som er sterkt undertrykkende (...) Verstinger i denne sammenheng er kanskje innvandrere med bakgrunn fra Pakistan og andre Sør-Asiatiske land, samt innvandrere med bakgrunn fra Midtøsten. (...) Det er vår plikt å stille krav til innvandrermiljøene (mine uthevelser). (Skartveit i VG 210802)

Det er store grupper Skartveit skriver om her, de er uklart definert og svært sammensatte. Hvordan kan man egentlig stille krav til et “miljø”, og hva legger man i begrepet? Hvem kan man forhandle eller gå i dialog med i et “miljø”? Når kritikk og krav adresseres så upresist, hvilken hensikt tjener kritikken da? Det er nærliggende å mistenke at dette igjen handler mer om identitetspolitikk og kamp om symbolsk overherredømme enn om konkret problemløsning.

Skartveit er slett ikke alene om uklare og generaliserende målgruppedefinisjoner. Et søk på “innvandrermiljø” i A-tekst i 2008 ga 222 treff¹³. Et tilsvarende på “pakistansk miljø” ga et treff på 66 artikler der begrepet ble brukt til sammen 80 ganger. Entalls-

---

¹³ Jeg søkte i norske papirkilders bruk av begrepene i hele året 2008

formen "det pakistanske miljøet" var hyppigst i bruk med 45 treff, som nr to kom entallsformen av det flerkulturelle "norsk-pakistanske miljøet" med 21 treff, deretter "pakistanske miljøer" i flertall brukt 8 ganger og til slutt "norsk-pakistanske miljøer" med fire treff. I tillegg ble "det pakistanske miljøet" i anførselstegn brukt to ganger.

Først kan man spørre seg om i hvilken grad det upresise og mye benyttede "innvandrer miljø" stemmer overens med konkrete interessefellesskap som de som blir forsøkt omtalt på denne måten kjenner igjen og definerer seg som en del av. Der nest kan man stille spørsmål ved hva journalistene mener med å beskrive en befolkningsgruppe på over tretti tusen personer som ett "miljø". Begrepet "miljø" innebærer en form for samhandling og relasjoner mellom deltakerne som det er vanskelig å tenke seg eksisterer i en så stor gruppe annet enn helt unntaksvis, for eksempel på spesielle høytidsdager. At det finnes flere miljøer innen denne gruppen er mer sannsynlig, men det er likevel den formuleringen som blir minst brukt.

En del norske journalister har med andre ord et forhold til "innvandrer miljøer" og bruker begreper av denne typen som om det handler om reelle størrelser. Gjelder det også den flerkulturelle delen av denne journalistgruppen? Jeg spurte journalistene i denne undersøkelsen om hvordan de definerte "sitt eget miljø", og de aller fleste forteller at de har relasjoner til mennesker fra ulike miljøer og at de betrakter sitt eget miljø som svært variert. Noen stusser over begrepet "eget miljø" og en synes spørsmålet uklart.

Både profesjon, familie, sosialt lag og nasjonal *eller* etnisk bakgrunn nevnes som kjennetegn ved de ulike miljøene de definerer seg som en del av. Alle legger vekt på flere av disse elementene, men de vektlegger dem ulikt. Noen nevner familie og venner som sitt viktigste miljø, mens andre legger mest vekt på kollegene. På spørsmålet "Hva regner du som ditt miljø?" svarer en for eksempel: "Journalister, kunstnere uansett etnisitet". En annen forteller at vedkommende ikke er vant til å bli oppfattet som medlem av en minoritet: "Mine foreldre er sekulære og har alltid regnet med at jeg skal gifte meg norsk og sikkert også at jeg skal bli skilt. Jeg er vant til å bli oppfattet som norsk."

Det er naturlig at det i en så variert gruppe med hensyn til kjønn, alder og kulturell bakgrunn vil variere fra person til person hvor stor del av identiteten den etniske eller kulturelle dimensjonen (Eriksen 1997) oppfattes som av hver enkelt. Mer interessant er det at ingen begrenser sitt miljø til *en* minoritetsgruppe - tvert imot:

"Jeg har ikke noe eget miljø. Jeg har liksom, jeg vet ikke, he he. Jeg har venner fra veldig mange forskjellige miljøer og sosiale lag, forskjellige nasjonaliteter og legninger og alt, så jeg har ikke noe spesielt fast miljø. Det som er litt interessant er at jeg har nesten ikke journalistvenner."

"Jeg har vært i Norge såpass lenge at det er sammensatt. Jeg representerer en norsk elite, jeg kan ikke si noe annet (...) Samtidig har vi vanlige venner, både norske og utenlandske. Men jeg representerer ikke de som klarer seg mindre bra i samfunnet. Jeg representerer heller ikke et spesielt minoritetsmiljø, men kjenner mange fra ulike minoritetsmiljøer bl.a. gjennom studier og arbeid."

En understreker også at man som journalist får et spesielt våkent forhold til de ulike miljøene man ferdes i:

"Mitt miljø er ... Jeg henter mine saker og impulser fra alle jeg møter og omgås med. Som journalist har jeg ørene oppe hele tiden og fanger opp småting her og der fordi jeg har barn i barnehagen, fordi de går på skolen, fordi det er noen ungdomsgreier slik og sånn. Og det er både norsk og [nasjonalitet]."

Når begrepet "innvandermiljø" knyttes til mennesker med minoritetsbakgrunn i media, er det som nevnt oftest *ett* nasjonalt eller etnisk miljø det siktes til. En av journalistene problematiserer dette:

"Det finnes ikke *ett* pakistansk miljø, men mange ulike. Jeg representerer min familie og mine venner. Jeg vil gjerne fronte mitt miljø, men kan ikke representere alle med [etnisk] bakgrunn. Det er vanskelig med forventninger fra minoritetsmiljøene, og jeg føler at jeg ikke er helt akseptert i noen av leirene. Jeg blir verken sett på som helt norsk eller helt [etnisk]."

I integreringsdebatten er det en tendens til å gjøre et enten/eller-perspektiv til premisset. Man er *enten* utlending eller nordmann, innvanderer eller innfødt, *enten* norsk eller tamilsk, og de som har en flerkulturell erfaringsbakgrunn blir ofte forsøkt presset inn i *en* av disse kategoriene. Denne dikotomien er i følge Gullestad en av tolkningsrammene i den nasjonale orden (2002). Riktignok har vi de såkalte bindestreks-begrepene som for eksempel "norsk-pakistansk", og treffene over tyder på at disse begrepene har etablert seg i debatten, men i følge A-tekst handlet det i 2008 først og fremst om *ett* miljø, selv om det i nesten en tredel av disse tilfellene regnes som flerkulturelt. Journalistene i den-

ne undersøkelsen understreker at de ikke hører hjemme i *en* begrenset etnisk kategori. En av dem utdyper dette slik:

"La meg si det sånn at når folk spør hvor jeg kommer fra sier jeg at jeg er norsk men at jeg har [etnisitet] foreldre, "Jammen du føler deg vel norsk, gjør du ikke det?" Nei, jeg føler meg halvt norsk og halvt [etnisitet]. Så jeg er splittet mellom det. Jeg har ikke gått på en skole hvor jeg hadde veldig mange venner med utenlandsk bakgrunn. Så det er kanskje derfor jeg også snakker litt bedre norsk enn andre såkalte innvandrere gjør. Og familien min har heller ikke involvert seg så veldig mye i det [nasjonale] eller [etniske] miljøet hvis man skal kalle det det."

Denne journalisten markerer avstand til begrepene og kategoriene ved å bruke "såkalte innvandrere" og "... miljøet hvis man skal kalle det det". På den måten markerer vedkommende motstand mot tendensen til etnifisering og ekskluderende kategorisering. Det er det flere som gjør. En svarer slik på hva vedkommende regner som sitt eget miljø:

"Ja, hva er det da? Folk fra [kommune]!? Ja, hva er mitt miljø? Jeg har jo [etnisk] bakgrunn, så selvsagt er norsk-[etniske] et miljø. Samtidig er jeg annen-generasjonsinnvandrers født i Norge, så jeg har veldig mye til felles med de som sier at annen-generasjon er mørkhudede nordmenn eller førstegenerasjons nordmenn eller hva man skal kalle det. Jeg har ikke noe til felles med..., jeg ser meg ikke som, jeg ikke komfortabel med det "muslimske miljøet", så hvis jeg skal definere det, blir det vel norsk-[etniske].

Det journalistene forteller er både at et eget miljø er vanskelig å definere fordi deres omgangskrets består av flere forskjellige miljøer eller av en flokk med enkeltindivider med forskjellig bakgrunn. De forteller også at de kategoriene som brukes er problematiske eller feilaktige og at tendensen til etnifisering i bunn og grunn er et lite fruktbart prosjekt fordi det fokuserer på kriterier som er lite relevante og til dels ikke-eksisterende. Selv signaliserer de en etnisk og nasjonal åpenhet - et både/og-perspektiv. De ser seg selv som representanter for det norske og noe *mer* - og de *velger* selv når de vil aktivere de ulike dimensjonene:

"Hva skal jeg si, jeg er veldig glad i urdupoesi og indisk klassisk musikk og dyrker disse interessene sammen med indiske og pakistanske venner. Så har jeg jo [antall søsken] - hele familienettverket er veldig [nasjonalitet]. Men jeg har noen norske barndomsvenner. Jeg ser meg selv som en representant for den flerkulturelle utviklingen som har skjedd i Norge de siste 20 årene. Jeg

sklir inn i forskjellige miljøer avhengig av hva jeg har lyst til den dagen.”

Journalistene forteller om valgfrihet, variasjon og kompleksitet. Deres definisjoner av miljøtilknytning passer inn i det som Hall (1996) og Eriksen(1997, 2007) beskriver som det postmoderne identitetsprosjektet. Det er relasjonelt, situasjonelt, under utvikling og kan være til dels motstridende.

Men om journalister med flerkulturell bakgrunn mener at de har stor frihet til å velge miljøtilknytning og i hvilken grad deres etnisitet skal være fremtredende, så har majoritetens medieaktører på sin side stor valgfrihet mht til hvilke markører de vil vektlegge når de finner etnifisering hensiktsmessig. Når grupper og interessefellesskap er mer flytende og mindre vesentlige enn tidligere fordi de dominerende holdningene har beveget seg i nyliberalistisk retning (Eriksen 2007) blir det større valgfrihet både når det gjelder inkludering og ekskludering. Majoriteten har et hierarki av ulike tolkningsrammer som *kan* brukes ekskluderende (Gullestad 2002). Etnifisering er en slik tolkningsramme:

Ethnicity occurs when cultural differences are made relevant through interaction. This concerns what is socially relevant, not which cultural differences are 'actually there'. (...) Indeed a variety of criteria can be used as markers of cultural difference in interethnic situations - phenotype (appearance of 'race'), language, religion og even clothes. If any such marker is socially recognised as an indicator of an ethnic contrast, it matters little if the 'objective cultural differences are negligible. (Eriksen 1995/2001:251)

Representanter for majoriteten velger hvilken markør det er relevant å legge vekt på og vokter på denne måten over medlemskapet til gruppen. Spekteret av markører hindrer at en outsider kan søke medlemskap bare på grunn av *en* (Downing & Husband 2005:16). På denne måten står det mer eller mindre fleksible individuelle identitetsprosjektet som journalistene forteller om, i et motsetningsfylt spenningsforhold til den kontrollen over medlemskapet i "det norske" som ligger i majoritetens tendens til etnifisering og bruk av upresise gruppekategorier.

De flerkulturelle journalistene er ressurssterke mennesker. Deres ferdigheter og kunnskaper gjør at de har en reell valgfrihet som er større enn mange andres. De er vellykkede og vil i stor grad bli godkjent som medlemmer av de gruppene de velger å søke medlemskap i. Men som de har fortalt gjelder ikke dette i alle situasjoner.

Ikke alle har denne valgfriheten. Mennesker som er fattige, snakker dårlig norsk og bærer synlige tegn på andre kulturelle tradisjoner, vil lett bli marginalisert. Dårlig norsk og dårlig økonomi er jo også noe av det som begrenser adgangen til deltakelse i det norske samfunnet og skaper større avhengighet til minoritetsgruppen. Det samme gjelder selvfølgelig den bevegelsesfriheten som enkelte kvinner med minoritetsbakgrunn pålegges som en del av en patriarkalsk undertrykkelse.

Mediedekningen av minoriteter

Majoritetsmedienes tendens til å knytte negative egenskaper eller handlinger til det utenlandske eller innvandrede, og samtidig fornorske vellykkede mennesker med innvandrerbakgrunn, er godt dokumentert (Eide 2002, Eide & Simonsen 2007, Lindstad & Fjeldstad 1999, 2005). Som Merete Lindstad & Øyvind Fjeldstad har formulert det: "På seierspallen er vi alle nordmenn!" (1999:54). Minoriteter behandles som grupper som tildeles kollektiv skyld, mens majoritetens medlemmer stilles til ansvar individuelt (Gullestad 2002). På litt forskjellige måter konkluderer forskerne i stor grad med det samme: dekingen av minoriteter er stereotyp, den utfolder seg innefor et begrenset tematisk repertoar og mennesker med minoritetsbakgrunn tildeles et fåtall roller. Men bildet er samtidig sammensatt – det finnes ulike og motstridende tendenser og forskjeller mellom mediene. Og det finnes også motstridende tendenser internt i de ulike publikasjonene. I norske publikasjoner er det ikke uvanlig med nyanserte *meninger* side om side med stereotype *nyheter* (Hovden 2008).

I sin masteroppgave om angivelse av nasjonal og etnisk majoritetsbakgrunn i norsk dagspresse konkluderer Siri Jeanette Pedersen med at tre av ti angivelser virker urettmessige, det vil si irrelevante i forhold til tekstens øvrige innhold og fungerer som negativ synliggjøring av etniske minoriteter (Pedersen 2006)¹⁴. Et overveldende flertall av disse angivelsene er registrert i tekster som handler om kriminalitet (2006:ii). Som bakgrunn for vurderingen av urettmessige angivelser brukte Pedersen Vær varsom-plakaten og de etiske retningslinjene i de aktuelle avisene.

Også journalistene i denne undersøkelsen er overveiende svært kritiske til mediedekningen av minoriteter og er i likhet med forskerne opptatt av at det er et altfor stort

---

¹⁴ Pedersen har i sin masteroppgave benyttet kvantitativ og kvalitativ innholdsanalyse av fire aviser; Verdens Gang, Aftenposten morgen, Stavanger Aftenblad og Rogalands Avis, over en måned. I tillegg gjorde hun semistrukturerte intervjuer med redaksjonelle informanter fra de samme avisene.

fokus på negative saker som kriminalitet og at det tematiske repertoaret er for snevert. Flere uttaler at nyhetsdekningen er mest negativ. En sier det slik:

"Nyhetsjournalistikken leter etter konflikter, og stoff som har med integrering og islam å gjøre er konfliktfylt. Det ligger der. Men så er det noe med hvordan vi håndterer dette. Hvor lenge kan nyhetsjournalistikken seile på klisjeene og featurejournalistikken holde på med å reparere skadene. Hvor lenge skal nyhetsjournalistikken ødelegge og knuse? Det er der vi er. Nyhetsjournalistikken må endre seg litt. Den skal være spissformulert, men den må være det med mer empati."

Flere av journalistene gir uttrykk for at de forsøker å bidra til en endring i retning av en mer balansert og rettferdig dekning av mennesker med flerkulturell bakgrunn. Det gjør de ved å delta i diskusjonene på redaksjonsmøter, bruke andre kilder, skrive kommentarer og en jobber også med forskning på området. De protesterer mot den kulturaliseringen Gullestad (2002) beskriver og ønsker å sette et større spekter av temaer på dagsorden og gi mennesker med minoritetsbakgrunn langt flere roller i media:

"Forbrukersaker, kultur, underholdning, skole ... saker hvor de kan opptre som normale personer, hvor en person er der fordi man er mor, kone, søster, eller fordi du er lege, tekniker eller forelsket – noe som ikke har med kultur å gjøre. Du er ungdom, elev, student, uavhengig av bakgrunn, at spørsmålene går på det naturlige, i kraft av din posisjon eller yrke, på en måte."

Flere forsøker altså å bidra i positiv retning, men noen sier at de føler at de burde gjort mer. Som tidligere nevnt ga et par av journalistene uttrykk for at de ikke alltid orket å ta kampen opp på redaksjonsmøtene, blant annet fordi det krever så stor innsats å få på en såkalt "snill" sak.

Både Gullestad (2002) og Eide & Simonsen (2007) er opptatt av mediene som fellesskapets grensevoktere og at medlemskriteriene endres over tid. Hvem som annengjøres eller ekskluderes avhenger av historiske, sosiale og politiske betingelser. Gullestad har påvist de siste tiårenes tendens til å gjøre avstamning og kultur til en fremtredende forståelsesramme – statsborgerskaper er derfor ikke så mye verdt (2002:21). Eriksen (2005) og Næss (2003) har konstatert at det etter 11.september 2001 har vært et helt spesielt fokus på religion, med en anti-islamisk tolkningsramme som den rådende. Eriksen skriver i *Media and the Glocal change* (2005):

The single most discussed field of tension involving identity politics is doubtless the relationship between “the West” and “Islam”. Since the Salman Rushdie affair from 1988, but especially after 11. September 2001, this presumed has been subject to an enormous amount of attention, both among secularized North Atlantic peoples, Muslims and everybody else. (2005:32)

Næss konkluderer i sin masteroppgave i religionsvitenskap med at mediene formidler mytiske forestillinger om muslimske innvandrere i Norge fordi de ved sin annerledeshet utfordrer den etablerte makts normer og verdier. Makten (ved mediene) ufarliggjør ved sin formidling den utfordringen de representerer og opprettholder på den måten intern harmoni (2003:124)¹⁵.

Journalistene i denne undersøkelsen forsøker å bidra med andre tolkningsrammer og motdiskursive trekk. De arbeider aktivt med å normalisere mennesker med flerkulturell bakgrunn, med naturlig inkludering av dem i mediedekningen og de legger vekt på vår felles nasjonale tilknytning. Journalistene er uenige om hvorvidt utviklingen går i positiv eller negativ retning. En mener at deknningen av minoriteter er bedre og mer helhetlig enn for fem år siden. En annen sier at mediedekningen generelt er bedre enn for ti år siden:

”Jeg synes den har blitt bedre. Jeg synes det har skjedd en positiv utvikling. Men jeg synes jo samtidig det er lang vei igjen før man kommer i mål.”

En annen journalist mener at utviklingen går i negativ retning:

”Vi har begynt å tro at disse slemme afghanerne eller slemme irakerne finnes rundt oss i Norge. Det synes jeg er media og hvert fall debatter og nettdebatter har vært preget av at vi tror det globale bildet gjelder hjemme.

Synes du utviklingen er negativ?

Ja, veldig. Dessverre så er den det.”

Flere mener at det er stor forskjell på de ulike mediene, og en sier at utviklingen går for sakte:

” Jeg synes det er for mye på stedet hvil. Jeg har vært engasjert i dette temaet

---

¹⁵ Næss analyserte til sammen 200 reportasjer om kvinnelig omskjæring, tvangsekteskap og gjengvold som ble publisert over en tidsperiode på ca et halvt år i 2000/2001. Reportasjene var hentet fra nettutgavene av Aftenposten, Dagbladet, VG og nettsidene til TV2-programmet *Rikets tilstand*.

(...) la oss si 11 år, da, og jeg har sett det veldig tett, og det er på stedet hvil, altså. For 11 år siden diskuterte vi tvangsekteskap og omskjæring og det gjør vi fortsatt. Det er altfor lite fokus på, la oss si helseproblemer blant minoritetene; sukkersyke, høyt blodtrykk, mental helse. Det er altfor lite fokus på jobbdiskriminering, diskriminering i rettsvesenet, altså en hel rekke områder, da. Altfor lite fokus på de utrolig flinke folka som reiser utenlands for å studere, mange jenter som reiser til utlandet, alt det som vi ikke ser... det skjulte sexlivet, det er så mye som skjer der ute, mens debatten og politikerne holder fortsatt på med omskjæring og tvangsekteskap. Det har jeg sett nå i 11 år, igjen og igjen og igjen.”

I følge denne journalisten holder majoritetsmediene fokus på de sidene ved innvandrernes kultur som provoserer majoriteten mest, i tråd med Gullestads teori (2002:32). Tvangsekteskap og omskjæring er nettopp noe av det som truer et av kjernesymbolene i vårt moderniseringsprosjekt, kvinnefrigjøringen. Majoritetens oppfatning av det vellykkede norske likestillingsprosjektet blir også utfordret av faktiske forhold som store kjønnsbaserte lønnsforskjeller og at vold mot kvinner i Norge er et alvorlig samfunnsproblem. Ved å holde fokuset på andres feil og mangler, kan vi fjerne oppmerksomheten fra våre egne. Tvangsekteskap er kriminelt og i strid med menneskerettighetene, og det er selvfølgelig helt nødvendig at norske medier interesserer seg for dette. Det er proporsjonene og graden av interesse som er gjenstand for kritikk her.

Selv om de rådende diskursene i følge både forskerne og journalistene annengjør innvandrere og knytter kriminalitet til kultur, er det også en dominerende diskurs som fokuserer på majoriteten eller myndighetene som ”problem” (Eide & Simonsen 2007). Denne er tvetydig fordi det både handler om kritikk av majoritetssamfunnet som hindring for minoritetene, men også om kritikk av myndighetene fordi de ikke gjør nok for å rette opp kritikkverdige forhold i minoritetsmiljøene. Dekningen av minoriteter er sammensatt: Elisabeth Eide & Anne Hege Simonsen oppsummerer at vi finner både konfrontasjon, kritikk, dialog og ambivalens i de aktuelle mediediskursene (2007).

Journalistenes ulike synspunkter og Eide & Simonsens oppsummering av deres funn, forteller noe om hvor vanskelig det er å generalisere både om media og om flerkulturelle journalister. Journalistene har ulike ståsteder og interesseområder og begrepet ”media” rommer et mangfold av publikasjoner med ulike målgrupper og varierende kunnskapsnivå i redaksjonene. Det er rimelig å anta at utviklingen i noen redaksjoner har gått i positiv retning, mens andre har stått på stedet hvil samtidig som noen av de mest tabloide mediedebattene har tilspisset seg.

Som publikum erfarer vi at mange nye stemmer har kommet til i debatten de siste årene. Dette er iøynefallende og virker med nødvendighet nyanserende og er dermed ett av de positive elementene i dette sammensatte bildet. Samtidig må man i en kritisk analyse også se på hva som når ut til et bredt publikum og hva som er mest holdningsdannende – debatter og kronikker eller den løpende nyhetsdekningen? Etter min mening må man trekke inn både feltanalyse og brukerundersøkelser dersom man skal kunne konkludere med hensyn til i hvilken grad media skaper fordommer og bidrar til diskriminering.

Dekningen av islam og muslimer

Når dette skrives har begrepet "snikislamisering" nettopp festet seg som et begrep i den offentlige debatten. Det ble lansert av Fremskrittspartiets Siv Jensen og raskt adoptert av en del meningsyttere også utenfor Fremskrittspartiets rekke. Etter min mening er dette et godt eksempel på et mystifiserende begrep som kan tåkelegge viktige politiske utfordringer. Det som er snikende skaper engstelse, men er skjult og dermed vanskelig å møte eller konfrontere. Hvis man isteden velger å diskutere "islamiseringen" av Norge, blir det langt mer konkret og åpent for en diskusjon om eventuelle mottrekk. Ordvalget sier noe om dagens debattklima når det handler om muslimer og islam.

Edward Said åpner andre utgave av *Covering Islam* (1997) med å skrive om den negative utviklingen som har funnet sted siden førsteutgaven kom ut 16 år tidligere. Han analyserer artikler og kommentarer i amerikanske og europeiske aviser og mener at journalistene er langt mer opptatt av å komme med dramatiske uttalelser om islam enn å bygge på kunnskap og ta utgangspunkt i konkrete hendelser og analysere disse. Han mener at tendensen er fiendtlighet, reduksjonisme og overdrivelse av muslimsk ekstremisme i den muslimske verden og at det vestlige synet på islam knytter merkelappen "islam" til noe mange muslimer er i opposisjon til:

The irony is that Western views of Islam on the whole prefer to associate "Islam" with what many Muslims themselves are opposed to in the current scene: punishment, autocracy, medieval modes of logic, theocracy. (Ibid:68)

I følge Said er begrepet "islam" slik det brukes av mange amerikanske og europeiske journalister i liten grad knyttet til realiteter, men begrepet fungerer som en symbolsk syndebykk for alt vesten ikke liker (også ved seg selv).

Det er allerede tolv år siden Said oppsummerte de siste femten årenes utvikling som svært negativ, og som nevnt er det flere forskere som har konstatert en forverring av konflikten siden den gang. Eriksen (2005) beskriver i likhet med Said den konstruerte dikotomien "Islam" og "vesten" og den polariseringen som nå foregår som svært alvorlig. Eriksen mener at det handler om identitetspolitikk som et svar på globaliseringen og om *konstruerte* sosiale kontraster:

The very conceptual pair "The West" and "Islam" is deeply problematic. "The West" is a vague geographic term, including the EU, the USA and their richest satellites (Canada, Norway, etc.), as well as two of the easternmost countries in the world, Australia and New Zealand. Islam is a universalistic religion with adherents in every country, including all the Western ones. Could "The West and the East" have been used instead, as a more consistent dichotomy, or perhaps "Christianity and Islam" as in the old days? Hardly. All such dichotomies are Trojan horses concealing the hidden agenda of overstating the importance of one particular boundary at the expense of neglecting all the others (2005:32).

Næss skriver i sin masteroppgave at "muslimer" eller "islamister" etter 11. september blir kommentert nesten utelukkende i negative sammenhenger i de norske avisene hun har tatt for seg. Hun mener at avisene tillegger muslimers "annerledeshet" overordnet betydning (2003:25).

På spørsmålet om norske mediers dekning av islam og muslimer er svarene fra journalistene i denne undersøkelsen nesten entydige og helt i tråd med synspunktene til Said, Eriksen og Næss. De fleste er sterkt kritiske, to uttaler seg ikke og en ønsker ikke å generalisere om dette. De som ytrer seg mener at dekningen er svært negativ og bruker begreper som "generaliserende" og "polariserende", at den er "kunnskapsløs", "ladet", "stigmatiserende" eller "overmystifiserende". En sier at "islam er blitt et skjellsord nå" og en annen at dekningen er preget av "frykt og forakt". Her er to av svarene på spørsmålet om deres inntrykk av norske journalisters forhold til islam og muslimer:

"Veldig påvirket av at de ikke kjenner til det, veldig ladet, og det er veldig mye uvitenhet. De går rett på den vanlige greia. Jeg kan gjøre hva som helst og si at dette gjør jeg fordi jeg er muslim, som om islam er grobunn for alt og forklarer alt."

"Det er jo veldig viktig at man er kritisk til en del av det som skjer innen de muslimske miljøene i Norge og i vesten, men jeg føler at kritikken er veldig krass og sterk og motpolene blir bare større og større. (...) Og så tror jeg at en tenåring med muslimsk bakgrunn som leser dette i avisen eller ser debatter om igjen og om igjen på tv hvor muslimer hele tiden blir kritisert og sett på som et problem i samfunnet, så tror jeg at det kan gjøre noe med hodet til et sånt menneske. Det er noe vi må prøve å unngå for det kan utvikle seg til en del tikkende selvmordsbomber etter hvert når du føler at du aldri blir akseptert eller inkludert i det samfunnet du lever i fordi du er muslim."

Flere av de begrepene som brukes kritisk om deknningen av islam og muslimer finner vi igjen i forskningsrapportene om samme tema. "Generalisering", "polarisering", "mystifisering" og "stigmatisering" er gjengangere i den kritiske forskningsdiskursen. Det innebærer at journalistene i denne undersøkelsen støtter opp om forskningsresultatene og med sine erfaringer som medieaktører bekrefter disse. Samtidig vil flerkulturelle journalister og kritiske forskere også være aktører i den samme diskursen og ha innflytelse på hverandre. Å kalle dette en "smitteeffekt" ville være å gi kritikken et useriøst stempel, og det er det ingen grunn til. Men at aktører som ofte deltar i de samme diskusjonene og deler felles erfaringer forsterker hverandres synspunkter, er det likevel grunn til å tro.

Det svaret som oftest gjentas er at norske journalister generelt vet altfor lite om islam og muslimer. En tredel av journalistene nevner spesifikt "kunnskapsløshet", "mangel på kunnskap" eller at norske journalister "vet for lite". Både Said (1997) og Næss (2003) viser også til journalisters manglende kunnskap og interesse for realitetene. Dette sier noe om interessen for feltet. Det er som tidligere nevnt ikke et område med høy status, og det krever en viss investering å skaffe seg kunnskaper på området. De fleste har heller ikke noe erfaringsgrunnlag å bygge på, noe som i mange sammenhenger kan være et incitament og gjøre prosjektet mindre pedagogisk krevende.

Det er dessuten normalt at man investerer der man kan få noe igjen for det (Eriksen 1997). Økt anerkjennelse i eget interessefellesskap eller høyere lønn er vanlige drivkrefter, men for de fleste norske journalister er det ikke åpenbart at større kunnskap om islam kan gi personlige fordeler. Ekspertkompetanse eller økt reisevirksomhet kan være motiverende, men da må slike muligheter være tilstede.

I følge Bourdieu posisjonerer vi oss som nevnt i forhold til de mulighetene som finnes i det journalistiske feltet. Han mener at journalister ikke først og fremst handler som ansvarlige enkeltindivider, men i minst like stor grad er marionetter på en scene

(det journalistiske feltet) som er underlagt økonomiske strukturer og i stor grad styres av disse (2005:42). Det journalistiske feltet har svak autonomi i forhold til det økonomiske feltet. Markedshensyn og inntjeningsevne vil være avgjørende for mulighetene i feltet, spesielt i den delen som er nærmest den økonomiske polen. Det er grunn til å tro at kunnskap om islam får høyere status når en mediebedrift i denne delen av feltet finner slik kompetanse lønnsomt.

Mangel på kunnskap er fordømmenes grobunn, samtidig som fordommer ikke er lette å erkjenne, ofte er de også ubevisste. Hvis manglende kunnskap på et felt oppfattes som en helt normal side ved profesjonen, kan det få uheldige konsekvenser. Journalistene mister mulighetene til å være kritiske og selvstendige og blir selv avhengige av mediedekningen som sin viktigste informasjonskilde. Samtidig som de driver den videre. I verste fall kan dette innebære et lukket system der journalister bruker egne fordommer til å produsere nye. Et flerkulturelt *marked* eller en flerkulturell *kollega* kan bidra til å åpne det lukkede systemet overfor omverdenen.

Eriksen (2005) mener at en polarisering basert på dikotomien "islam" og "vesten" vil føre til mer vold på begge sider, dersom den ikke blir utfordret av alternative ideologier. Også Eriksen nevner *kunnskap*, viljen til å lytte og evnen til å sette seg inn i den andres ståsted som helt avgjørende for å bryte den negative utviklingen. Etter min mening er det godt dokumentert både av Eriksen, andre forskere og bekreftet av de flerkulturelle journalistenes utsagn at det er på høy tid at norske journalister tar denne utfordringen alvorlig.

Flere av de journalistene som uttaler seg kritisk om mediedekningen av islam understreker at de reagerer på den selv om de ikke selv er muslimer. En sier at vedkommende har snakket med muslimer som føler at rommet rundt dem blir mindre og mindre og er selv sjokkert:

"Jeg er sjokkert over islamdebatten og hvor utrolig raskt den negative utviklingen har gått. Det er ingen grunn til å idyllisere all praksis i minoritetsmiljøer eller muslimske miljøer. Jeg har også en grunnleggende tanke om at noe er gjort feil, siden FrP nå er blitt landets største parti. Det handler ikke bare om de som stemmer FrP eller innvandrerne, men også om sosialdemokratene som bare har regnet med at dette skal gå bra. Den velmenende multikulturelle intelligensiaen, eliten og journalistene er blitt nødt til å ta debatten. Men nå driver mediene debatten videre i retning av ytterpunktene."

Denne journalisten tegner et bilde av mediene som *aktører* som bidrar til at det blir større avstand mellom partene i konflikten. Journalistene spisser konflikten, fokuserer på motsetningene og driver den dermed videre. Dette er et bilde av hvordan media *kan* fungere på sitt verste og i noen tilfeller også gjør det.

Ytringsfrihet

Ytringsfriheten er nedfelt i den norske grunnloven og de internasjonale menneskerettighetene. Spørsmålet om ytringsfrihet er mye fremme i den offentlige debatten, og har særlig etter striden om Muhammed-karikaturene vært et gjennomgangstema. Det er ingen tvil om at karrikaturstriden førte til en temperaturstigning i debatten om ytringsfrihet og fikk mange medieaktører til å bygge barrikader for å verne om den. Den norske regjeringen trakk i 2009 et forslag om å utvide blasfemiparagrafen før det kom til realitetsbehandling fordi motstanden ble for sterk. De mest toneangivende motstanderne ga sterkt uttrykk for at den foreslåtte utvidelsen ville innskrenke ytringsfriheten.

Redaktører og journalister er naturlig nok blant de mest aktive forsvarerne av denne friheten og den omtales også i det første punktet i "Vær varsom-plakaten" som er de etiske reglene for media som er vedtatt av Norsk Presseforbund. Om pressens samfunnsrolle står det bl.a.: "Ytringsfrihet, informasjonsfrihet og trykkefrihet er grunn-elementer i et demokrati. En fri, uavhengig presse er blant de viktigste institusjoner i demokratiske samfunn". I de neste punktene står det blant annet også at pressen har et spesielt ansvar for at ulike syn kommer til uttrykk og at det er pressens plikt å sette et kritisk søkelys på hvordan den selv fyller sin samfunnsrolle (Norsk Presseforbund, lesedato 2009.06.09).

På bakgrunn av at mange av journalistene i denne undersøkelsen kritiserer mediedekningen av minoriteter generelt og av islam og muslimer spesielt, er det naturlig å stille spørsmål ved hvordan ytringsfriheten *praktiseres* i norske medier. Den formelle ytringsfriheten i Norge er uomtvistelig, og flere av journalistene i undersøkelsen understreker også hvor grunnleggende og dyrebare den er. Men samtidig er det mange som gir uttrykk for at ikke alle grupper eller individer kommer til orde på like vilkår og at det er visse synspunkter det er vanskelig å komme fram med i norske medier. Hvis de har rett, innebærer dette at media ut fra de presseetiske reglene bør gå egen forvaltning av ytringsfriheten etter i sømmene. Det burde jo også være interessant for ytringsfrihetens ivrigste forsvarere å undersøke i hvilken grad den fungerer i praksis.

Spørsmålet til journalistene var hvordan de opplever ytringsfriheten i Norge - om den praktiseres slik den burde. Her er noen av svarene:

"Visse ytringer hos enkelte grupper kommer lettere på. Spesielt hvis de er med på å opprettholde "vi" og "dem"-delingen. Media jakter på ytterliggående synspunkter på minoriteter, for eksempel fra FrP-folk."

"Den er dyrebar. Det er det beste vi har, men samtidig dømmes den ut fra... den har fått rammer for hva som er akseptabel ytringsfrihet. Man vil ha ytringsfrihet for å kunne publisere tegninger av Muhammed, men en ekstrem ytring fra den andre siden vil ikke være like akseptabel. Den gjelder ikke for alle."

Når det gjelder grupper som ofte faller utenfor er det flere som nevner minoriteter og en som mener at det i tillegg til dem er andre marginaliserte grupper som for eksempel ungdom og funksjonshemmede som ikke slipper så lett til. To av journalistene retter fokus mot grupper som ikke kommer til orde eller lett feiltolkes av årsaker som ligger utenfor media selv. Det handler om posisjon og språk:

"Mange muslimske kvinner slipper jo ikke til for veldig mange av de som har lederposisjoner eller har vervene i de forskjellige organisasjonene er jo stort sett menn."

"Den gjelder ikke for folk som ikke snakker norsk. Imamene er for eksempel livredde for å si noe som kan feiltolkes. Jeg kjenner en god del imamer og mange av dem er veldig allrighte folk. Journalistene må ha med tolk når de snakker med dem og det skjer mange tabber."

Disse kommentarene peker på en vesentlig side ved ytringsfriheten. Den er en *rettighet*. Selv om media har et viktig ansvar som forvalter og portvokter for ytringsfriheten, er det også den enkelte samfunnsborgers ansvar å ta rettigheten i bruk. Å lære seg norsk og ta aktivt del i samfunnsdebatten, blant annet gjennom organisasjonslivet, er viktige virkemidler.

Flere av journalistene er opptatt av at det er visse synspunkter som det er vanskelig å fremme og at det er mange som er redde for å gi uttrykk for det de mener. De mener at ytringsfriheten i praksis blir innskrenket på grunn av selvsensur og sosialt press. En starter med å svare at ytringsfriheten i praksis gjelder for alle:

"Ja, det vil jeg si. Jeg har aldri hatt noe problem med å si det jeg mener. Men jeg tror nok at folk med minoritetsbakgrunn er litt reddere enn folk flest for å si det de mener. Jeg tror at etter 11. september har mange av de ærlige stemmene blitt litt tause, eks de som er kritiske til USA eller kritiske til en rekke andre ting har blitt litt mer paraniode. Det gjelder jo også for eksempel Krekar, hvordan han også gradvis ble mer og mer stum og holder jo nesten helt kjeft. Så selv ekstremister har jo da... og da kan du sjøl tenke deg hvordan det er med vanlige folk som har meninger og vil ytre ting. Skal de få lov til det? (...) Så jeg tror nok at en del minoriteter føler at ytringsfriheten er... ja, de tør ikke. Og at den vil bli brukt mot dem."

Flere av journalistene er spesielt opptatt av at det er svært vanskelig å være kritisk til Israel i norsk offentlig debatt:

"Hvis du for eksempel kritiserer jøder og Israel, da kan det gå virkelig ille, og det har vi to gode eksempler på, Jostein Gaarder og Kristin Halvorsen. Jeg har en del meninger om det, du kan ikke si det i media."

"Men dette at man ikke kan kritisere staten Israel gjelder jo Vesten generelt, så det er jo ikke bare i Norge, og jeg synes også at det er et problem. Et annet tema som man ikke snakker så mye om eller ikke tør å si så mye om sitt syn på er det her med selvmordsbombere. Og jeg vet at det er veldig mange som har et annet perspektiv på det. De synes ikke at det er greit å drepe mennesker, men de kan på en måte forstå den frustrasjonen som en selvmordsbomber har. Men hvis man sier det så blir man jo oppfattet som en terrorist."

Medieaktørene kan ikke ta hele ansvaret for at folk ikke tør å komme med upopulære uttalelser. Internt gruppepress, manglende sivilt mot eller bekvemmelighetshensyn er ikke først og fremst medias problem. Men media skaper et debattklima og må være seg dette bevisst. Dersom media jakter på ytterliggående synspunkter, får dette konsekvenser. Dersom redaktører definerer ytringsfriheten relativt avhengig av hva slags sak, gruppe eller nasjon det er snakk om, er det i realiteten en innskrenkning av ytringsfriheten.

Noen synspunkter vil alltid bli oppfattet som mer "populære" og mer "politisk korrekte" (i begrepets egentlige forstand) enn andre i forhold til publikasjonens målgruppe. Og det er dette forestilte "vi" mediebedriften opererer ut fra (Eide & Simonsen 2007:20). Nyhetsjournalistene er på jakt etter sensasjoner og oppsiktsvekkende uttalelser, det er ikke de gjennomsnittlige utsagnene som skaper overskriftene. Men medieaktørene må hele tiden veie nyhetsjournalistikkens kjøreregler og markedshensynet opp mot det samfunnsansvaret som er nedfelt i Vær varsom-plakaten. Det er alternative må-

ter å dekke en sak på, og det finnes verktøy for journalister som ønsker å utøve en løsningsorientert og konfliktdempende journalistikk.

Kap. 5: Avslutning

De flerkulturelle journalistene som er intervjuet i denne undersøkelsen ble journalister av omtrent de samme årsakene som andre norske journalister oppgir: samfunnsengasjement, skriveglede og ønsket om å ha en uforutsigbar og kreativ arbeidsdag. Noen få oppgir et minoritetspolitisk engasjement som *en* av motivasjonsfaktorene bak yrkesvalget, men flere gir også uttrykk for at de ikke er spesielt opptatt av integreringsspørsmål. Ingen forteller om nevneverdig motstand hjemmefra i forhold til dette yrkesvalget, men flere gir på forskjellige måter uttrykk for at de har fått støtt fra sine foreldre, både på vei inn i yrkeslivet og under yrkesutøvelsen, for eksempel til å avvise påvirkningsforsøk og press fra etniske interessegrupper og enkeltpersoner med minoritetsbakgrunn.

Flertallet av journalistene betrakter sin erfaringsbakgrunn og sin språklige og kulturelle kompetanse som en *fordel*, blant annet fordi det gir dem tillit og letter kommunikasjonen i forhold til kilder og intervjuobjekter med minoritetsbakgrunn, men ingen ønsker å jobbe *bare* med minoritetsrelaterte temaer. Flere av journalistene understreker at det er viktig at ikke redaksjonene utøver press i den retningen, men lar journalistene selv ta initiativ til å bruke denne kompetansen når de finner det naturlig. De fleste gir uttrykk for en motstand mot å bli kategorisert som "innvandrerjournalister", mens enkelte er mindre opptatt av hvilken rolle de tilskrives av kolleger. De mest avslappede befinner seg i posisjoner der de opplever at de er godtatt av sine ledere som like kvalifiserte og allsidige som sine kolleger.

Det er grunn til å tro at behovet for å holde mulighetene åpne og unngå å bli kategorisert som "innvandrerjournalist" er størst i begynnelsen av karrieren og i mediebedrifter der en slik spesialisering er en reell mulighet eller risiko. Jeg tolker motstanden mot å bli betraktet som "innvandrerjournalist" både som et uttrykk for at dette er et område med lav status i det journalistiske feltet og dermed innebærer liten symbolsk og konvertibel kapital, og også som et uttrykk for det postmoderne identifikasjonsprosjek-

tet der det gjelder å holde de individuelle valgmulighetene mest mulig åpne slik at den enkelte fritt kan manøvrere i retning av mer attraktive posisjoner i feltet. Jeg ser dette også som en motstand mot en diskriminering som er ulovlig i følge dagens antidiskriminerings lovverk og som også de toneangivende stemmene i den offentlige debatten tar avstand fra, enten det gjelder diskriminering på grunn av alder, kjønn, funksjonshemning, rase, religion eller etnisitet.

Det er like fullt godt dokumentert at det er stor avstand mellom det som kommuniseres offentlig om diskriminering og dagens *praksis* i arbeidslivet. Mange arbeidstakere som offisielt er beskyttet av vern mot diskriminering opplever at veien inn i arbeidslivet og oppover karrierestigen byr på motstand og forskjellsbehandling som de erfarer *eller* mistenker har bakgrunn i etnisitet eller religion. Selv om journalistene i denne undersøkelsen i begrenset grad rapporterer om opplevd forskjellsbehandling, er noen enkeltepisoder nok til at behovet for å være på vakt mot dette blir alarmert. Dokumentasjon som viser at det foregår en utstrakt diskriminering i arbeidslivet i Norge og rapporter om diskriminering i media fra andre nordiske land forsterker dette behovet.

Det er et spenningsforhold mellom ønsket om å bli verdsatt for en spesiell etnisk, religiøs eller kulturell kompetanse og et samtidig ønske om ikke å bli betinget eller begrenset av den. I utgangspunktet er dette et allmennmenneskelig trekk – vi ønsker alle at våre spesialiteter skal erkjennes som attraktive, men vi vil ikke hindres av dem. Og vi ønsker selv å bestemme når de ulike dimensjonene ved identiteten er mer eller mindre vesentlige. Så lenge majoriteten er premissleverandør og den nasjonale orden fungerer hierarkisk, vil kampen for selv å få definere og vektlegge egen etnisk tilhørighet være nødvendig bare for mennesker, og i denne sammenheng journalister, med minoritetsbakgrunn.

Forholdet mellom minoritet og majoritet er en maktrelasjon og som sådan er det de dominerte og ikke de dominerende som har behov for å protestere mot dominansforholdet. Når de dominerte reagerer, er det samtidig et tegn på at dominansforholdet ikke er så tilslørt at hegemoniet anerkjennes av dem. Både representasjonen av minoriteter i media og underrepresentasjonen av journalister med minoritetsbakgrunn blir kritisert i den offentlige debatten og kan dermed, slik jeg ser det, ikke karakteriseres som "symbolsk vold" slik Bourdieu (1996) definerer denne. At de dominerende medieaktørene selv ikke anerkjenner undertrykkelsen plasserer på sin side dominansforhol-

det innenfor det som både av det norske lovverket og den kritiske samfunnsforskningen defineres som strukturell diskriminering (Downing & Husband 2005, Camauër & Nohrstedt 2006).

Journalistene i denne oppgaven kjenner seg ikke igjen i medias kategorisering av innvandremiljøer. Selv definerer de sine egne miljøer svært individuelt og legger større vekt på familie og kolleger enn etniske fellesskap. Deres motstand mot å bli karakterisert som medlemmer av en etnisk gruppe og for de flestes del også mot journalistisk spesialisering på minoritetsrelaterte temaer, kan ses som et motdiskursivt opprør mot majoritetssamfunnets tendens til etnifisering av mennesker, og i dette tilfellet yrkesutøvere, med minoritetsbakgrunn. Samtidig er deres holdninger i tråd med den dreiningen i nyliberalistisk retning som har foregått i vest-europeiske samfunn de senere årene og som innebærer at individuelle valg blir stadig mer overordnet og alle former for interessefellesskap mer flytende, fleksible og mindre vesentlige (Eriksen 2007:122). Journalistenes motdiskursive trekk mot etnifisering og generalisering om mennesker med minoritetsbakgrunn, burde derfor å ha mulighet til å finne gjenklang blant de store delene av majoriteten som setter den individuelle valgfriheten høyt.

Det er et spørsmål i hvilken grad et individ er i stand til å velge når en dimensjon ved identiteten skal aktiveres. Så lenge den kulturelle identiteten er relasjonell og situasjonell vil dette skje til dels ubevisst og ureflektert. Men det som *er* sikkert er at vi som utenforstående ikke har forutsetninger for å vurdere når en annens etniske identitetsdimensjon er involvert. Spørsmålet om i hvilken grad journalistisk habilitet påvirkes av etnisitet, sosial tilhørighet, kjønn, religion eller andre identitetslementer er derfor etter min mening like aktuelt for journalister med majoritets- og minoritetsbakgrunn.

Flere av de flerkulturelle journalistene gir uttrykk for at de både har opplevd manglende tillit fra og følt seg mistenkeliggjort av sine ledere og også at de har følt press og i noen få tilfeller mottatt trusler fra mennesker med minoritetsbakgrunn. Samtidig er det ingen som mener at de har større habilitetsproblemer enn andre journalister. Her finnes det etter min vurdering ingen fasit. *Alle* journalister har bindinger og interesser. I noen tilfeller kan det være grunn til å mistenke at journalister med minoritetsbakgrunn vil sympatisere med mennesker med en bakgrunn som ligner deres egen. Man kan også stille spørsmål ved i hvilken grad de er i stand til å vurdere dette fullt ut selv. Men å *forutsette* at flerkulturelle journalister har større habilitetsproblemer enn andre, er for-

domsfullt og innebærer diskriminering av en gruppe kvalifiserte profesjonsutøvere som er minst like godt skolert også innen yrkesetikken som sine kolleger og som først og fremst har et ønske om å gjøre en journalistisk karriere. I demokratiske samfunn med et samfunnskritisk ideal for journalistikken vil en tendens til å sympatiserte med de dominerende i ulike maktrelasjoner uansett ikke være journalistikkens største utfordring, snarere tvert imot. I alle habilitetsspørsmål, også i forhold til journalister med majoritetsbakgrunn, er en åpen diskusjon i hvert enkelt tilfelle det eneste brukbare.

Journalistene bekrefter med sine utsagn at det finnes en hegemonisk diskurs i den norske offentligheten der *islam* og *muslimer* for tiden rangeres nederst. Deres observasjoner er helt i tråd med den samfunnskritiske forskningsdiskursen om samme tema, og de bruker også de samme begrepene og karakteristikkene. Deres vurderinger bekrefter at dikotomien "islam" og "vesten" er den sterkeste identitetspolitiske markøren i vår tid (Eriksen 2005:35) og at den anti-islamske tolkningsrammen har fått en plass høyt oppe i det Gullestad beskrev som "den nasjonale orden" og "et flytende og ustabilt hegemoni" (2002:16).

Når journalister med minoritetsbakgrunn på denne måten støtter opp om den kritiske journalistikkforskningen gir det sterke signaler til medieaktørene som ikke bør overses. Journalistene i denne undersøkelsen er spesielt opptatt av sine kollegers manglende kunnskap om islam. Jeg mener at de på denne måten dokumenterer et behov for at norske redaksjoner evaluerer egen representasjon av muslimer og skaffer seg bedre kompetanse på islam og de uttallige variasjoner av praktiseringen av denne religionen som eksisterer både globalt og nasjonalt.

Mangelen på kunnskap om islam blant norske medieaktører forteller noe om hvilken status slik kompetanse har i det journalistiske feltet og om hva slags interessefellesskap norske journalister betrakter seg som en del av. Vi investerer i det vi har interesse i og i fellesskap vi kan regne med å få noe igjen for (Eriksen 1997). Det er grunn til å tro at norske journalister ikke regner med at kunnskap om islam gir personlig status og også at de har en tendens til å ekskludere muslimer fra det forestilte fellesskapet som mediebedriften regner som sin målgruppe. Her er det nødvendigvis variasjoner og unntak blant annet fordi markedshensyn eller samfunnsoppdrag i noen tilfeller gjør inkludering nødvendig. Den norske forskningen på dette området er foreløpig beskjeden, og det er behov for mer kunnskap. Flere undersøkelser av norske mediers dekning av islam

og muslimer kan gi fruktbare bidrag til debatten. En analyse som trekker inn de ulike publikasjonenes posisjoner i det journalistiske feltet, kan gi et bedre innblikk i hvilken betydning både målgruppe, samfunnsoppdrag og markedskrefter har for journalistikken på dette området.

Journalistene gir uttrykk for at de verdsetter ytringsfriheten i vårt land, men flere mener at det er visse synspunkter det er vanskelig å fremme i den offentlige debatten, også her handler det om at det er vanskelig å fremme nyanserte synspunkter om ulike typer muslimsk praksis og at det i tillegg er vanskelig å være kritisk til staten Israel eller toneangivende jøder i den norske debatten. Tatt i betraktning det sterke fokuset det har vært på ytringsfriheten og forsvaret av den, spesielt etter striden om Muhammed-karikaturene, mener jeg at det er behov for å se nærmere på hvordan ytringsfriheten fungerer i praksis i den norske offentligheten. I hvilken grad kommer de dominerte gruppene og de upopulære synspunktene som særlig har behov for ytringsfrihetens beskyttelse, til orde? Kunnskapene om dette står foreløpig ikke i forhold til det sterke engasjementet på området.

Når de flerkulturelle journalistene i liten grad definerer seg som en del av etniske interessefellesskap, er det samtidig et signal om at multikulturalismen som ideologi har utspilt sin rolle? Er det nødvendig å anerkjenne ulike etniske grupper med spesielle særtrekk og behov og hylle de kulturelle forskjellene hvis gruppene i stor grad er konstruert gjennom medias generalisering? Sett i forhold til det relasjonelle identitetsbegrepet og journalistenes egne uttalelser er det nødvendig å stille et slikt spørsmål. Mitt svar er at så lenge hierarkiet i den nasjonale orden rangerer grupper og media generaliserer om dem, er det behov for en multikulturalistisk analyse som *metode*. Med et slikt blikk må både myndigheter og medieaktører overvåke diskrimineringen av de gruppene som rangeres nederst i hierarkiet uansett om gruppene i realiteten er langt mer fleksible og flytende fellesskap enn det de presenteres som i media.

Men multikulturalisme som *ideologi* kan åpenbart ikke være hele svaret når journalister med flerkulturell bakgrunn så klart gir uttrykk for at de selv vil bestemme når deres etnisitet er relevant og at de ikke ser noen grunn til at de skal begrenses av den. De definerer seg ikke som medlemmer av en gruppe med spesielle behov, men som individer og profesjonsutøvere på lik linje med alle andre. Etter min mening er det ingen motsetning i å holde våkent øye med diskriminering på grunn av gruppespesifikke kjen-

netegn og samtidig forholde seg til flerkulturelle journalister først og fremst som individer. Det er tvert imot to sider av samme sak.

Samtidig er det interessant å finne ut mer om i hvilken grad økt representasjon av flerkulturelle journalister virker demokratiserende på dekningen av minoritetsgrupper. I denne oppgaven har journalistene gitt uttrykk for individuelle holdninger og varierende syn på mange spørsmål. Jeg har likevel generalisert om deres uttalelser når jeg har funnet fellestrekk som har gjort det naturlig. Ut fra det journalistene selv sier, er det grunn til å tro at de praktiserer en mer naturlig inkludering av mennesker med minoritetsbakgrunn i sin journalistiske dekning enn mange journalister med majoritetsbakgrunn, og at de ved sitt motdiskursive opprør på sikt bidrar til endringer i det journalistiske feltet.

Men det er også grunn til å stille spørsmålstegn ved i hvilken grad dagens flerkulturelle journalister er premissleverandører for den journalistiske dekningen. Med hensyn til det siste varierer journalistenes svar – flere ga som nevnt uttrykk for at de ikke orker å ta diskusjonen på redaksjonsmøtene. Andre fortalte at de protesterer mot oppdrag og evalueringer som de finner diskriminerende. Hvilke posisjoner det er mulig å oppnå i redaksjonene og mediebedriftene avhenger både av individuelle egenskaper og publikasjonens plassering i det journalistiske feltet. Antallet medarbeidere med flerkulturell bakgrunn i den enkelte bedrift har også betydning. Det blir stadig flere journalister med flerkulturell bakgrunn i norske medier, og det blir spennende å følge utviklingen. Det er uten tvil fortsatt behov for å overvåke den med et kritisk blikk.

Referanser

Alghasi, Sharam (1999): *Slik er de, slik er vi og slik er verden... En kultursosiologisk studie av innvandring, fremstilt i aktualitets- og debattprogram på NRK og TV2 i tidsrommet 1989-1997*. Hovedoppgave i sosiologi. Oslo: Universitetet i Oslo

Andersen, Ida Marie (1999): Rekruttering av minoritetsungdom til studier ved Høgskolen i Oslo: Kommunikasjonsstrategier overfor målgrupper som er vanskelige å nå med studieinformasjon. HiO-notat 1999:12. Oslo: Høgskolen i Oslo

Ansari, Atta & Fossum, Sofia Maria (1999): *Journalist med minoritetsbakgrunn – ressurs i redaksjonen. En studie av journalister fra etniske minoriteter*. Semesteroppgave I journalistikk. Oslo: Høgskolen I Oslo

Ashcroft, Bill, Griffiths, Gareth & Tiffin, Helen (1998): *Key Concepts in Post-Colonial Studies*. London/New York: Routledge

A-tekst (lesedato 2009.06.19):

<https://www.retriever-info.com/no/tjenester/research.html>

Benson, Rodney & Neveu, Erik (2005): *Bourdieu and the Journalistic Field*. Cambridge: Polity Press

Bjørnsen, Gunn (2003): *Journalister i støpeskjeen. Om holdninger til yrke og utdanning blant journalistene i Volda og Oslo*. Oslo: Høgskolen i Oslo

Bjørnsen, Gunn, Jan Fredrik Hovden og Rune Ottosen (2007): *Fra valp til vaktbikkje. En longitudinell studie av norske journaliststudenter*. Göteborg: Nordicom Information; 4. s. 57-69

Bourdieu, Pierre (1996): *Symbolsk makt*. Oslo: Pax

Bourdieu, Pierre (1995/2005): "The Political Field, the Social Science Field and the Journalistic Field". I: Rodney Benson & Erik Neveu (2005): *Bourdieu and the Journalistic Field*. Cambridge: Polity Press

Brune, Ylva (2006): "Den dagliga dosen. Diskriminering i Nyheterna och Bladet". I: Leonor Camauër & Stig Arne Norhstedt (red) *Mediernas Vi och Dom. Mediernas betydelse för den strukturella diskrimineringen*. Stockholm: SOU 2006:21.

Camauër, Leonor (2006): "Mediearbetare med utländsk bakgrund och majoritetsmediers diskrimineringsmekanismer". I: Leonor Camauër & Stig Arne Norhstedt (red): *Mediernas Vi och Dom. Mediernas betydelse för den strukturella diskrimineringen*. Stockholm: SOU 2006:21.

Camauër, Leonor & Norhstedt, Stig Arne (red) *Mediernas Vi och Dom. Mediernas betydelse för den strukturella diskrimineringen*. Stockholm: SOU 2006:21.

Cottle, Simon (red) (2000): *Ethnic Minorities and the Media*. Berkshire: Open University Press

Dijk, Teun A. van (1991). *Racism and the Press*. London: Routledge.

Dijk, Teun A. van (1997): *Discourse as Social Interaction*. London: Sage Publications

Diskrimineringsloven (ikraftträdelse 2006.01.01). *Lov om forbud mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv.* § 4 (lesedato 2009.06.09): www.lovdata.no

Djerf-Pierre, Monika & Anna Levin (2005): *Makten och mångfalden. Eliter och etnisitet i Sverige*. Rapport från Integrationspolitiska maktutredningens forskningsprogram, Stockholm: Justisdepartementet

Drange, Ida (2007): *Arbeidsmarkedet for høyt utdannede minoritetskvinner*. Masteropp-

gave i sosiologi. Oslo: Universitetet i Oslo

Downing, John & Husband, Charles (2005): *Representing "Race": Racism, Ethnicities and Media*. London: Sage.

Eide, Elisabeth (2002): *"Down there" and "up here": "Europe's Others" in Norwegian feature stories*. Oslo: Unipub

Eide, Elisabeth & Simonsen, Anne Hege (2007): *Mistenkelige utlendinger. Minoriteter i norsk presse gjennom hundre år*. Kristiansand S: Høyskoleforlaget

Eriksen, Thomas Hylland (1994): *Kulturelle veikryss. Essays om kreolisering*. Oslo: Universitetsforlaget

Eriksen, Thomas Hylland (1997): *Flerkulturell forståelse*. Oslo: Tano Aschehoug

Eriksen, Thomas Hylland (1995/2001): *Small places, large issues : an introduction to social and cultural anthropology*. London: Pluto Press

Eriksen, Thomas Hylland (2005): "How can the global be local? Islam, the West and the globalization". I: Oscar Hemer & Thomas Tufte (red)(2005): *Media & Glocal Change. Rethinking Communication for Development*. Buenos Aires: CLACSO (og Nordicom)

Eriksen, Thomas Hylland (2007): "Mangfold versus forskjellighet". I: Øyvind Fuglerud & Thomas Hylland Eriksen(red) (2007): *Grenser for kultur*. Oslo: Pax.

Furseth, Inger (2009.03.16): Kronikk i *Dagsavisen*, s.3

Geertz, Clifford (1973): *The Interpretation of Culture: selected essays*. New York: Basic Books

Gentikow, Barbara (2005): *Hvordan utforsker man medieerfaringer? Kvalitativ metode*.

Kristiansand S: IJ-forlaget

Gjerstad, Leif (2008.08.29): "Kritikk gjelder bare andre". *Journalisten.no* (lesedato 2009.06.09): www.journalisten.no/story/53637

Goffman, Erving (1992): *Vårt rollespill til daglig. En studie i hverdagslivets dramatikk*. Oslo: Pax

Gray, Herman (2000): "Black Representation in the post Network, post Civil Rights World of Global Media". I: Simon Cottle (red) (2000): *Ethnic Minorities and the Media*. Berkshire: Open University Press

Gullestad, Marianne (2002): *Det norske sett med nye øyne*. Oslo: Universitetsforlaget

Gullestad, Marianne (2007): *Misjonsbilder. Bidrag til norsk selvforståelse*. Oslo: Universitetsforlaget

Hall, Stuart & Paul du Gay (red) (1996/2005): *Questions of cultural identity*. London: Sage Publications

Hervik, Peter (2003): "Etnisitet og mediernes skildringer av de etniske minoriteter. Et antropologisk perspektiv". I: Thomas Tufte (red) (2003): *Medierne, minoritetene og det multikulturelle samfund. Skandinaviske perspektiver*. Göteborg: Nordicom

Hovden, Jan Fredrik (2008): *Profane and Sacred. A study of the Norwegian Journalistic Field*. Bergen: Universitetet I Bergen

Husband, Charles (2000): "Media and the Public Sphere in multi-ethnic Societies". I: Simon Cottle (red) (2000): *Ethnic Minorities and the Media*. Berkshire: Open University Press

Hovland, Arild (1998). *Videreutdanning i flerkulturell forståelse. Studiehefte*. Oslo: NKS

Fjernundervisning.

Island, Trine Lise (2007): *Fryktløse forbilder. Minoritetstudenter på vei inn i eksponerte yrker: En empirisk studie om journalist- og lærerstudenter med minoritetsbakgrunn og deres begrunnelser for yrkesvalg og tanker om sitt fremtidige yrke*. Hovedoppgave i pedagogikk. Oslo: Universitetet i Oslo

Jensen, Iben (2005): *Grundbog i kulturforståelse*. Fredriksberg: Roskilde Universitetsforlag

Jensen, Iben (2000): *Hvornår er man lige kvalificeret? – Etniske minoriteters adgang til etablerede danske medier*. København: Nævnet for etnisk ligestilling

Klausen, Arne Martin (1970): *Kultur – variasjon og sammenheng*. Oslo: Gyldendal.

Lindstad, Merete & Fjeldstad, Øyvind (1999): *Pressen og de fremmede*. Kristiansand: IJ-forlaget

Lindstad, Merete & Fjeldstad, Øyvind (2005): *Av utenlandsk opprinnelse*. Kristiansand: IJ-forlaget

Lindvig, Silje T (2008): *For SKUP 2008 - Holdningskartlegging blant norske journalister*. (Lesedato 2008.05.12): www.skup.no. Analysebyrået Nielsen

Medietilsynet (2009): *Minoritetsspråklige publikasjoner*. (Lesedato 2009.06.19): www.medietilsynet.no/Documents/Stotteordninger/Minoritetsspraaklige%20aviser/090106_Minoritet_00-08.pdf

Mossin Bjørn Åge(2008.04.12): "Rasismepåstand møtt med vantro". *Journalisten.no*. (Lesedato 2009.06.18): www.journalisten.no/story/51722

Nielsen, Finn Sivert og Smedal, Olaf H. (red)(2000): *Mellom himmel og jord. Tradisjoner,*

teorier og tendenser i sosialantropologien. Bergen: Fagbokforlaget

Norsk Journalistlag & Norsk Redaktørforening (1999): *Kunnskapsløftet: Et gruppeportrett av norske journalister og redaktører. En rapport fra et etter- og videreutdanningsutvalg nedsatt av Norsk Journalistlag og Norsk Redaktørforening*. Kap.3 (lesedato 2009.06.18): www.nj.no

Norsk Presseforbund (lesedato 2009.06.23):
[http://presse.no/Pressens Faglige Utvalg PFU/Var Varsom-plakaten/](http://presse.no/Pressens_Faglige_Utvalg_PFU/Var_Varsom-plakaten/)

Næss, Kjersti Rogde (2003): *Myten om muslimer: en analyse av medienes beskrivelser av muslimske innvandrere i Norge i lys av Roland Barthes' mytebegrep*. Masteroppgave i religionsvitenskap. Bergen: Universitet i Bergen

Oslo journalistlag: Statistikk mottatt pr epost fra Aslaug Watten 2009.04.17

Pedersen, Siri Jeanette (2006): *Med rett til å angi? En undersøkelse av angivelse av nasjonalitet og etniske minoritetsbakgrunn i norsk dagspresse*. Masteroppgave i medievitenskap. Oslo: Universitetet i Oslo

Røthing, Åse (2002): "Om bare ikke informantene leser avhandlingen ... Intervjuer med par, og forskningsetiske utfordringer". *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 3, 383-392

Said, Edward (1981/1997): *Covering Islam*. London: Vintage Books

Skartveit, Hanne (2002.08.09): "Sviket mot Shabana". *VG* s.2

Skartveit, Hanne (2002.08.21): "Kvinneundertrykkende kulturer". *VG* s.2

Slaatta, Tore (2003): *Den norske medieorden*. Oslo: Gyldendal.

Smistrup, Trine & Gunn Bjørnsen (2003): *Journalistik i flere farver*. Århus C: Nordisk Journalistcenter

Statistisk Sentralbyrå (2009). Innvandringsstatistikk (lesedato 180609):

<http://www.ssb.no/innvandring/>

Svendsen, Elin (2000): *Multietniske redaksjoner? Rekruttering av journalister med minoritetsbakgrunn i Danmark, Norge og Sverige*. Oslo: Fafo-rapport 342

Talle, Aud (2003). *Om kvinnelig omskjæring. Debatt og erfaring*. Oslo: Samlaget

Tufte, Thomas, red. (2003.) *Medierne, minoriteterne og det multikulturelle samfund*. Gøteborg: Nordicom.

Zoonen, Liesbet van (1994): *Feminist media studies*. London: Sage

Zoonen, Liesbet van (1998): "One of the girls?" i Cynthia Carter, Gill Branston & Stuart Allen (red) (1998): *News, gender and power*. London: Routledge

Ungdomsstyrelsens skrifter(2005:10): *En analys av ungas etablering och egen försörjning*. Stockholm

Wilson II, Clint C & Gutierrez, Felix (1995): *Race, Multiculturalism and the Media*. London: Sage

Wilson II, Clint C (2000): "The Paradox of African American Journalists". I: Cottle, Simon (red) (2000): *Ethnic Minorities and the Media*. Berkshire: Open University Press

Vedlegg 1: Intervjuguide

Valg av journalistyrket

- Bakgrunnsvariabler:
- Alder, hjemland, foreldrenes hjemland, sivil status, journalistutdanning, ansiennitet, hvor, andre jobber
- Hvorfor journalistyrket
- Hvordan ble du ansatt som journalist
- Praktisk erfaring

Hvilke fem ord er de første du kommer på hvis du skal oppsummere dine erfaringer som journalist med minoritetsbakgrunn?

Funksjon / stoffområder

- Hvilken funksjon
- Hvilke stoffområder
- Ønsker / ambisjoner
- Forholdet til å jobbe som journalist med minoritetsproblematikk og – kultur.

Overordnede

- Hvordan er ditt forhold til overordnede?
- Hva slags muligheter får du?
- Tillit?
- Opplevd mistillit?
- Hvordan blir din flerkulturelle kompetanse verdsatt? Verdsatt eller ikke?
- Vurderes du annerledes – hvordan?
- Hva med gjennomslag for ideer / vinklinger?

Kolleger

- Hvordan er forholdet?
- Hvordan er deres forhold til din kompetanse?
- Hva spør de deg om?
- Hvordan er ditt forhold til deres kompetanse?
- Er det noe du med din bakgrunn trenger å spørre dem om?
- Hvordan er dine kollegers kunnskap om din bakgrunn?
- I hvilken grad blir du brukt som ressurs

Redaksjonen

- Hvordan vil du oppfattes?

- Hvordan blir du oppfattet?
- Deltagelse i sosialt samvær med kolleger – hva, hvorfor, hvorfor ikke?
- Har du endret deg under påvirkning av redaksjonen – hvordan?
- Har du påvirket redaksjonen – hvordan?
- Er det saker der din kompetanse har blitt spesielt verdsatt?

Språk

- Hvilke språk behersker du?
- Hva regner du som ditt morsmål?
- Hvor godt synes du du behersker norsk?
- Har du opplevd språklige hindringer eller misforståelser?
- Hvis du har et annet morsmål enn norsk, opplever du det som en ressurs?
- Har du opplevd konflikter omkring språkbruk i redaksjonen?
- Hvordan er ditt forhold til bedriftens policy på dette området?

Diskriminering / Forskjellsbehandling

- Opplevd negativ forskjellsbehandling? (Lesere, kolleger, overordnede, kilder)
- Positiv forskjellsbehandling?
- Eksempler

Eget miljø

- Hva regner du som ditt miljø?
- Yrkets status i eget miljø
- Press eller forventninger fra eget miljø
- Har du opplevd press eller forventninger fra miljøer som regner deg som en representant?
- Eksempler
- Hvordan takler du dette? (både å være repr og å dekke forhold)
- Hvor kritisk kan du være til egen minoritet?
- Er det saker du synes er vanskelige å dekke?
- Er det noe du må ta hensyn til?
- Er det saker du har sagt nei til?
- Er det saker du har bedt om å få?
- Har du fått spesiell respons fra minoritetsmiljøer?

Stoff om minoriteter

- Hva synes du generelt om dagens dekning av minoriteter i media?
- Opplever du forskjell på nyhetsdekningen og annen journalistisk dekning?
- Hva er viktig å få fram?
- Hva mangler? (overdekning / underdekning)
- Konsekvenser?
- Etniske norske journalisters kunnskaper om din bakgrunn
- Din oppfatning av etnisk norske journalisters forhold til islam / muslimer

- Bidrar du til endring? Hvordan?

Sensur / ytringsfrihet

- Din opplevelse av ytringsfrihet i Norge
- Praktiseres ytringsfriheten slik den burde?
- Gjelder den alle?
- Blir den brukt av alle?
- Blir noe i praksis sensurert?
- Er det saker du har reagert spesielt på?
- Hva med selvsensur blant journalister? (Egen og andres)
- Hvis du har sammenligningsgrunnlag fra andre land – hvilke tanker gjør du deg om ulikhetene?

Framtidsplaner

- Hva var dine ambisjoner med å bli journalist?
- Har du klart å ivareta dette?
- Hva er dine framtidsplaner?
- Har du lederambisjoner?
- Hva kan hindre deg i å nå målet?
- Betrakter du din etniske (evnt tokulturelle / flerkulturelle bakgrunn som en fordel)?
- Opplever du at den blir forstått og verdsatt?

Vedlegg 2: Henvendelse til journalistene

En fra eller til gjør stor forskjell?

Journalister med etnisk minoritetsbakgrunn er stadig underrepresentert i norske medier, men de siste årene har det skjedd en positiv utvikling. Økt representasjon er avgjørende for at ytringsfriheten i praksis kan fungere demokratisk. Mitt prosjekt er å finne ut hvordan journalister med minoritetsbakgrunn selv opplever situasjonen i dag - hvilke utfordringer dere står overfor og hvilke erfaringer dere har gjort.

De nærmeste ukene skal jeg intervju 15 - 20 journalister som jobber eller har jobbet (i minst ett år) i avis, radio, fjernsyn, tidsskrift eller på nett, og du er en av dem jeg gjerne vil snakke med. Intervjuet vil ta ca en time. Informantene blir anonymisert slik at verken dere eller redaksjonene blir gjenkjennelige. Jeg tar sikte på å levere masteroppgaven til våren, og min veileder er Elisabeth Eide.

Dersom du ønsker å vite mer om prosjektet, kan jeg sende deg prosjektbeskrivelsen.

Vennlig hilsen Marianne Mikkelsen

mar-mikk@online.no

tlf. 91 54 06 26